

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

**Πόλεμος και στρατιωτική ηγεσία στο κοράνι και την ευρύτερη παράδοση της
ισλαμικής θρησκείας**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννης Καραλής

Αθήνα, 2018

Τριμελής Επιτροπή

Χαρά Καραγιαννοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπων)

Αφεντούλης Λαγγίδης, Διδάκτορας, Παντείου Πανεπιστημίου

Μαρία Ελένη Κοππά, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιωάννης Καραλής, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας πτυχιακής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση πτυχιακής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στον Στρατηγό Ιπποκράτη Δασκαλάκη,
που αφιέρωσε αρκετό χρόνο καθοδηγώντας με .στη Διατριβή μου

Ευχαριστίες

Ευχαριστίες απευθύνω προς την οικογένειά μου,
για την συμπαράσταση, την υπομονή και την κατανόησή τους, όλα αυτά τα χρόνια
υπό τις συνεχείς απαιτήσεις των επαγγελματικών μου υποχρεώσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΣΕΛΙΔΑ
Περίληψη	
Εισαγωγή	1
Σκοπός	5
Προϋποθέσεις	5
Παράγοντες	6
Ανάλυση	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Ιστορική Αναδρομή	9
1.1 Η γέννηση του Ισλάμ	9
1.2 Η διάσπαση του Ισλάμ	12
1.3 Η περίοδος του Χαλιφάτου(Ταύτιση πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας)	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ Ο πόλεμος στο Ισλάμ ως μέσον διάδοσης της θρησκείας	17
2.1 Γενικά	17
2.2 Ορισμός του Ισλάμ	18
2.3 Η εξάπλωση του Ισλάμ μέσα από τον πόλεμο	20
2.4 Η λέξη πόλεμος στο Κοράνι	23
2.5 Ο ιερός πόλεμος «Jihad»	26
2.6 Ο πόλεμος στο Ισλάμ σήμερα	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ Το Ισλάμ ως πολιτική και στρατιωτική ηγεσία	35
3.1 Γενικά	35
3.2 Το ισλαμιστικό κίνημα	37
3.3 Η ιδεολογική διάσταση του Jihad	43
3.4 Το φαινόμενο του ισλαμικού κράτους ή ISIS ή DAESH	46
3.4.1 Τα φαντάσματα του 2011	47
3.4.2 Σαουδική Αραβία, Συρία και Ισλαμικό Κράτος	48
3.4.3 Το τέλος του ISIS;	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ Συμπεράσματα – Προτάσεις	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	59

Πόλεμος και στρατιωτική ηγεσία στο κοράνι και την ευρύτερη παράδοση της ισλαμικής θρησκείας

Περίληψη

Η θρησκεία αποτελεί αναμφισβήτητα, σε όλο τον κόσμο, τη βασική συνιστώσα της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής εξέλιξης τόσο των κρατών όσο και των κοινωνικών ομάδων. Ο ρόλος της κάθε θρησκείας είναι καθοριστικός πάνω στην ύπαρξη, με την ευρύτερη έννοια, της κάθε κοινωνικής ομάδας. Οι αλληλοεπιδράσεις είναι εμφανείς τόσο στη θρησκεία όσο και στην κοινωνία, σε σημείο που πολλές φορές είναι αδύνατο να εντοπιστούν τα πρωτογενή αίτια και οι αρχικές καταβολές των διαφόρων θρησκευτικών και κοινωνικών επιρροών. Ιδιαίτερα στα ισλαμικά κράτη, η κοινωνία αναγνωρίζει την Ισλαμική θρησκεία αφενός ως ένα θρησκευτικό δόγμα και αφετέρου ως πολιτική φιλοσοφία, πολιτική ιδεολογία και νομικό σύστημα.

Η διερεύνηση της σημασίας του πολέμου για το Ισλάμ υπό το πρίσμα των τριών βασικών του διαστάσεων (θρησκευτική, πολιτική, ιδεολογική) μπορεί να μας βοηθήσει να εξαχθούν συμπεράσματα για το ρόλο του στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον και τις διεθνείς σχέσεις.

Στο Ισλάμ απουσιάζει η έννοια του ανταγωνισμού μεταξύ πολιτικής και θρησκευτικής εξουσίας, καθώς τις δύο αυτές αρχές ενσαρκώνει, κατά το πρότυπο του Προφήτη το ίδιο πρόσωπο, ο χαλίφης, και το κράτος του οποίου προΐσταται ονομάζεται χαλιφάτο. Για τους μουσουλμάνους, ο χαλίφης είναι ο μόνος νόμιμος μονάρχης και άρχει του ενιαίου κράτους των πιστών του Ισλάμ. Για να γίνει κάποιος χαλίφης πρέπει να είναι βέβαια μουσουλμάνος, να είναι Άραβας και να κατάγεται από τη φυλή του Προφήτη, δηλαδή από τους Κοραϊσίτες.

Η έννοια του Ιερού Πολέμου κατά των απίστων «τζιχάντ» είναι η απόλυτη πίστη στην ιερή αποστολή, όπως και η βεβαιότητα πως οι εχθροί του Θεού είναι αμετάπειστοι: «μάχεστε στον δρόμο του Θεού εναντίον εκείνων που σας πολεμούν σκοτώστε τους παντού, και όταν τους συναντήσετε διώξτε τους από τους τόπους απ' τους οποίους σας είχαν διώξει». Ορισμένα σημεία του Κορανίου, μαρτυρούν μία σκληρότητα καθ' όσον ο Θεός επιθυμεί να εκφράσει την Αλήθεια με τους λόγους: «εξοντώστε τους απίστευτους μέχρι τον τελευταίο». Οι παροτρύνσεις του Κορανίου για δυναμική, μαχητική αντιμετώπιση των «απίστων» είναι πολλές και άμεσες.

Δεν πρέπει να συγχέουμε τη θρησκεία του Ισλάμ και τις ιδεολογίες που το διεκδικούν, διότι το Ισλάμ είναι διαχρονικό, διακοινωνικό και διαπολιτισμικό, ενώ οι ιδεολογίες αποτελούν συνάρτηση των πολιτικών, πολιτισμικών και ανθρωπολογικών συνθηκών των διαφόρων κοινωνικών σχηματισμών και των ευρύτερων βλέψεων των ηγετών τους. Το Ισλάμ αποτελεί θρησκεία που στη βάση της είναι μία και μοναδική, τα ισλάμ είναι ιδεολογίες.

Όλοι οι Μουσουλμάνοι παραδέχονται πως οι πρώιμες κατακτήσεις του Μωάμεθ δεν ήταν γαλήνιες, και ότι οι νόμοι του πολέμου που μεταβιβάστηκαν στο Κοράνι και στις αφηγήσεις της κυριαρχίας του Προφήτη προσαρμόστηκαν ώστε να ταιριάζουν σε μια πολυτάραχη και βίαιη εποχή. Το Ισλάμ βρήκε την τέλεια έκφρασή του στην κοινωνική δομή και πολιτική οργάνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η συνύπαρξη αυτών των δύο λειτουργιών και αξιωμάτων στο ίδιο πρόσωπο, τον ανώτατο πολιτικό και στρατιωτικό ηγέτη του κράτους (σουλτάνο) και από τον 16ο αι. και αρχηγό της umma, χαλίφη, συμβόλιζε το ισλαμικό ιδεώδες της πολιτικής κοινότητας που βασίζεται στη νομιμότητα και στην αρμονία των θρησκευτικών αρχών.

Λέξεις κλειδιά : Ισλάμ, Κοράνι, Πόλεμος, Στρατιωτική Ηγεσία, Ισλαμισμός, Φονταμενταλισμός, Τζιχάντ

War and military leadership in the Koran and the wider tradition of Islamic religion

Abstract

Religion is undoubtedly the main component of the political, social, economic and cultural development of both states and social groups throughout the world. The role of each religion is decisive on the existence, in the broadest sense, of each social group. Interactions are evident both in religion and in society, to the extent that it is often impossible to identify the root causes and origins of the various religious and social influences. Particularly in Islamic states, society recognizes the Islamic religion on the one hand as a religious doctrine and on the other as a political philosophy, a political ideology and a legal system.

Exploring the importance of war on Islam in the light of its three basic dimensions (religious, political, ideological) can help us draw conclusions about its role in the contemporary international environment and international relations.

In Islam, the notion of antagonism between political and religious power is absent, as these two principles embody the caliph on the model of the Prophet, and the state of which he is called is called the caliphate. For Muslims, the caliph is the only legitimate monarch and is the ruler of the united state of the faithful of Islam. In order to become a caliph, he must be a Muslim, be an Arab, and be of the breed of the Prophet, that is, of the Koraisites.

The concept of the Holy War against the unbelievers' "jihad" is the absolute faith in the sacred mission as well as the certainty that the enemies of God are uninterrupted: "you are fighting in the way of God against those who fight you kill them everywhere, and when you meet them drive them out of the places from which they have driven you. " Some points of the Qur'an are testifying to a cruelty as long as God wants to express the Truth with the reasons: "kill the unbelievers until the last." The incitement of the Qur'an for a vigorous, militant treatment of the "infidels" is many and immediate.

We must not confuse the religion of Islam and the ideologies that claim it, because Islam is intertemporal, intersocial and intercultural one, while ideologies are a function of the political, cultural and anthropological conditions of the various social formations and the wider aspirations of their leaders. Islam is a religion that is unique in its base, Islam is ideology.

All Muslims admit that the early conquests of Muhammad were not peaceful, and that the laws of war passed on to the Koran and the narratives of the Prophet's dominance were adapted to fit into a turbulent and violent era. Islam found its perfect expression in the social structure and political organization of the Ottoman Empire. The coexistence of these two functions and offices in the same person, the supreme political and military leader of the state (sultan) and from the 16th century. and the leader of umma, a caliph, symbolized the Islamic ideals of the political community based on the legitimacy and harmony of religious principles.

Keywords: Islam, Qur'an, War, military leadership, Islam, Fundamentalism, Jihad

Πόλεμος και στρατιωτική ηγεσία στο κοράνι και την ευρύτερη παράδοση της ισλαμικής θρησκείας

1. Εισαγωγή

Η θρησκεία αποτελεί αναμφισβήτητα, σε όλο τον κόσμο, τη βασική συνιστώσα της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής εξέλιξης τόσο των κρατών όσο και των κοινωνικών ομάδων. Ο ρόλος της κάθε θρησκείας είναι καθοριστικός πάνω στην ύπαρξη, με την ευρύτερη έννοια, της κάθε κοινωνικής ομάδας. Οι αλληλοεπιδράσεις είναι εμφανείς τόσο στη θρησκεία όσο και στην κοινωνία, σε σημείο που πολλές φορές είναι αδύνατο να εντοπιστούν τα πρωτογενή αίτια και οι αρχικές καταβολές των διαφόρων θρησκευτικών και κοινωνικών επιρροών. Ιδιαίτερα στα ισλαμικά κράτη, η κοινωνία αναγνωρίζει την Ισλαμική θρησκεία αφενός ως ένα θρησκευτικό δόγμα και αφετέρου ως πολιτική φιλοσοφία, πολιτική ιδεολογία και νομικό σύστημα. Συγχρόνως το Ισλάμ αποτελεί και παράγοντα πολιτισμού για τις Ισλαμικές κοινωνίες. Εξ αρχής και ανεπιφύλακτα θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε κάθε θρησκεία, άρα και στο Ισλάμ, εμφανίζονται ταυτόχρονα οι τρεις αλληλοσυμπληρούμενες και αλληλοεπηρεαζόμενες μορφές εξέλιξης: της θρησκείας, της ιδεολογίας και του πολιτισμού. Αυτή ακριβώς, η ευρέως αποδεκτή θέση, αναφορικά με το Ισλάμ, είναι και το θέμα της παρούσης μελέτης καθώς θα επιχειρηθεί μία πλήρης αιτιολόγηση στα παρακάτω τμήματα του πονήματος.

α. Το Ισλάμ εξαπλώθηκε ταχύτατα τον 7ο και 8ο αιώνα. Η νέα θρησκεία ταυτίστηκε με την αφύπνιση της ενιαίας αραβικής συνείδησης, αν και στο Ισλάμ δεν παίζει ρόλο η καταγωγή, η γλώσσα ή η φυλή παρά μόνο η πίστη. Χρειάστηκαν μόνο τέσσερις χαλίφηδες (διάδοχοι του Μωάμεθ) για να μπορέσει να απλωθεί η νέα θρησκεία, η οποία υιοθετήθηκε με ενθουσιασμό από τον αραβικό κόσμο ως φορέας ενότητας και αυτογνωσίας. Περί το 700 μ.Χ., επί χαλιφείας των Ομμεϊαδών, η αυτοκρατορία των μουσουλμάνων-Αράβων, εκτεινόταν από την Ιβηρική ως την Αραβική χερσόνησο, περιλαμβάνοντας τη νότιο Ισπανία, τη βόρειο Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Σήμερα, το Ισλάμ έχει επικρατήσει σε ολόκληρη τη ζώνη που εκτείνεται από το Βόλγα προς βορρά, μέχρι τη Μαδαγασκάρη προς νότο, και από το Καρατίσι του Πακιστάν ανατολικά, μέχρι το Ντακάρ της Σενεγάλης δυτικά. Ανατολικότερα, αποτελεί την κύρια θρησκεία στη Μαλαισία και την Ινδονησία. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει εισβάλλει μέσω της μετανάστευσης και στις Ευρωπαϊκές χώρες. Η σημασία της προσέγγισης, εξέτασης και κατανόησης του Ισλάμ επιβάλλεται

όχι μόνο από την εξάπλωσή του αλλά κυρίως λόγω του υψηλού ρυθμού αυτής παγκοσμίως. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά και για τη χώρα μας που συνορεύει με μουσουλμανικές κοινωνίες και αποτελεί διαχρονικά την ανατολική γραμμή ανάσχεσης αλλά και επαφής του Χριστιανικού με τον Ισλαμικό πολιτισμό.

β. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να περιγράψουμε τις δύο βασικές έννοιες, της θρησκείας, και της ιδεολογίας, πάνω στις οποίες θα βασιστεί η ανάλυση της διατριβής:

(1) Θρησκεία: Είναι το σύνολο των δοξασιών των σχετικών προς την πίστη προς τον Ένα ή πολλούς θεούς¹. Αποτελεί μια φυσική (ορμέμφυτη, ενστικτώδη) ανάγκη του ανθρώπου² και μια έννοια που μπορούμε να εξετάσουμε μόνο εμπειρικά διαπιστώνοντας τα ουσιώδη συστατικά της (σειρά νοητικών στοιχείων-δοξασίες- και σειρά θεσμών και πρακτικών εφαρμογών)³.

(2) Ιδεολογία: Ονομάζουμε ιδεολογία ένα σύνολο από θεωρητικές προτάσεις (ιδέες, αρχές, στόχους, ιδανικά, ερμηνευτικά σχήματα, δεοντολογικές κατευθύνσεις) που φιλοδοξούν να καθοδηγήσουν τις πράξεις των ανθρώπων και την πρακτική του βίου τους⁴. Απλούστερα, ιδεολογία είναι σύστημα απόψεων και ιδεών (πολιτικών, αισθητικών, θρησκευτικών και φιλοσοφικών)⁵.

γ. Εξίσου σημαντική είναι και η διάκριση μεταξύ αυτών των δύο ομόηχων εννοιών για την κατανόηση του κειμένου που ακολουθεί.

(1) Το Ισλάμ: Η αραβική λέξη «Ισλάμ» σημαίνει «υποταγή στον Θεό» και εκείνοι που αποδέχονται τη στάση υπακοής, εξάρτησης και αφοσίωσης στον Θεό ονομάζονται μουσλίμ (muslim), που σημαίνει «υποταγμένος στον Ύψιστο». Το Ισλάμ δεν έχει μόνο θρησκευτική αλλά και πολιτική και πολιτιστική υπόσταση. Έχουν χρησιμοποιηθεί διάφορες ονομασίες για να το προσδιορίσουν, πως «Ισλαμισμός», «Μουσουλμανισμός» και «Μωαμεθανισμός». Ο τελευταίος όρος θεωρείται απορριπτέος από τους μουσουλμάνους μιας και θεωρούν εαυτούς όχι λάτρεις του Μωάμεθ αλλά απλώς ακόλουθους της διδασκαλίας του. Για το Ισλάμ κοινωνία είναι η κοινότητα των πιστών, η ούμμα (umma), και κράτος η πολιτική έκφραση του λόγου του Θεού, η πολιτική δηλαδή οργάνωση των πιστών του. Κυρίαρχο στοιχείο

¹ Εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΣ-ΛΑΡΟΥΣ, 1973.

² ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ Χρήστος, Ενάντια στη Θρησκεία, Ίκαρος, 2006.

³ Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ, 1976.

⁴ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ Χρήστος, Ο Χριστιανισμός: Ρεαλισμός ή ιδεολόγημα, Εθνικές Επάλξεις, Σεπτέμβριος 1995.

⁵ ΡΟΖΕΝΤΑΛ Μ., Φιλοσοφικό Λεξικό, Εκδόσεις Γνώσεις, 1976.

είναι η απόλυτη υποταγή, των πιστών σε ένα και μοναδικό παντοδύναμο, αιώνιο και αδιαίρετο Θεό, τον Αλλάχ (Allah). Ο Ισλαμικός νόμος (Shari'ah) που πλέον της θρησκευτικής πίστης καθορίζει και πλήθος θεμάτων της καθημερινής ζωής, βασίζεται στο ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων (Κοράνι, Qur'an', ο Λόγος του Θεού) αλλά και στη Sunna (σημαίνει κανόνας συμπεριφοράς και στην κυριολεξία «μονοπάτι του Προφήτη» και αποτελεί τη δεύτερη πηγή του Ισλαμικού νόμου μετά το Κοράνι). Η καθημερινή συμπεριφορά του μουσουλμάνου στηρίζεται στο Κοράνι, στη Sunna και παραπέμπει στις παραδόσεις που έχουν διαμορφωθεί με βάση το ήθος, τις θρησκευτικές πρακτικές, πράξεις και διηγήσεις του προφήτη (hadith, ο Λόγος του Προφήτη) όπως αυτές διαδόθηκαν αρχικά προφορικά και εν συνεχεία ερμηνεύθηκαν από διάφορους θρησκευτικούς ηγέτες. Αποτέλεσμα των παραπάνω μη επακριβώς καταγεγραμμένων πηγών και καθορισμένων κανόνων σε συνδυασμό με την ανάδειξη πολιτικών και φυλετικών θεμάτων και διαφορών, υπήρξε η διάσπαση του Μουσουλμανικού κόσμου σε πολυάριθμες κοινότητες, ομάδες και αιρέσεις. Το Ισλάμ έχει λάβει επιδράσεις από τρεις βασικές ρίζες: την προϊσλαμική αραβική θρησκεία, τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό. Από φιλοσοφικής πλευράς επηρεάστηκε τόσο από την Πλατωνική όσο και από την Αριστοτελική σκέψη. Σε νομικά θέματα, εκτός από την αραβική κληρονομιά, δέχθηκε επιδράσεις και από την ρωμαϊκή και βυζαντινή παράδοση.

(2) Τα ισλάμ: Το καθένα από τα πολυάριθμα ισλάμ (με μικρό γιώτα) αποτελεί την ιδεολογική έκφραση μιας ιδιαίτερης κοινωνίας και των συνθηκών που την διαμόρφωσαν και την επηρεάζουν. Δηλαδή το Ισλάμ προσφέρει τον κεντρικό δογματικό πυρήνα για τις μουσουλμανικές κοινωνίες στον οποίον εγγράφονται οι ιδιομορφίες των διαφόρων εθνοπολιτιστικών ομάδων και πλήθος οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών χαρακτηριστικών κάθε μουσουλμανικού εθνικού κοινωνικού σχηματισμού⁶. Επιγραμματικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι το Ισλάμ αποτελεί θρησκεία που στη βάση της είναι μια και μοναδική ενώ τα ισλάμ είναι ιδεολογίες. Δεν πρέπει λοιπόν να συγχέουμε τη θρησκεία του Ισλάμ και τις ιδεολογίες (τα ισλάμ) που το διεκδικούν. Το Ισλάμ είναι διαχρονικό, διακοινωνικό και διαπολιτισμικό, ενώ οι ιδεολογίες αποτελούν συνάρτηση των πολιτικών, πολιτισμικών και ανθρωπολογικών συνθηκών των διαφόρων κοινωνικών σχηματισμών και των ευρύτερων βλέψεων των ηγετών τους. Η παραπάνω ανάλυση των εννοιών (το Ισλάμ

⁶ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή, σελ. 42.

και τα ισλάμ) δίδουν μια απάντηση στο θέμα της μελέτης περί της αλληλεξάρτησης των εννοιών πολιτισμός, θρησκεία και πολιτική ιδεολογία στην ευρύτερη έννοια του Ισλάμ που αποτελεί το χώρο ζύμωσης, αλληλοεπίδρασης, αλληλοδιαπλοκής, διαπάλης και ώσμωσης των προαναφερθέντων εννοιών.

δ. Η σημερινή γεωπολιτική δυναμική που δείχνει τις πρώτες κατευθύνσεις ανάπτυξης των ισλάμ στον πλανήτη, μας επιτρέπει πιθανόν να θεωρήσουμε ότι, μετά την πτώση των δογμάτων και των ιδεολογιών στη Δύση, μετά την φθορά του σοσιαλισμού αφενός και των εξαγωγίμων στις χώρες του Τρίτου Κόσμου καπιταλιστικών μοντέλων αφετέρου, για τα ισλάμ (την ιδεολογία) ανοίγεται ένας νέος ζωτικός χώρος. Ένας χώρος που μπορεί να καλυφθεί από μια νέα ιδεολογική και πολιτική δύναμη με τεράστιο δημογραφικό και οικονομικό ειδικό βάρος, ώστε να μπορέσει να διεκδικήσει με τη σειρά της την «ορθότητα» των «λύσεων» της, σε αντιπαράθεση με αυτές που πρότειναν τα ήδη υπάρχοντα πολιτικοκοινωνικά μοντέλα. Πιθανόν η δύναμη του Ισλάμ να έγκειται κυρίως στο δημογραφικό παράγοντα που σε αντίθεση με άλλες θρησκείες, επιταχύνει δραματικά τον αριθμό των πιστών με όλες τις συνέπειες.

ε. Ίσως το δίλημμα του Ισλάμ να προκύπτει από την αδυναμία του να βρει συμβιβαστική λύση συνύπαρξης με την έννοια του έθνους-κράτους όπως η τελευταία έγινε αποδεκτή τα τελευταία 300 χρόνια από το Δυτικό πολιτισμό. Εξετάζοντας το κατά πόσον μπορεί το Ισλάμ να καταστεί η βάση μιας πολιτικής τάξεως θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι αντίθετα με ότι συνέβη στη Δύση, το Ισλάμ δίνει έμφαση στην κοινότητα και όχι στο άτομο καθώς και ότι η θρησκευτική πίστη είναι συγχρόνως υπερκόσμια και εγκόσμια. Επιπλέον επιδιώκει μια ενωτική και όχι πλουραλιστική κοινωνία και πολιτική παιδεία⁷. Σκοπός του Ισλάμ είναι, όπως υποστήριξε ο καθηγητής Gibb εδώ και τριάντα χρόνια, η επικράτησή του σε κάθε έκφανση της ζωής⁸. Στην πλειοψηφία των ισλαμικών πληθυσμών, η έννοια του έθνους εξακολουθεί να έρχεται σε δεύτερη μοίρα μετά τη θρησκευτική κοινότητα. Στο ερώτημα της συμβατότητας του Ισλάμ με τους σύγχρονους πολιτικούς θεσμούς (έννοια έθνους-κράτους), την οικονομική ανάπτυξη (καπιταλισμός) και τα ατομικά δικαιώματα (όπως αυτά γίνονται αντιληπτά στη Δύση) δεν είναι δυνατόν να δοθεί συγκεκριμένη απάντηση. Ο λόγος είναι η πολυδιάσπαση του ενός Ισλάμ σε πολλά ισλάμ εξαιτίας των διαφορετικών ιδεολογικών εκφράσεων των πολυαρίθμων κοινωνιών και των

⁷ ΒΑΤΙΚΙΩΤΗΣ Παναγιώτης, Ισλάμ και Κράτος, Εκδόσεις Παπαζήση, 2000, σελ. 31.

⁸ GIBB Jean, Modern Trends and Islam

συνθηκών που τις διαμόρφωσαν και τις επηρεάζουν. Ίσως στο σημείο αυτό να υπάρχει η σημερινή αδυναμία προσέγγισής μας με το φαινόμενο του Ισλάμ.

στ. Κάθε θρησκεία, παραμένει πρώτα από όλα μια υπόθεση που αφορά την ομάδα (με οποιαδήποτε ονομασία είναι γνωστή) και κάθε ομάδα είναι στενά συνδεδεμένη με την πολιτική (υπό την ευρύτερη έννοιά της συμπεριλαμβανομένης και της πολιτικής ιδεολογίας) άρα και με την εξουσία⁹. Η θρησκεία διαμόρφωσε, ανέκαθεν και παντού, την κοινωνική ζωή και τον πολιτισμό. Οι επιδράσεις όμως είναι αμφίδρομες. Το ίδιο αναπόφευκτα συνέβη και στον Ισλαμικό κόσμο. Το Ισλάμ τελικά, σύμφωνα και με τον καθηγητή Π. Βατικιώτη, αποτελεί μια πλήρη παράδοση που περιλαμβάνει ένα θρησκευτικό δόγμα, ένα δικονομικό σύστημα, μια παιδεία και ένα πολιτισμό με καταγεγραμμένο πολιτικό παρελθόν¹⁰.

ζ. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν συνυπάρχουν τα στοιχεία της θρησκείας, της πολιτικής ιδεολογίας και του πολιτισμού άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ των, αλληλοεπιδρώμενα και αλληλοεπηρεαζόμενα σε βαθμό που δεν είναι δυνατός ο πλήρης διαχωρισμός και η κατηγοριοποίηση τους; Αποτελεί άραγε η ισλαμική θρησκεία τη βασική συνιστώσα της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής εξέλιξης των ισλαμικών κρατών και των κοινωνικών ομάδων.

2. Σκοπός

Σκοπός της διατριβής είναι να διερευνηθεί διαχρονικά η σημασία του πολέμου για το Ισλάμ υπό το πρίσμα των τριών βασικών του διαστάσεων (θρησκευτική, πολιτική, ιδεολογική) και να εξαχθούν συμπεράσματα για το ρόλο του στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον και τις διεθνείς σχέσεις.

3. Προϋποθέσεις

Για την παρούσα μελέτη έχουν τεθεί οι κάτωθι προϋποθέσεις:

α. Η διατριβή, σε ότι αφορά την ιδεολογική της διάσταση, θα εστιάσει κυρίως στον χώρο της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής (Great Middle East) όπου εκεί εκπροσωπείται το πλήθος των ισλάμ, ανιχνεύονται οι κυριότερες γενεσιουργές αιτίες προβλημάτων και παρουσιάζονται τα εντονότερα φαινόμενα.

β. Με δεδομένες τις αλλαγές που συντελούνται στην περιοχή, το περιβάλλον χαρακτηρίζεται ασταθές και ευμετάβλητο, όμως θεωρείται ότι οι συνέπειες

⁹ BARNAVI Elie, Φωνικές Θρησκείες, Εκδόσεις Πόλις, 2007, σελ. 30.

¹⁰ ΒΑΤΙΚΙΩΤΗΣ Παναγιώτης, Ισλάμ και Κράτος, Εκδόσεις Παπαζήση, 2000, σελ. 53.

των αλλαγών αυτών δεν θα επιφέρουν μεγάλη κρίση στο Ισλάμ και ανατροπή του βασικού ισλαμικού στοιχείου.

γ. Το διεθνές περιβάλλον θα συνεχίσει να λειτουργεί με τους κύριους δρώντες (ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Ε.Ε., Ισραήλ κλπ) χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις στην εξωτερική τους πολιτική, με τις περιοχές ενδιαφέροντος του ισλαμικού κόσμου να παραμένουν γεωπολιτικά υψίστης σημασίας και την Ελλάδα μία χώρα μη αναθεωρητική που αποβλέπει στην ειρηνική συνύπαρξη

δ. Η παρούσα διατριβή δεν αποσκοπεί με κανένα τρόπο στην κριτική στοιχείων της θρησκείας, πολιτισμού και πολιτικής ιδεολογίας του Ισλάμ καίτοι αναγνωρίζει ότι η εισβολή και επικράτηση των ισλάμ (πολιτική ιδεολογία) αποτελεί εν δυνάμει εστία συγκρούσεων. Ούτε πολύ περισσότερο, φιλοδοξεί να ανακαλύψει και δρομολογήσει τρόπους προσέγγισης των θρησκειών, των πολιτισμών και των πολιτικών ιδεολογιών.

4. Παράγοντες

Για την σύνταξη της διατριβής εξετάστηκαν οι παρακάτω παράγοντες:

- α. Η ιστορική εξέλιξη του Ισλάμ (ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»).
- β. Ο Πόλεμος στο Ισλάμ ως μέσον διάδοσης της Θρησκείας (ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»).
- γ. Το Ισλάμ ως Πολιτική και Στρατιωτική Ηγεσία (ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»).

5. Ανάλυση

5.1 Ιστορική Αναδρομή

α. Σκοπός της ιστορικής αναδρομής είναι να εξεταστεί η παρουσία και εξέλιξη του Ισλάμ διαχρονικά και στα διαφορετικά επίπεδα προσέγγισης (θρησκευτικά, πολιτικά, ιδεολογικά) και οι επιδράσεις του στην παγκόσμια ιστορία.

β. Η ανάλυση του παράγοντα «Η Ιστορική Αναδρομή του Ισλάμ» φαίνεται στο κεφάλαιο «Α» του παρόντος.

5.2. Ο Πόλεμος στο Ισλάμ ως μέσον διάδοσης της Θρησκείας

α. Σκοπός της εξέτασης του πολέμου στο Ισλάμ ως μέσον διάδοσης θρησκείας είναι να παρουσιάσει τη μουσουλμανική θρησκεία μέσα από την πολεμική επέκταση της εστιάζοντας στην ποικιλομορφία των θρησκευτικών κανόνων και συνηθειών του ισλάμ και στην δυσκολία του διαχωρισμού όλων αυτών, καθώς και να ερευνήσει το Ισλάμ ως θρησκευτικό φαινόμενο.

β. Η ανάλυση του παράγοντα «Ο Πόλεμος στο Ισλάμ ως μέσον διάδοσης της Θρησκείας» φαίνεται στο κεφάλαιο «Β» του παρόντος.

5.3. Το Ισλάμ ως Πολιτική και Στρατιωτική Ηγεσία

α. Σκοπός της εξέτασης του Ισλάμ ως πολιτική ιδεολογία είναι να αποκαλύψει τη μετεξέλιξη του ισλαμικού θρησκευτικού δόγματος σε ένα στον οποίο εγγράφονται οι ιδιομορφίες των διάφορων εθνοτικών ομάδων και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών χαρακτηριστικών κάθε μουσουλμανικού εθνικού- φυλετικού-κοινοτικού σχηματισμού, με τελικό αποτέλεσμα να κατευθύνει την ιδεολογικοπολιτική έκφραση των ισλαμικών κοινωνιών.

β. Η ανάλυση του παράγοντα «Το Ισλάμ ως Πολιτική και Στρατιωτική Ηγεσία» φαίνεται στο κεφάλαιο «Γ» του παρόντος.

Κεφάλαιο Πρώτο

Ιστορική αναδρομή

1.1 Η γέννηση του Ισλάμ

Σύμφωνα με τη μουσουλμανική θρησκεία, ο Μωάμεθ είναι ο «απόστολος του Θεού» (rasul Allah), ο τελευταίος και μεγαλύτερος των προφητών, μέσω του οποίου ο Θεός ολοκλήρωσε την αποκάλυψη του μηνύματός του στους ανθρώπους. Ο Μωάμεθ γεννήθηκε περί το 570-1 μ.Χ. στη Μέκκα της Αραβίας και καταγόταν από τη φυλή των Κοραϊσιτών. Την εποχή αυτή η Μέκκα και η Μεδίνα ήταν από τις λίγες πόλεις που υπήρχαν στην αραβική χερσόνησο, καθώς οι πολυθεϊστές Άραβες της εποχής ζούσαν νομαδικά, κατά φυλές, ενώ μικρές κοινότητες χριστιανών και Εβραίων ζούσαν κυρίως στις λίγες πόλεις της χερσονήσου. Η φυλή των Κοραϊσιτών ήταν από τις πλέον σεβαστές μεταξύ των συχνά αλληλοσυγκρουόμενων αραβικών φυλών και είχε ιερατικά καθήκοντα στο ειδωλολατρικό τότε ιερό της Καάμπα, όπου βρίσκεται ο μεγάλος μετεωρίτης λίθος και το οποίο αποτελούσε τόπο προσκυνήματος για τους Άραβες της εποχής.

Ο πατέρας του Μωάμεθ πέθανε λίγο πριν τη γέννησή του, ενώ σε ηλικία έξι ετών έχασε και τη μητέρα του. Έτσι, ο Μωάμεθ μεγάλωσε υπό την προστασία αρχικά του παππού του και κατόπιν του θείου του Abu Talib, έως το θάνατο του τελευταίου το 619 μ.Χ. Στα πλαίσια της οικογένειάς του, ασκούσε το επάγγελμα του εμπόρου και του οδηγού καραβανιών που ήταν και τα πλέον διαδεδομένα μεταξύ των Αράβων. Σε ηλικία 25 ετών παντρεύτηκε την κατά 15 έτη μεγαλύτερή του Χαντίτζα, η οποία του διέθετε το απαραίτητο κεφάλαιο για να οργανώσει εμπορικά ταξίδια με καραβάνια στη Συρία. Τα ταξίδια αυτά έδωσαν την ευκαιρία στο Μωάμεθ να γνωρίσει καλύτερα τις δύο μεγάλες μονοθεϊστικές θρησκείες που συνέβαλαν στο θρησκευτικό προβληματισμό του. Με την πρώτη σύζυγό του συνολικά απέκτησε πέντε παιδιά, αλλά όλοι οι απόγονοί του προέρχονται από τη νεότερη κόρη του Φατιμά.

Σύμφωνα με τη μουσουλμανική πίστη, η κλήση του Μωάμεθ ως προφήτη συνέβη το έτος 610 μ.Χ. Προβληματισμένος και ανικανοποίητος από τις πολυθεϊστικές δοξασίες των ομοεθνών του, αποσύρθηκε σε μια σπηλιά κοντά στη Μέκκα για να προσευχηθεί. Εκεί το μήνα Ramadan δέχτηκε την πρώτη αποκάλυψη από το Θεό, μέσω του αγγέλου Γαβριήλ και συνειδητοποίησε την κλήση του ως προφήτη. Το περιεχόμενο των αποκαλύψεων που του υπαγόρευσε ο άγγελος και που διήρκεσαν επί πολλά έτη, καταγράφηκε αργότερα και αποτέλεσε το ιερό βιβλίο του Κορανίου, που διαιρείται σε 114 σούρες (κεφάλαια). Αυτό αποτέλεσε τη βάση της νέας θρησκείας που

ονομάστηκε Ισλάμ, δηλαδή αφοσίωση, υποταγή στο Θεό, και οι πιστοί της Μουσουλμάνοι.

Το προφητικό μήνυμα του Μωάμεθ, με το οποίο καλούσε τους ομοεθνείς του να εγκαταλείψουν τον πολυθεϊσμό και να στραφούν στο μονοθεϊσμό, βρήκε μικρή ανταπόκριση στη Μέκκα, αλλά αντίθετα δημιούργησε πολλές εχθρότητες. Οι επιθέσεις εναντίον του έγιναν επικίνδυνες όταν πέθανε ο θείος και η σύζυγος του Μωάμεθ, οι οποίοι του παρείχαν προστασία. Για το λόγο αυτό, στις 16 Ιουλίου του 622 μ.Χ. έφυγε με τους οπαδούς του και εγκαταστάθηκε στην πόλη Γιαθρίμπ, η οποία έγινε η "Πόλη" (στα αραβικά Μεδίνα). Είναι η γνωστή Εγίρα (hijra) που σηματοδοτεί και την αρχή της μουσουλμανικής χρονολογίας.

Στη Μεδίνα βρήκε κατάλληλες συνθήκες για να διαδώσει τη διδασκαλία του και να δημιουργήσει την πρώτη κοινότητα των πιστών, την umma, επικεφαλής της οποίας ήταν ο ίδιος. Η umma αποτέλεσε την πρώτη μορφή θρησκευτικής και πολιτικής οργάνωσης των μουσουλμάνων και πρότυπο για τη μετέπειτα ισλαμική κοινωνία. Αναμφίβολα, η κοινωνία των πιστών που δημιούργησε ο Μωάμεθ και η οποία εγγυούταν την ισότητα των μελών της, την αλληλεγγύη και την ασφάλεια απέναντι σε κινδύνους, υπήρξε βήμα προόδου σε σχέση με τη φυλετική οργάνωση των Αράβων, όπου έως τότε κυριαρχούσε το δίκαιο της φυλής και οι συρράξεις μεταξύ αντίπαλων φατριών.

Παρά τη μετοικεσία του Μωάμεθ και των οπαδών του, οι προστριβές με τους αντιπάλους του της Μέκκα συνεχίστηκαν και οι αρχές της τελευταίας εφάρμοσαν ένα είδος οικονομικού αποκλεισμού κατά της Μεδίνα, λόγω της υποστήριξης που παρείχαν οι κάτοικοί της στο Μωάμεθ. Ένα είδος πολέμου άρχισε να διεξάγεται μεταξύ της Μέκκας και του Μωάμεθ και ο ίδιος οργάνωσε πολυάριθμες επιδρομές εναντίον караβανιών της πατρίδας του, με σκοπό να την πλήξει οικονομικά, αλλά και για να εξασφαλίσει λεία στους οπαδούς του που είχαν εγκαταλείψει τις περιουσίες τους για να τον ακολουθήσουν. Στις επιδρομές αυτές όπου ορισμένες φορές συμμετείχε ενεργά και ο ίδιος, έχει τις ρίζες της και η ιδέα του jihad, όρου που στη Δύση καθιερώθηκε να αποδίδεται ως «ιερός πόλεμος». Η ρίζα της λέξεως jihad σημαίνει την εντατική προσπάθεια, τον αγώνα και από την ίδια ρίζα προέρχεται η λέξη mujahid που σημαίνει τον αγωνιστή ή πολεμιστή. Οι φονταμενταλιστές μουσουλμάνοι υποστηρίζουν πως ο jihad αφορά κυρίως στον πόλεμο κατά των απίστων και των εχθρών του Ισλάμ.

Οι μετριοπαθείς μουσουλμάνοι θεωρούν τον jihad πρωτίστως εσωτερικό πνευματικό αγώνα για τη βελτίωση του πιστού και δευτερευόντως πολεμικό αγώνα και

βασίζονται σε μια διήγηση σύμφωνα με την οποία ο Μωάμεθ υποδέχτηκε μια ομάδα πολεμιστών που επέστρεφαν λέγοντας «καλώς ήλθατε εσείς που εκτελέσατε το μικρό jihad, τώρα όμως απομένει το μεγάλο jihad». Στην ερώτηση ποιο είναι αυτό, απάντησε «ο αγώνας με τον εαυτό μου». Αντίθετα, οι φονταμενταλιστές τονίζουν τον πολεμικό χαρακτήρα του jihad, ως αγώνα υπέρ της πίστewς, έχοντας σαν παράδειγμα τις πολεμικές επιχειρήσεις που διεύθυνε ο ίδιος ο Μωάμεθ κατά των απίστων. Ο πόλεμος εμφανίζεται πάντοτε ως αμυντικός αγώνας των πιστών. «Πολεμήστε για την οδό του Αλλάχ», για τη θρησκεία σας αυτούς που θέλουν να σας σκοτώσουν, αλλά μην αρχίσετε εσείς τις εχθροπραξίες» (Σούρα 2,191). Ο αμυντικός χαρακτήρας του πολέμου κατά των απίστων ήταν τις περισσότερες φορές μια καθαρή επινόηση. Ένας αποκλειστικά αμυντικός αγώνας δε θα οδηγούσε σε μια τόσο ραγδαία επέκταση του Ισλάμ.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Μεδίνα, ο Μωάμεθ οργάνωσε την κοινότητα των πιστών του, τη διεύρυνε αυξάνοντας τη στρατιωτική της ισχύ και καθοδηγούσε ολοένα και μεγαλύτερες επιχειρήσεις κατά των εχθρών του στη Μέκκα. Αφού το 630 μ.Χ. κατόρθωσε να αναγνωριστεί ως πολιτικός και θρησκευτικός ηγέτης από αρκετές φυλές, βάδισε επικεφαλής μεγάλης δύναμης κατά της Μέκκα, οι άρχοντες της οποίας αναγκάστηκαν να την παραδώσουν αμαχητί. Η κυριαρχία του επιβεβαιώθηκε όταν λίγο αργότερα νίκησε στη μάχη του Χουσεΐν, έστω και δύσκολα, ένα συνασπισμό ειδωλολατρικών αραβικών φυλών. Ο Μωάμεθ συνάσπισε κάτω από τη θρησκευτική και πολιτική ηγεσία του τις φυλές της αραβικής χερσονήσου, δημιουργώντας ένα είδος Pax Islamica. Το 631 μ.Χ. μάλιστα, έδωσε προθεσμία τεσσάρων μηνών σε όλους τους Άραβες για να εξισλαμισθούν, διαφορετικά θα αντιμετώπιζαν το θάνατο. «Όταν περάσουν οι ιεροί μήνες κατά τους οποίους απαγορεύεται ο πόλεμος, τότε σκοτώστε τους ειδωλολάτρες, οπουδήποτε τους βρείτε, ή αιχμαλωτίστε τους, ή πολιορκήστε τους ή στήστε τους ενέδρες με κάθε τρόπο» (Σούρα 9,5). Μέχρι το θάνατό του το 632 μ.Χ. σχεδόν όλες οι αραβικές φυλές είχαν εξισλαμιστεί.

Με το θάνατο του Μωάμεθ αρχίζει η χρυσή περίοδος των τεσσάρων πρώτων χαλιφών (Abu Bakr 632-634 μ.Χ., Umar 634-644 μ.Χ., Ofman 644-656 μ.Χ., Alí Ibn Taleb 656-661 μ.Χ.). Σε διάστημα τριάντα ετών, οι Άραβες και το Ισλάμ επεκτάθηκαν ραγδαία δημιουργώντας ένα τεράστιο κράτος. Την ίδια εποχή τέθηκαν οι βάσεις της μουσουλμανικής θρησκείας. Καθώς εξέλιπε ο ζωντανός φορέας της, ο Μωάμεθ, συγκροτήθηκε σε ενιαίο βιβλίο το Κοράνιο και θεμελιώθηκε η sunna, η παράδοση

δηλαδή των λόγων και πράξεων του προφήτη που δεν περιέχονται στο κοράνιο και η οποία απέκτησε ισάξια αυθεντία με αυτό.

Οι λόγοι που επέτρεψαν την ταχύτατη εξάπλωση των Αράβων ήταν αφενός ο πολυετής και εξοντωτικός πόλεμος μεταξύ Βυζαντίου και Περσών που είχε αποδυναμώσει τις δύο μεγάλες αυτοκρατορίες και αφετέρου οι απομακρυσμένες επαρχίες του Βυζαντίου (Αίγυπτος, Συρία, Παλαιστίνη), που ήθελαν να απαλλαγούν από την κυριαρχία του, αποδεχόμενες αιρετικές μορφές του χριστιανισμού, όπως ο μονοφυσιτισμός, και για το λόγο αυτό προσχώρησαν κατόπιν μαζικά στο Ισλάμ.

Μετά τη μάχη στο Yarmuk το 636 μ.Χ., οι Βυζαντινοί έχασαν ένα μεγάλο τμήμα της Συρίας. Η πρώτη μεγάλη επιτυχία των Αράβων ήταν η παράδοση μετά από διετή πολιορκία της Ιερουσαλήμ. Το 638 μ.Χ. ο χαλίφης Ομάρ εισήλθε θριαμβευτής στην τρίτη ιερότερη πόλη του Ισλάμ, την Ιερουσαλήμ. Το 637 μ.Χ. καταλήφθηκε το Ιράκ και το ίδιο έτος υπέκυψε η περσική αυτοκρατορία των Σασσανιδών και στη συνέχεια ακολούθησε το 641 μ.Χ. η κατάληψη της Αιγύπτου.

1.2 Η διάσπαση του Ισλάμ

Η χρυσή περίοδος του Ισλάμ τελείωσε με το θάνατο του τέταρτου χαλίφη του γαμπρού του Μωάμεθ, Αλή, το 661 μ.Χ.. Στη σύγκρουσή του με τον Μωαβία βγήκε ηττημένος και έχασε τη ζωή του. Οι οπαδοί του αρνήθηκαν να αποδεχτούν το νέο χαλίφη, αποσχίστηκαν από τον κορμό του ενιαίου Ισλάμ και ονομάστηκαν Σιΐτες (παραταξιακοί) σε αντιδιαστολή με τους τηρητές της παράδοσης Σουνίτες (παραδοσιακοί). Οι Σιΐτες παρέμειναν μειοψηφία, καταδιωκόμενοι συνήθως από τους Σουνίτες, ενώ ως πολιτικό και θρησκευτικό ηγέτη τους αναγνώρισαν τον εκάστοτε μάμη, διάδοχο του Αλή και όχι το χαλίφη.

Η σύγκρουση των δύο παρατάξεων στους κόλπους του Ισλάμ έλαβε ορισμένες φορές δραματική μορφή, καθώς οι Σουνίτες θεωρούσαν του Σιΐτες ως «αποστάτες». Το 680 μ.Χ. στην Καρμπάλα του Ιράκ σφαγιάστηκαν από τους Σουνίτες ο Χουσεΐν, γιος του Αλή και της κόρης του Μωάμεθ Φατιμά, μαζί με 70 περίπου συγγενείς και οπαδούς του. Το γεγονός συγκλόνισε τους Σιΐτες και το μαρτύριο του Χουσεΐν έγινε οδηγός για την πίστη τους.

Με το θάνατο του έκτου μάμη Τζαφάρ αλ Σαδίκ το 765 μ.Χ., οι Σιΐτες διασπάστηκαν σε δύο κύριες παρατάξεις. Η πλειοψηφία ακολούθησε το νεότερο γιο του Μουσά και τους απόγονούς του και δημιούργησε την παράδοση των «δώδεκα μάμηδων», ενώ η μειοψηφία ακολούθησε το μεγαλύτερο γιο του Ισμαήλ και την

παράδοση των «επτά ιμάμηδων» και παρέμειναν γνωστοί ως σήμερα και με το όνομα Ισμαηλίτες.

Ο τελευταίος από τους δώδεκα ιμάμηδες εξαφανίστηκε μυστηριωδώς το 873 μ.Χ. και οι Σιΐτες πιστεύουν πως αναλήφθηκε και θα επανέλθει ως Μεσσίας (Mahdi) στο τέλος του χρόνου για να αποκαταστήσει τη δικαιοσύνη και να επαναφέρει το Ισλάμ στον ορθό δρόμο. Αυτός ο μεσσιανικός χαρακτήρας της πίστης τους, αλλά και η κεντρική θέση που κατέχει στη διδασκαλία τους το μαρτύριο, αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα των Σιϊτών. Το πάθος, το μαρτύριο και η αυτοθυσία αναγορεύθηκαν σε ύψιστο ιδεώδες για τον πιστό, καθώς αποτελούν μίμηση του μαρτυρίου του Χουσεΐν και της οικογένειας του Προφήτη.

Οι Σιΐτες αποτελούσαν μια συνεχή θρησκευτική και πολιτική αντιπολίτευση μέσα στους κόλπους του σουνιτικού Ισλάμ. Στο θρησκευτικό τομέα τόνιζαν ότι οι Σουνίτες εγκατέλειψαν την ορθή διδασκαλία του Προφήτη, με αποτέλεσμα η κοινωνία των πιστών να μαστίζεται από την κοινωνική αδικία. Κύριους υπεύθυνους θεωρούσαν τους χαλίφηδες, οι οποίοι εγκατέστησαν μια κοσμική εξουσία ξένη προς το αληθινό Ισλάμ. Ανέπτυξαν, επίσης, δογματικές διδασκαλίες διαφορετικές προς τη σουνιτική παράδοση.

Οι Σιΐτες υποκίνησαν αρκετές τοπικές εξεγέρσεις έχοντας ως στόχο να εκθρονίσουν τους χαλίφηδες της Βαγδάτης και να φέρουν στην κορυφή του κράτους τον ιμάμη τους. Το στόχο αυτό δεν κατάφεραν ποτέ να τον πραγματοποιήσουν, ωστόσο κατόρθωσαν για ένα διάστημα να κυριαρχήσουν σε ένα τμήμα του μουσουλμανικού κόσμου. Το 909 μ.Χ., οι Ισμαηλίτες, κατέλαβαν ένα μέρος της Β. Αφρικής και ανακήρυξαν τον ιμάμη τους σε χαλίφη, ιδρύοντας τη δυναστεία των Φατιμίδων (των απογόνων της Φατιμά). Το 969 μ.Χ. κατέλαβαν και την Αίγυπτο, αλλά παρά τις επιδιώξεις τους δεν κατάφεραν να γίνουν κύριοι της Βαγδάτης. Με την πάροδο του χρόνου, οι Ισμαηλίτες απάλυναν τις ριζοσπαστικές διδασκαλίες τους, ενώ οι Φατιμίδες έγιναν υποχείριοι των στρατιωτικών διοικητών τους και τέλος το 1171 μ.Χ. η Αίγυπτος επανήλθε στον πολιτικό έλεγχο της Βαγδάτης και θρησκευτικά ο πληθυσμός της δέχθηκε τη Σούννα. Αντίθετα, ισχυρές κοινότητες Σιϊτών παρέμειναν στην Ανατολή Συρία, στο Νότιο Ιράκ και κυρίως στην Περσία, όπου κατόρθωσαν να αποκτήσουν την πλειονότητα και το 16ο αιώνα μ.Χ. η σιϊτική παράταξη «δωδεκαδικού ιμαμάτου» έγινε το επίσημο ισλαμικό δόγμα του κράτους.

1.3 Περίοδος Χαλιφάτου (ταύτιση πολιτικής και θρησκευτικής εξουσίας)

Στο Ισλάμ απουσιάζει η έννοια του ανταγωνισμού μεταξύ πολιτικής και θρησκευτικής εξουσίας, καθώς τις δύο αυτές αρχές ενσαρκώνει, κατά το πρότυπο του Προφήτη το ίδιο πρόσωπο, ο χαλίφης, και το κράτος του οποίου προΐσταται ονομάζεται χαλιφάτο. Ο όρος χαλίφης, προέρχεται από τον τίτλο Khalifat rasul Allah (διάδοχος του αποστόλου του Θεού) τον οποίο έφεραν οι πρώτοι διάδοχοι του Μωάμεθ και με την πάροδο του χρόνου περιορίστηκε σε Khalifat Allah και ο χαλίφης περιβλήθηκε με εξουσία εκπροσώπου του Θεού επί της γης. Για τους μουσουλμάνους, ο χαλίφης είναι ο μόνος νόμιμος μονάρχης και άρχει του ενιαίου κράτους των πιστών του Ισλάμ. Για να γίνει κάποιος χαλίφης πρέπει να είναι βέβαια μουσουλμάνος, να είναι Άραβας και να κατάγεται από τη φυλή του Προφήτη, δηλαδή από τους Κοραϊσίτες. Για τους τέσσερις πρώτους χαλίφηδες ίσχυε ότι, εκτός των άλλων, έπρεπε να είναι και οι ευσεβέστεροι από τον κύκλο των συγχρόνων του Προφήτη. Πρέπει να σημειώσουμε πως αν και στην umma συμμετέχουν ισότιμα οι πιστοί ανεξάρτητα εθνικής καταγωγής, ωστόσο οι Άραβες ήταν αυτοί που έλεγχαν το χαλιφάτο μέχρι την επικράτηση των Τούρκων. Ο ανταγωνισμός μεταξύ Αράβων και μη Αράβων μουσουλμάνων (Mawali) είναι εμφανής στην ιστορία του Ισλάμ και μέχρι σήμερα οι Άραβες θεωρούν εαυτούς θεματοφύλακες της ορθής πίστης. Η ιστορία του χαλιφάτου διαιρείται σε τέσσερις μεγάλες περιόδους:

α. Η πρώτη περίοδος 632-661 μ.Χ. είναι αυτή κατά την οποία οι τέσσερις πρώτοι χαλίφηδες προέρχονται από το στενό κύκλο του Μωάμεθ και είναι γνωστή ως η «χρυσή περίοδος του Ισλάμ». Με τη δολοφονία του Αλή, του τελευταίου από αυτούς, δημιουργείται από τους οπαδούς του η παράταξη των Σιϊτών και η θρησκευτική ενότητα των μουσουλμάνων έχει πλέον διαρραγεί. Στο εξής η πολιτική ιστορία του χαλιφάτου αφορά μόνο στο σουνιτικό Ισλάμ.

β. Τη δεύτερη περίοδο 661-750 μ.Χ., την κορυφή του χαλιφάτου καταλαμβάνει η δυναστεία των Ομεϋαδών, οι οποίοι κατάγονται από την φυλή των Κοραϊσιτών και οι οποίοι μεταφέρουν την πρωτεύουσα από τη Μέκκα στη Δαμασκό. Η ταχεία εξάπλωση του Ισλάμ φέρει τους Άραβες σε επαφή με άλλους πολιτισμούς και η αραβική χερσόνησος, η αρχέγονη κοιτίδα τους, παύει να αποτελεί πλέον το πολιτικό τους κέντρο.

γ. Με την επανάσταση του Banu al - Abbas την εξουσία καταλαμβάνει η δυναστεία των Αββασιδών, κοραϊσιτικής επίσης καταγωγής η οποία μεταφέρει την πρωτεύουσα στη Βαγδάτη σε μια προσπάθεια να απομακρύνει το κέντρο του

χαλιφάτου από την αραβική επιρροή. Αυτή η τρίτη περίοδος 750-1258 μ.Χ., συμπίπτει με την περίοδο πολιτικής και πολιτιστικής ακμής του Ισλάμ. Ο τελευταίος επιζών της δυναστείας των Ομεϋαδών, ο Abdarraḥman, διέφυγε στην υπό αραβική κατοχή Ισπανία και ίδρυσε την Κόρδοβα. Το 929 μ.Χ. ο τότε εμίρης της Κόρδοβα, οικειοποιήθηκε τον τίτλο εμίρης του χαλίφη, όπως είχαν πράξει λίγο νωρίτερα και οι Φατιμάδες της Αιγύπτου, με αποτέλεσμα να πάψει η ύπαρξη του ενιαίου χαλιφάτου που ενσάρκωνε την πολιτική και θρησκευτική ενότητα των μουσουλμάνων. Η πολιτική διάσπαση του ισλαμικού κράτους προβλημάτισε, όπως ήταν φυσικό, του μουσουλμάνους νομοδιδασκάλους. Η βασική αντίληψη ότι η *umma* είναι το πρωταρχικό και ουσιαστικό στοιχείο του ισλαμικού κράτους, παρέμεινε αναλλοίωτη, η πολυδιάσπαση όμως τη κρατικής δομής έθεσε σε αμφισβήτηση το ιδανικό του ενός ενιαίου κράτους. Εμφανίστηκαν, λοιπόν, νεωτεριστικές απόψεις, όπως αυτή του νομοδιδασκάλου Ibn Taimiyya (1263-1328 μ.Χ.) σύμφωνα με τον οποίο οι μουσουλμάνοι δεν είναι αναγκαίο να ζουν οπωσδήποτε κάτω από την ίδια κρατική αρχή, αλλά μπορούν να έχουν περισσότερους ηγέτες, οι οποίοι όμως θα πρέπει να φέρουν τον τίτλο του *imām*, δηλαδή του πολιτικοθρησκευτικού καθοδηγητή του κράτους και όχι του χαλίφη που προϋποθέτει ενιαία κρατική υπόσταση.

δ. Η τέταρτη περίοδος ταυτίζεται χρονικά με τη ζωή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (περίπου 1300-1922 μ.Χ.). Το 1258 μ.Χ., οι Μογγόλοι κατέλαβαν και κατέστρεψαν τη Βαγδάτη, την πρωτεύουσα του Χαλιφάτου των Αββασιδών. Ο ανιψιός του τελευταίου Αββασίδη χαλίφη κατέφυγε στην Αίγυπτο. Σύμφωνα με την οθωμανική παράδοση, από τους απογόνους αυτού παρέλαβε τον τίτλο του χαλίφη ο Οθωμανός σουλτάνος Σελίμ όταν κατέλαβε την Αίγυπτο. Με αυτό τον τρόπο, οι νεοφώτιστοι στο Ισλάμ Τούρκοι, προσπάθησαν να οικειοποιηθούν τον τίτλο, να διεκδικήσουν την ιστορική συνέχεια του ενιαίου Χαλιφάτου και να εδραιώσουν την πρωτοκαθεδρία τους μεταξύ των ισλαμικών λαών. Τούρκοι ιστοριογράφοι προσπάθησαν να αποδείξουν ότι η καταγωγή της μητέρας του σουλτάνου αναγόταν στη φυλή του Μωάμεθ, στους Κοραϊσίτες, ώστε ο Οθωμανός χαλίφης να φέρει όλα τα τυπικά γνωρίσματα που απαιτούσε ο τίτλος του.

ε. Οι Οθωμανοί κατάφεραν γρήγορα να κυριαρχήσουν μέσα στον ισλαμικό κόσμο και στράφηκαν, εμπυχωμένοι από τη θρησκευτική διδασκαλία του *jihad*, προς την κατάκτηση των βυζαντινών επαρχιών. Η άλωση της Πόλης το 1453 μ.Χ. προσέδωσε ακόμη μεγαλύτερο κύρος στους Οθωμανούς, οι οποίοι στα μάτια των μουσουλμάνων εμφανίζονται ως συνεχιστές της ένδοξης ιστορίας του ενιαίου

χαλιφάτου, αν και ορισμένες περιοχές του ισλαμικού κόσμου παρέμειναν έξω από τα σύνορα της αυτοκρατορίας, ή αναγνώριζαν, όπως στη Βόρειο Αφρική, τυπικά μόνο την εξουσία του σουλτάνου. Πολυεθνική στη δομή της, η οθωμανική αυτοκρατορία έδινε τη δυνατότητα σε μη Τούρκους μουσουλμάνους να καταλαμβάνουν ανώτερα αξιώματα και άφηνε την εντύπωση πως εφαρμόζει την αρχή της ισοτιμίας των πιστών. Από το 17ο αι. αρχίζει η αργή και σταθερή πορεία παρακμής της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η εθνική αφύπνιση των υποτελών χριστιανών και μουσουλμανικών λαών θα οδηγήσει στη συρρίκνωση της αυτοκρατορίας και με την επανάσταση του Κεμάλ Ατατούρκ το 1922 μ.Χ., που κατέλυσε το χαλιφάτο, η Τουρκία μεταβλήθηκε σε λαϊκό, εθνικό κράτος. Η τουρκική εθνοσυνέλευση απέδωσε τον τίτλο του χαλίφη σε θρησκευτικό ηγέτη, αλλά τελικά καταργήθηκε οριστικά το 1924 μ.Χ., αφού δεν μπορούσε να υπάρξει ξεκομμένος από το θρησκευτικό και πολιτικό του περιεχόμενο. Έκτοτε, κανένας ηγέτης μουσουλμανικής χώρας δε διεκδίκησε για τον εαυτό του τον τίτλο αυτό. Το όραμα του ενωμένου πολιτικά και θρησκευτικά ισλαμικού κόσμου αποτελεί πλέον για τους μουσουλμάνους ένα ιδεώδες που παραπέμπει στο ένδοξο παρελθόν.

στ. Στο σουνιτικό Ισλάμ επικράτησαν με την πάροδο του χρόνου τέσσερις ορθόδοξες σχολές δικαίου. Η χαναφιτική σχολή με ιδρυτή τον ιμάμη Abu Hanifa (699-767 μ.Χ.) έδωσε το βάρος στην προσωπική κρίση, όταν δεν επαρκεί το Κοράνιο και η παράδοση. Η σχολή των Μαλικιτών με ιδρυτή τον ιμάμη Abu Malik (708-715 μ.Χ.) επικέντρωσε το ενδιαφέρον στην παράδοση της πρώτης κοινότητας της Μεδίνας ως πηγής δικαίου. Τη μέση οδό μεταξύ των δύο προηγούμενων σχολών ακολουθεί η σχολή των Σαφίιτών που ιδρύθηκε από τον ιμάμη Abu ash-Shafii (767-820 μ.Χ.). Η τέταρτη και τελευταία σχολή είναι αυτή των Χανμπαλιτών, με ιδρυτή τον Ahmad ibn Hanbal (780-855 μ.Χ.), η οποία διακρίνεται για την έμμονη προσκόλληση στην παράδοση, την αποφυγή και καταδίωξη κάθε φιλελεύθερης αντίληψης. Η επίδραση των σχολών αυτών είναι διαφορετική σε κάθε περιοχή. Οι Χαναφίτες κυριαρχούν στην Κεντρική Ασία και στην Τουρκία, επειδή ως σχολή δικαίου την είχαν αποδεχτεί επίσημα οι Οθωμανοί, οι Μαλικίτες στη Βόρεια Αφρική, οι Σαφίτες στη Νοτιοανατολική Ασία και οι Χανμπαλίτες στη Σαουδική Αραβία.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Ο πόλεμος στο Ισλάμ ως μέσο διάδοσης της θρησκείας

2.1 Γενικά

Ο Λουκρήτιος¹¹, προσπαθώντας να εξηγήσει την γέννηση της πίστεως, στο έργο του «De rerum natura» υποστήριξε ότι ο φόβος του θανάτου υπήρξε ο πατέρας των θεών. Η θρησκεία οφείλει την γέννησή της στον φόβο και τον θρήνο. Τι είναι θρησκεία; Είναι η αμεσότητα της συνείδησής μας που τείνει να ενωθεί με το απειρικό ουρανό του υπερβατικού¹²

α. Η αναγκαιότητά της οφείλεται στο γεγονός ότι η θρησκεία επιχειρεί να δώσει πειστικές απαντήσεις στην αγωνία του θανάτου ενώ συμβάλει και στην εξήγηση του κακού και της αδικίας στον κόσμο. Είναι η τελευταία λύση στις υπαρξιακές ανασφάλειες των ατόμων που θέτουν ζητήματα ατομικής και συλλογικής ταυτότητας με σκοπό την αντιμετώπιση του άγχους και της αγωνίας που προκαλούν η ανέχεια, ο πόλεμος, ο κατακερματισμός και η ταχύτητα των επερχόμενων αλλαγών στην τεχνολογία. Η θρησκευτική πίστη, ερχόμενη σε αντίθεση με το ορθολογισμό, προϋποθέτει μια έκπτωση του «εγώ» με την υπαγωγή του σε ένα θρησκευτικό δόγμα. Η στροφή των ανθρώπων στον Θεό και η υιοθέτηση μορφών θρησκευτικής έκφρασης είναι η απόρροια των ανασφαλειών του ανθρώπου και η περιπλοκότητα της ζωής¹³

β. Η θρησκεία, αποτελεί ένα πολιτισμικό παράγοντα που έχει άμεση διαλεκτική σχέση με τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στην κοινωνία. Οι νεωτεριστές, απορρίπτοντας την έννοια του ιερού στην πραγματικότητα το κατέταξαν στην σφαίρα του μη λογικού ή και παράλογου. Εκ των πραγμάτων όμως, βάση της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης και της αδιαμφισβήτητης αναβίωσης των θρησκευτικών φαινομένων σε παγκόσμιο επίπεδο τα τελευταία 20

¹¹ Ο Τίτος Λουκρήτιος Κάρος(λατινικά Titus Lucretius Carus) γεννήθηκε περίπου στα 98-94 π.Χ. και πέθανε γύρω στα 55-53 π.Χ. Ήταν Ρωμαίος ποιητής και φιλόσοφος. Το μόνο γνωστό του έργο είναι το εκτενές φιλοσοφικό ποίημα De rerum natura ("Περί της φύσεως των πραγμάτων"),

¹² ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης, «Ψυχή και Αθανασία, κατά την ελληνική σκέψη», εκδ. Εύανδρος, Αθήνα 2006, σσ. 69-70, Θρηνώ και επικαλούμαι τις άγνωστες μυστηριακές δυνάμεις που φέρνουν τον θάνατο, ζητώντας του έλεος και προστασία. Ο Will Durant γράφει σχετικά («Παγκόσμια Ιστορία του Πολιτισμού», εκδ. Παρθενών, Αθήνα, τ. Α , σ. 68), ότι στις πανάρχαιες εποχές, ο θάνατος των ανθρώπων σπανίως οφείλονταν σε φυσικά αίτια, αφού ο αιφνίδιος θάνατος καιροφυλακτούσε παντού. Έπειτα, η εμφάνιση των μορφών των νεκρών στα όνειρα του πρωτόγονου ανθρώπου, μαζί με το μυστήριο, την έκπληξη και τον τρόμο, τον έκαναν να πιστέψει την ύπαρξη ενός άλλου κόσμου, πέραν του ορατού και αισθητού. Έτσι γεννήθηκε η θρησκεία.

¹³ ΛΙΠΟΒΑΤΣ Θ., ΔΑΜΕΡΤΖΗΣ Ν., ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ Β., «Θρησκείες και πολιτική στην νεωτερικότητα», εκδ. Κριτική, Αθήνα 2002, σσ. 9-11

χρόνια, η περί εκκοσμίκευσης ιδέα είναι υπό αναθεώρηση ιδίως στον χώρο του Ισλάμ αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο¹⁴

γ. Σήμερα, υπάρχει μια γενικευμένη τάση επιστροφής στις θρησκευτικές παραδόσεις λόγω της αμφισβήτησης της απόλυτης αυθεντίας του ορθού λόγου, της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, της πώλωσης των μεγάλων ιδεολογικών στρατοπέδων και εξαιτίας των γενικότερων υπαρξιακών και πνευματικών αναζητήσεων του ανθρώπου¹⁵

δ. Θρησκεία, τελικά, είναι η πίστη του ανθρώπου στον Θεό, γενικά σε μία ανώτερη Δύναμη ή σε κάτι υλικό που του αποδίδονται υπερφυσικές ιδιότητες και η σχέση μαζί τους εκδηλώνεται με την λατρεία, την υπακοή σε ηθικούς νόμους και γενικότερα την προσωπική και κοινωνική ζωή ή την πολιτιστική δραστηριότητα, ενώ έρευνα του θρησκευτικού φαινομένου, σημαίνει αναμέτρηση με τα έγκατα της ανθρώπινης συνείδησης¹⁶.

2.2 Ορισμός του Ισλάμ

Ισλάμ είναι η θρησκεία και ο πολιτισμός των μουσουλμάνων. Είναι το σύνολο των λαών που πιστεύουν στον ισλαμισμό. Όπως και σε όλες τις θρησκείες, έτσι και στον μουσουλμανικό κόσμο υπάρχουν άθεοι, όπως υπάρχουν και φανατικοί πιστοί, άτομα που εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, ενώ άλλοι όχι, αυτοί που αρνούνται τους νεωτερισμούς, οι μυστικιστές, άνθρωποι ανοικτόμυαλοι, ή όχι. Η μορφή της σχέσης των ατόμων με την θρησκεία, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικό, πολιτικό, γεωγραφικό και ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται.

α. Ο Σάμιουελ Χάντιγκτον¹⁷ ισχυρίζεται, ότι σήμερα, όταν μιλάμε για Ισλάμ στο μυαλό των ανθρώπων έρχεται η αντιπαράθεση ολόκληρων κοινωνιών όχι μόνο σε θρησκευτικό, αλλά και σε κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο όσον αφορά την προγραμματισμένη εξάντληση πετρελαϊκών αποθεμάτων- που βρίσκονται κυρίως στις μουσουλμανικές περιοχές- την διαιώνιση της ισραηλινό-αραβικής διαμάχης και την

¹⁴ ΚΟΚΟΣΑΛΑΚΗΣ Νίκος, (από το βιβλίο ΛΙΠΟΒΑΤΣ Θ., ΔΑΜΕΡΤΖΗΣ Ν., ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ Β., ως άνω, σσ. 56-58

¹⁵ GELLNER E., «Postmodernism, Reason and Religion, Routledge», London 1992, σσ. 2-22

¹⁶ ΜΑΚΡΗΣ Νίκος, «Η καταγωγή των θρησκειών», τόμος Α', εκδ. Πολιτικά Θέματα / ΙΡΙΣ, Αθήνα 1992, σ. 9

¹⁷ Ο Σάμιουελ Φίλιπς Χάντιγκτον(Samuel P. Huntington, 18 Απριλίου 1927–24 Δεκεμβρίου 2008) ήταν Αμερικανός πολιτικός επιστήμων ο οποίος έγινε γνωστός κυρίως για τις θέσεις του περί μίας μεταψυχροπολεμικής νέας παγκόσμιας τάξης στο έργο του *Σύγκρουση Πολιτισμών*.

παγκόσμια πολιτική και στρατιωτική υπεροχή των Η.Π.Α. που παρεμβαίνουν στις περιοχές του ισλάμ¹⁸.

β. Έτσι, πολλές παρανοήσεις σχετικά με το Ισλάμ, οφείλονται στον τρόπο που παρουσιάζονται τα γεγονότα. Η άποψη που θα σχηματίσει κάποιος για το ισλάμ, θα είναι εντελώς διαφορετική ανάλογα με το αν θα πάει στην Τουρκία, στο Ιράν, στην Ινδονησία ή στα προάστια του Παρισιού. Σύμφωνα με τον Κλοντ Λεβί Στρος¹⁹ όταν εξετάζουμε το ισλάμ θα πρέπει να το βλέπουμε και από κοινωνική διάσταση και τα συμπεράσματα πάντα εξαρτώνται από τα βιώματα και την προσωπικότητα του καθενός. Εδώ και αιώνες, στον μουσουλμανικό κόσμο, έχουν καταβληθεί ελάχιστες προσπάθειες για την γνώση της ιστορίας της μουσουλμανικής θρησκείας. Έτσι, ορισμένες θεολογικές, δογματικές και θρησκευτικές «αλήθειες», παρόλο που παγιώθηκαν πολλούς αιώνες μετά την εμφάνιση του ισλάμ, αποδίδονται στην αρχέγονη περίοδο. Αυτές οι «αλήθειες» αναμορφώνονται και ανασχηματίζονται μέχρι και σήμερα και λόγω αυτής της διηνεκούς ανανέωσης δεν μπορούμε να έχουμε μία σταθερή συνολική εικόνα.

γ. Τα ισλάμ είναι ιδεολογίες ενώ το Ισλάμ αποτελεί θρησκεία. Δεν πρέπει να συγχέονται οι ιδεολογίες με την θρησκεία του Ισλάμ, διότι οι ιδεολογίες αποτελούν συνάρτηση των πολιτικών, πολιτισμικών και ανθρωπολογικών συνθηκών των διαφόρων κοινωνικών σχηματισμών και των ευρύτερων βλέψεων των ηγετών τους, ενώ το Ισλάμ (ως θρησκεία) είναι διστορικό, διακοινωνικό και διαπολιτισμικό. Σημειωτέων, ότι το Ισλάμ εκφράζεται μόνο στην αραβική γλώσσα. Επίσης ο J. Robinson²⁰ τονίζει ότι το Ισλάμ έχει την ιδιομορφία να συνδυάζει το πολιτικό στοιχείο με το θρησκευτικό, λόγω του γεγονότος ότι ο προβληματισμός του δημιουργού του βασιζόταν στην προσπάθεια για την απόκτηση της εξουσίας που θα δημιουργούσε το κατάλληλο διοικητικό πλέγμα για την επιβολή του. Έτσι οι ισλαμιστές αναφερόμενοι στο θρησκευτικό στοιχείο, το χρησιμοποιούν ως συγκολλητικό στοιχείο για τις μάζες. Πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι το πνεύμα των κοσμικών εξουσιών στην πολιτική είναι ξένο προς το ισλαμικό σύστημα αξιών και έγινε και κακή χρήση τους από τους τοπικούς ηγέτες, ώστε να μην γίνει αποδεκτό από τις μάζες. Στα μάτια του

¹⁸ BURESI Pascal, «Ο κόσμος του Ισλάμ - μία πίστη πολλοί πολιτισμοί» για την ελληνική γλώσσα εκδ. Κασταλία, ειδική έκδοση για την εφημ. Ελευθεροτυπία, Αθήνα 2007, σ. 8

¹⁹ Ο Κλοντ Λεβί-Στρος ή Κλοντ Λεβί-Στρος ήταν Γάλλος ανθρωπολόγος και ένας από τους μεγαλύτερους διανοητές του 20ού αιώνα, πρωτοπόρος του δομισμού ως μεθόδου κατανόησης της ανθρώπινης κοινωνίας και πολιτισμού.

²⁰ James McConkey Robinson (June 30, 1924 – March 22, 2016)[1] was an American scholar who served as Professor Emeritus of Religion at Claremont Graduate University, Claremont, California

μουσουλμάνου, μόνο η εξουσία του Χαλίφη είναι νόμιμη. Άρα, το ισλαμικό φαινόμενο σήμερα, δεν είναι μια θρησκευτική έκρηξη, αλλά μία κοινωνικοπολιτική αμφισβήτηση με μειωμένο θρησκευτικό περιεχόμενο²¹

δ. Ο ισλαμισμός είναι συγγενέστερος με τον ιουδαϊσμό, αλλά και οικουμενικότερος ταυτόχρονα, γιατί δεν αναγνωρίζει αποκλειστικό φορέα της Επαγγελίας. Επίσης ο ισλαμισμός δεν είναι μεσσιανικός όπως ο ιουδαϊσμός. Η σωτηρία και η λύτρωση θεωρούνται καταστάσεις χωρίς φυλετικές προϋποθέσεις και συγκεκριμένο σχέδιο λύτρωσης όλου του κόσμου από συγκεκριμένο εθνικό φορέα. Το μόνο, ίσως, μεσσιανικό στοιχείο, συνίσταται στην διάδοση της πίστης και στην μέλλουσα ζωή²²

2.3 Η εξάπλωση του Ισλάμ μέσα από τον πόλεμο

Πριν την γέννηση του Ισλάμ, στην αραβική χερσόνησο, ο φετιχισμός αποτελούσε την κυριότερη μορφή θρησκευτικής έκφρασης των Αράβων του 6^{ου} αιώνα²³. Είναι αξιοσημείωτο πως στις φυλές του Νότου, οι οποίες είναι μονοθεϊστικές, ο μοναδικός Θεός ονομαζόταν «*Al ilah*» και το κύριο προσωνύμιό του ήταν φιλεύσπλαγχος «*al Rahman*». Οι δαίμονες ονομάζονταν «*djinnus*», ενώ οι πολυάριθμες θεότητες, προσελάμβαναν διάφορες μορφές κατά τους συσχετισμούς φετιχισμού και ανιμισμού. Φετιχισμός είναι η λατρεία άψυχων αντικειμένων στα οποία αποδίδονται μαγικές ιδιότητες. Ανιμισμός²⁴ είναι η πίστη ότι κάθε αντικείμενο έχει ψυχή και προθέσεις.

Την εποχή εκείνη, σημαντικές δοξασίες και συνήθειες ήταν βαθιά ριζωμένες, όπως η πρωτόγονη λατρεία των βουνών και του ουρανού που έπαιρναν μαζί τους στον νότο τουρκμενικές φυλές²⁵. Ορισμένες φυλές είχαν προσχωρήσει στον ιουδαϊσμό ή το χριστιανισμό, ενώ στους κόλπους των πολυθεϊστικών φυλών είχε εκδηλωθεί μία τάση να τιμούν περισσότερο μία από τις θεότητες που περιελάμβανε τότε το αραβικό πάνθεον. Οι ιερείς «*καχίν*» και οι σοφοί «*χακίμ*» έπαιζαν τότε, σημαντικό ρόλο στην κοινωνία των φυλών, αφού διάβαζαν σημεία, προέλεγαν το μέλλον και ρύθμιζαν τις αντιδικίες μεταξύ των ανταγωνιστικών φυλών. Η περιοχή της Μέκκας είχε έναν τόπο

²¹ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», εκδ. Παπαζήση, σσ. 51-52

²² ΜΑΚΡΗΣ Νίκος, «Η καταγωγή των θρησκειών», τόμος Β', εκδ. Πολιτικά Θέματα / ΙΡΙΣ, Αθήνα 1992, σ. 1106

²³ ΜΑΚΡΗΣ Νίκος, ως άνω, τόμος Β', σ. 1086

²⁴ ΚΡΙΑΡΑΣ Εμμανουήλ, «Νέο Ελληνικό Λεξικό», εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2003, σ. 109, 1434

²⁵ GOODWIN Godfrey, «Οι Γενίτσαροι», εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1997, σ. 23

λατρείας όπου ήταν συγκεντρωμένα τα αγάλματα των διαφόρων αραβικών θεοτήτων. Το προσκύνημά τους, αποτελούσε μία καλή ευκαιρία για εμπορικές δραστηριότητες. Η φυλή Κουραΐς από την Μέκκα, την οποία αποτελούσαν δύο πατριές αντλούσε σημαντικά οικονομικά οφέλη από την οργάνωση και τον έλεγχο του προσκυνήματος και ιδιαίτερα η κυρίαρχη πατριά, οι «Μπανού Ουμάγια». Ο Μωάμεθ γεννήθηκε στην άλλη πατριά, την «Μπανού Χα-σίμ», γύρω στο 570²⁶.

Ίσως ο Μωάμεθ, να μην μπορεί να παραλληλισθεί με τον πατριάρχη Αβραάμ, τον γενάρχη των Εβραίων, αλλά δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι ο Μωάμεθ υπήρξε για τους Άραβες τουλάχιστον ότι ο Μωυσής για τους Εβραίους²⁷. Μόλις το 610 μ.Χ. άρχισε να διδάσκει της αρχές της διδασκαλίας του, όπως του αποκαλύφτηκε σε σπήλαιο του όρους Ιρά, κοντά στη Μέκκα, από τον Άγγελο Γαβριήλ ο οποίος του παρέδωσε το κοράνιο. Οι πρώτες αντιδράσεις στην Μέκκα ήταν μάλλον θετικές, καθόσον η φυγή στην Μεδίνα πραγματοποιήθηκε 12 χρόνια αργότερα. Στους πρώτους μαθητές συγκαταλέγεται ο *Αμπού Μπάκρ* (μετέπειτα πεθερός του προφήτη) ο οποίος κατέστη ο πρώτος χαλίφης με διάδοχο τον *Ομάρ*. Στους πρώτους «μωαμεθανούς» ανήκαν επίσης ο *Αλή* ο οποίος νυμφεύτηκε την κόρη του προφήτη *Φατιμά* και ο υιοθετημένος υιός του, *Zaΐντ*.

Σταδιακά, όμως, τα «μηνύματά του», συνάντησαν την εναντίωση των μελών της ισχυρότερης πατριάς της Μέκκας, οι οποίοι φοβήθηκαν ότι μπορούσε ο Μωάμεθ να επηρεάσει στον έλεγχο που ασκούσανε στον πολυθεισμό της χερσονήσου και στα ετήσια εισοδήματά τους από το προσκύνημα. Το 622 είναι η Εγίρα: ο Μωάμεθ και οι πιστοί του μετοίκησαν στην όαση Γιαθρίμπ που βρίσκονταν περίπου διακόσια χιλιόμετρα βόρεια της Μέκκα. Ιδρύθηκε μία κοινότητα, η οποία περιελάμβανε πέραν από τους νεοαφιχθέντες μετανάστες από την Μέκκα «*μουχατζιρούν*», τους οπαδούς της περιοχής που προσηλυτίστηκαν στο ισλάμ «*ανσάρ*» και τα μέλη τριών εβραϊκών φυλών της περιοχής. Η Γιαθρίμπ, μετονομάστηκε Μεντι-νάτ αλ - Ναμπί (πόλη του προφήτη), Μεδίνα. Ο Μωάμεθ επιβλήθηκε ως προφήτης του Θεού, ο οποίος του στέλνει τις αποκαλύψεις²⁸.

Η φυγή του Μωάμεθ, στην Μεδίνα, οργανώθηκε στρατιωτικά και γι' αυτό μπορούμε να πούμε πως οι σχετικά πολυάριθμοι οπαδοί ήταν οργανωμένοι. Στην Εγίρα

²⁶ BURESI Pascal, «Ο κόσμος του Ισλάμ - μία πίστη πολλοί πολιτισμοί» για την ελληνική γλώσσα εκδ. Κασταλία, ειδική έκδοση για την εφημ. Ελευθεροτυπία, Αθήνα 2007, σ. 12

²⁷ ΤΣΟΠΑΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Μωάμεθ - ο ιδρυτής του Ισλάμ», εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα 2007, σ.7

²⁸ BURESI Pascal, ως άνω, σσ. 12-13

θεμελιώθηκε ο ισλαμισμός, καθόσον ο Μωάμεθ δεν ήταν μόνο θρησκευτικός αρχηγός, αλλά και πολιτικός, ως διευθύνων την κοινότητα των πιστών. Ο προφήτης και οι συνεργάτες του, κατόρθωσαν να επιβληθούν με πόλεμο ή με την πειθώ σε όλη σχεδόν την χερσόνησο σύντομα σχετικά. Ιερό του κέντρο δεν ήταν η Μεδίνα, αλλά η Μέκκα όπου ο προφήτης αναφώνησε τον τελευταίο του λόγο, τον οποίο κατέγραψε ο μαθητής του Ταμπαρί. Σύμφωνα με αυτό το αμφίβολο κείμενο, ο Μωάμεθ παρέδωσε στους πιστούς του τις τελευταίες του υποθήκες καταλήγοντας: «*Σήμερα κατέστησα τη θρησκεία σας τέλεια. Περάτωσα την χάρη μου πάνω σας. Δέχομαι το Ισλάμ ως θρησκεία σας*»²⁹.

Το 624 μ.Χ., στον πρώτο «Ιερό Πόλεμο» στην περιοχή *Μπάντρ*, οι μουσουλμάνοι νίκησαν τον εχθρό και κυριάρχησαν, αρχικά, σε όλη την αραβική χερσόνησο αρκετά γρήγορα και σύμφωνα με τις εντολές που πήρε ο Μωάμεθ από τον *Αλλάχ*: «*Σκοτώστε τους άπιστους όπου και αν τους βρείτε...*», «*Ω Προφήτη, ενθάρρυνε τους πιστούς για πόλεμο εναντίον των απίστων*»³⁰. Έτσι προέκυψε το Ισλάμ στην Αραβία, μία νέα ιδεολογία, που απηχούσε σημαντικές αλλαγές στην αραβική κοινωνία και συγκεκριμένα στην περιουσία, δουλειά και ανάπτυξη των ανταλλαγών. Ο Montgomery Watt έγραψε ότι η βασική κατάσταση μέσα από την οποία εμφανίστηκε το Ισλάμ, ήταν η αντίθεση και η σύγκρουση ανάμεσα στην νομαδική θεώρηση των Μεκκαϊτών και του νέου περιβάλλοντος (οικονομικού) που δημιουργήθηκε³¹.

Ο Μωάμεθ δεν είχε γιο, ούτε όρισε διάδοχο, αλλά επειδή είχε αναθέσει στον πεθερό του *Αμπού Μπάκρ* να προΐσταται των προσευχών στο τέμενος της Μεδίνας κατέστη ο πρώτος χαλίφης και διάδοχος του προφήτη κατ' επίκληση των πιστών, ανταποκρινόμενος άριστα στις απαιτήσεις και κατορθώνοντας να πατάξει όσα αραβικά φύλα δεν είχαν υποταγεί στο Ισλάμ με την βία ή τον καταναγκασμό. Στις μέρες του άρχισε η μεγάλη ισλαμική κατάκτηση.

Ωστόσο, η κατάκτηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στο δεύτερο κατά σειρά χαλίφη, τον *Ομάρ*, που γρήγορα κατέλαβε την Ιερουσαλήμ, την Συρία, μεγάλο μέρος της μεσογειακής Ασίας και την Αίγυπτο. Ο *Ομάρ* δολοφονήθηκε, όπως και ο διάδοχος του *Οσμάν*. Τον δολοφονηθέντα επίσης *Οσμάν* διαδέχτηκε ο σωματώδης *Αλή*, που παρά

²⁹ ΜΑΚΡΗΣ Νίκος, «Η καταγωγή των θρησκειών», τόμος Β', εκδ. Πολιτικά Θέματα / ΙΡΙΣ, Αθήνα 1992, σ. 1090

³⁰ ΜΟΜΡΗ Arsham, «Ισλάμ - Ιστορία, επεκτατισμός και βία», εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 29

³¹ SHABAN M.A., «Ισλαμική ιστορία - Μία νέα ερμηνεία», τόμος Ι, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2006, σ. 24

το ότι αντιμετώπισε την εξέγερση της *Αισά*, κόρης του *Αμπού Μπάκρ*, δεν κατόρθωσε να πατάξει τον *Ommaiyah* συγγενή του *Οσμάν*. Δολοφονήθηκε το 661 μ.Χ., με συνέπεια την άνοδο των Ομειάδων οι οποίοι δεν ήταν απόγονοι του Μωάμεθ. Η έδρα του χαλιφάτου μεταφέρθηκε στην Δαμασκό της Συρίας. Οι Άραβες συνεχίζοντας τα επόμενα χρόνια της κατακτήσεις τους, νικώντας Πέρσες και Βυζαντινούς, εγκαταστάθηκαν και στην Βόρειο Αφρική. Πέρασαν στην Ισπανία και το 723 μ.Χ. έφτασαν μέχρι το *Poitiers* της Γαλλίας. Εκδιώχτηκαν οριστικά από την Ισπανία μόνο το 1492.

Υπό τους *Ομειάδες*, οι οποίοι βασίλευσαν στην Δαμασκό έως το 750, ο ισλαμισμός γνώρισε πολλές επιτυχίες. Ωστόσο, οι πραγματικοί εκφραστές του αραβικού ισλαμισμού, υπήρξαν οι *Αββασίδες*, η τρίτη δυναστεία χαλιφών υπό τον *Abou al Abbas*, οι οποίοι εκθρόνισαν τους *Ομειάδες* και κατέστησαν έδρα του χαλιφάτου την Βαγδάτη υπό την ισχυρή παρουσία των περσών. Σ' αυτούς οφείλεται η αίγλη του ισλαμισμού. Οι *Αββασίδες* βασίλευσαν μέχρι το 1258 και φρόντισαν για τις ασιατικές κτήσεις της αυτοκρατορίας, αφού η Βόρεια Αφρική και η Ισπανία είχαν αποσπαστεί από την εξουσία τους, υπό τον *Abd-er-Kahman*. Σταδιακά οι Άραβες άρχισαν να ασχολούνται με το εμπόριο, την καλλιέργεια και τα γράμματα. Στην αυτοκρατορία προέκυψε ανάγκη φρουράς πραιτοριανών τους οποίους οι χαλίφηδες στρατολογούσαν από την φυλή των τούρκων των Τουρανικών στεπών. Οι τούρκοι έγιναν κύριοι του χαλιφάτου, αλλά αργότερα, υπό εθνικιστικές πιέσεις και την άμβλυνση της πίστης, η αυτοκρατορία κατέρρευσε. Ήδη από τις αρχές του 10^{ου} αιώνα οι Βέρβεροι της Βόρειας Αφρικής στερέωσαν στο Κάιρο το χαλιφάτο των *Φατιμίδων*³².

2.4 Η λέξη πόλεμος στο Κοράνι

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να εξετάσουμε ορισμένα τμήματα του Κορανίου που αναφέρονται στον πόλεμο, ξεκινώντας με το εδάφιο που λέει: «Και να πολεμάτε για χάρη του ΑΛΛΑΧ όσους σας πολεμούν, αλλά μην ξεπερνάτε τα όρια, γιατί ο ΑΛΛΑΧ δεν αγαπά τους παραβάτες³³» Ένας πόλεμος για να γίνει από μεριά των

³² Το Χαλιφάτο των Φατιμίδων (909-1171 μ.Χ., αραβικά: الفاطميون) ήταν ισμαηλιτικό σιιτικό χαλιφάτο που εκτεινόταν σε μια μεγάλη περιοχή του αραβικού κόσμου, από την Ερυθρά Θάλασσα στην Ανατολή μέχρι τον Ατλαντικό Ωκεανό στη Δύση. Αρχικώς με έδρα την Τυνησία (Ιφρικίγια), η δυναστεία των Φατιμίδων επέκτεινε την κυριαρχία της κατά μήκος της μεσογειακής ακτής της Αφρικής και τελικώς έφτασε μέχρι την Αίγυπτο κάνοντάς τη το κέντρο του χαλιφάτου. Στην ακμή της, εκτός της Αιγύπτου, το χαλιφάτο περιελάμβανε διάφορες περιοχές του Μαγκρέμπ, του Σουδάν, της Σικελίας, της Ανατολής και της Χετζάζης στην Αραβική Χερσόνησο.

³³ Κοράνι 2:190

Μουσουλμάνων πρέπει να έχει μια απλή και λογική προϋπόθεση. Αυτή είναι ότι κάποιος τους πολεμά με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, αυτούς και την πίστη τους (Ισλάμ). Όλα τα πολεμικά η «εχθρικά» εδάφια του Κορανίου και τα λεγόμενα του Προφήτη που αναφέρονται σε εχθροπραξίες στηρίζονται σε αυτήν προϋπόθεση.

Ένα άλλο χωρίο του Κορανίου, που αντικρούει την παραποιημένη και διαστρεβλωμένη εικόνα που θέλουν να δώσουν οι επικριτές, αναφέρει: «Δεν σας απαγορεύει ο ΑΛΛΑΧ να συμπεριφέρεστε με καλοσύνη και δίκαια μ' αυτούς που δεν σας πολεμούν για την Πίστη (σας), κι ούτε σας βγάζουν από τα σπίτια σας. Γιατί ο ΑΛΛΑΧ αγαπά όσους συμπεριφέρονται δίκαια.³⁴». Όταν κάποιος λοιπόν δεν σε πολεμά και δεν σε κατατρέχει είναι λογικό να επιτρέπετε να δείχνεις καλοσύνη και δικαιοσύνη ανεξάρτητα από την θρησκεία του. Ο μεγάλος λόγιος του Ισλάμ και ερμηνευτής του Κορανίου Ibn Kathir τονίζει αυτό το κομμάτι στην επεξήγηση του για λογαριασμό του Κορανικού στίχου 60:8 καθώς επίσης μας παρουσιάζει και ένα αυθεντικό χαντίθ που λέει για την τιμή που θα γίνει σε έναν πιστό Μουσουλμάνο την Ημέρα της Κρίσης ο οποίος παίρνει δίκαιες αποφάσεις³⁵».

Υπάρχουν όμως και σημεία του Κορανίου από τα οποία οι φανατικοί του ισλάμ προωθούν τις ακραίες θέσεις τους. Χαρακτηριστικά αναφέρονται:

α. Ω Προφήτη, παρότρυνε τους πιστούς στον πόλεμο". (σούρα 8:65, Τα λάφυρα του πολέμου).

β. Και πολεμήστε τους (σκοτώνοντάς τους) μέχρις ότου να μην υπάρχει πειρασμός και να είναι η θρησκεία του ΑΛΛΑΧ η μοναδική και εάν όμως βάλουν τέλος (στην απιστία τους) τότε ο ΑΛΛΑΧ βλέπει όλα όσα κάνουν (σούρα 8:39, Τα λάφυρα του πολέμου).

γ. "Η τιμωρία εκείνων που πολεμούν τον ΑΛΛΑΧ και τον Απόστολό του, και διαβιούν στη γη με άσχημα, είναι να εκτελούνται ή να σταυρώνονται ή να κόβονται τα χέρια και τα πόδια αντίπλευρα ή να εξορίζονται απ' αυτή τη γη" συνεχίζει για να δείξει ότι η τιμωρία τους δεν σταματά μόνο σ' αυτή τη ζωή αλλά συνεχίζεται και στον άλλο κόσμο, όπου "τους περιμένει μεγάλος παιδεμός"(σούρα 5:33, Ο Οίκος Ιμράν).

³⁴ Κοράνι 60:8

³⁵ Ibn Kathir, για το Κοράνι 60:8, στο κεφ. «Η άδεια του να είσαι καλοσυνάτος στους μη Μουσουλμάνους που δεν πολεμούν το Ισλάμ και τα λόγια του ΑΛΛΑΧ

δ. Για να δώσει περισσότερο θάρρος στους μαχητές της πίστης, ώστε να μην έχουν ενοχές και να τους τονίσει ότι έχουν την ενίσχυση του Αλλάχ στον πόλεμο: "Δεν είστε εσείς που τους σκοτώσατε, αλλά ο ΑΛΛΑΧ τους σκότωσε για να δώσει στους πιστούς καλή αμοιβή με ευεργετική δοκιμασία" (σούρα 8:17, Τα Λάφυρα).

Το Ισλάμ, όπως έχουμε τονίσει δεν είναι πασιφιστικό. Διεκδικεί τα δικαιώματα των πιστών του με κάθε δυνατό τρόπο. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι είναι άδικο η βίαιο χωρίς αιτία. Ας δούμε όμως πως το Κοράνι κάνει τους Μουσουλμάνους να αναγνωρίζουν τον πόλεμο. Διαβάζουμε: «Και γιατί να μη πολεμήσετε υπέρ του ΑΛΛΑΧ και για τους αδύνατους, και για τους αδικημένους που είναι και άποροι άνδρες και γυναίκες και παιδιά που κραυγάζουν; "Κύριε μας! Σώσε μας απ' αυτό το χωριό που οι κάτοικοι του είναι άδικοι, και στείλε μας, από κοντά Σου, κάποιον προστάτη, κάποιον υποστηρικτή³⁶». Το Κοράνι ρωτά, κάνοντας επίκληση στην λογική μας, λέγοντας για ποιον λόγο να μην γίνει πόλεμος ενάντια στην τυραννία έτσι ώστε να προστατευτούν οι αδύνατοι, οι αδικημένοι, τα παιδιά, οι γυναίκες, οι φτωχοί. Πόσο μάλλον όταν αυτοί οι ίδιοι ζητούν από τον Θεό βοήθεια. Από αυτό το εδάφιο βλέπουμε επίσης την θέση των πρώτων Μουσουλμάνων όπου ήταν σε μια υπό διωγμό κατάσταση από τους Άραβες παγανιστές. Ο Μουσουλμάνος πολεμιστής πολέμαγε για την προστασία του ιδίου, της κοινότητας του, και της πίστης του.

Το Κοράνι επιβάλλει στον πιστό να σταματήσει τον πόλεμο όταν οι εχθροί του σταματήσουν. «Πολεμάτε τους ώσπου να μην σας καταδιώξουν στην ειδωλολατρία και να υπερισχύσει η Πίστη στον ΑΛΛΑΧ. Αν όμως σταματήσουν τη δράση τους, τότε μην κάνετε πόλεμο παρά ενάντια στους αδίκους³⁷». Φυσικά όλοι μπορεί να θεωρηθούν ως άδικοι αντίπαλοι και ο πόλεμος να συνεχιστεί.

Όταν ο εχθρός ζητά ειρήνη τότε ο Μουσουλμάνος είναι υποχρεωμένος να γείρει προς την μεριά της ειρήνης διότι το Κοράνι λέει: «Κι αν (ο εχθρός) κλίνει, προς τη μεριά της ειρήνης, τότε κι εσύ να γείρεις σ' αυτή και να βασιστείς στον ΑΛΛΑΧ. Γιατί είναι (ο Μοναδικός) που ακούει και γνωρίζει (τα πάντα)³⁸».

Ο Ibn Kathir μας αναφέρει και ένα χαντίθ του Προφήτη ο οποίος συμβούλεψε τους οπαδούς του να προσπαθούν να λύνουν τις διαφορές τους με ειρηνικό τρόπο³⁹. Ο

³⁶ Κοράνι 4:75

³⁷ Κοράνι 2:193

³⁸ Κοράνι 8:61

³⁹ Tafsir Ibn Kathir, στο κεφ. «Η διαταγή στο να διευκολύνεις της ειρηνευτικές διαδικασίες όταν ο εχθρός ζητά ειρήνη» για το εδάφιο 8:61

Προφήτης επίσης έκανε πράξη το Κορανικό εδάφιο με την συνθήκη ειρήνης που υπέγραψε γνωστή ως « η συνθήκη της Χουντάιμπα» όπου οι ειδωλολάτρες αργότερα καταπάτησαν.

Το Κοράνι διατάζει τους Μουσουλμάνους που είναι σε εμπόλεμη κατάσταση να προστατεύσουν τον εχθρό τους ακόμη και αν αυτός ζητήσει άσυλο και προστασία. «Κι αν κανείς απ' τους ειδωλολάτρες σου ζητήσει άσυλο, παραχώρησε του το, ώστε να μπορεί ν' ακούει τα Λόγια του ΑΛΛΑΧ κι έπειτα συνόδεψε τον (σε μέρος) όπου μπορεί να έχει ασφάλεια. Κι αυτό, γιατί είναι ένας λαός που αγνοεί⁴⁰». Ο Ibn Abbas μας πληροφορεί ότι αφού ακούσει τον λόγο του Θεού τότε μπορεί να οδηγηθεί από τους Μουσουλμάνους σε ένα ασφαλές μέρος όπου κανείς δεν θα έχει δικαίωμα να τον ενοχλήσει η να τον πειράξει. Και όλα αυτά χωρίς να ασπαστεί το Ισλάμ⁴¹ Ο Ibn Kathir μας λέει στην ανάλυση του Κορανίου για τον στίχο 9:6 ότι πρέπει να γίνετε αποδεκτό το αίτημα του εχθρού όταν θέλει να έρθει ζητώντας προστασία. Επίσης ο Ibn Kathir μας αναφέρει και δυο χαντίθ όπου ο Προφήτης έκανε πράξη αυτή την μέθοδο σε πολλούς ειδωλολάτρες που ερχόντουσαν για προστασία από τον πόλεμο και τις εχθροπραξίες⁴². Στην επεξηγηματική του Tafsir Jalalayn διαβάζουμε ότι οι ειδωλολάτρες είναι άτομα τα οποία δεν γνωρίζουν την αληθινή πίστη και τον μονοθεϊσμό και γι' αυτό πρέπει να προστατευτούν αν το ζητήσουν και να οδηγηθούν με ασφάλεια σε ένα ασφαλές μέρος έτσι ώστε να σκεφτούν⁴³.

Με βάση την συναίνεση των λογίων και των αυθεντικών πηγών του Ισλάμ, όλα τα εδάφια που καλούν σε πόλεμο και σε μάχη είναι για λόγους προστασίας των Μουσουλμάνων και της πίστης του Ισλάμ και όχι για αδικία προς τους μη Μουσουλμάνους.

2.5 Ο Ιερός πόλεμος «*Jihad*»

Η έννοια του Ιερού Πολέμου κατά των απίστων «τζιχάντ» είναι η απόλυτη πίστη στην ιερή αποστολή, όπως και η βεβαιότητα πως οι εχθροί του Θεού είναι αμετάπειστοι: «μάχεστε στον δρόμο του Θεού εναντίον εκείνων που σας πολεμούν σκοτώστε τους παντού, και όταν τους συναντήσετε διώξτε τους από τους τόπους απ' τους οποίους σας είχαν διώξει». Ορισμένα σημεία του Κορανίου, μαρτυρούν μία

⁴⁰ Κοράνι 9:6

⁴¹ Tafsir Ibn Abbas για τον στίχο 9:6

⁴² Tafsir Ibn Kathir για τον στίχο 9:6

⁴³ Tafsir Jalalayn για τον στίχο 9:6

σκληρότητα καθ' όσον ο Θεός επιθυμεί να εκφράσει την Αλήθεια με τους λόγους: «εξοντώστε τους απίστους μέχρι τον τελευταίο». Οι παροτρύνσεις του Κορανίου για δυναμική, μαχητική αντιμετώπιση των «απίστων» είναι πολλές και άμεσες⁴⁴.

Κατά την μουσουλμανική παράδοση υπάρχουν δύο Τζιχάντ, το μικρό, που αφορά τον πόλεμο των μουσουλμάνων κατά των απίστων και το μεγάλο, που αφορά τον εσωτερικό αγώνα κάθε ανθρώπου ενάντια στον εγωισμό του⁴⁵.

Ο Andrew Wheatcroft γράφει, ότι η εξάπλωση του Ισλάμ ήταν ιερή υπόθεση. Όταν το ιερό σύμβολο του Προφήτη έβγαινε από τα σαράντα μεταξωτά καλύμματά του στην αίθουσα που φυλασσόταν, ξεδιπλώνονταν και μεταφέρονταν αργά, ενώ οι άντρες γονάτιζαν μπροστά του σε στάση προσευχής και επικαλούνταν το όνομα του Αλλάχ. Τα σύμβολα του Ισλάμ μετέτρεπαν το στρατόπεδο σε ιερό τόπο και την εκστρατεία που θα επακολουθούσε στο πιο ιερό καθήκον. Οι πολεμιστές για την μουσουλμανική πίστη λέγονταν «Γαζήδες»⁴⁶.

Οι «Γαζήδες» συγκροτούσαν περιπλανώμενες συμμορίες που κέρδιζαν τα προς το ζην από τα λάφυρα της «ghazwa» και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους όπου διεξάγονταν πόλεμος εναντίον των «απίστων», ή αιρετικών. Τα περιθώρια των «Γαζήδων» να συνάψουν ειρήνη ή ανακωχή ήταν ελάχιστα, ενώ στα πλαίσια της «τζιχάντ» δεν επιτρέπονταν συμμαχίες με μη μουσουλμανικά κράτη, ούτε καν ειρηνικές σχέσεις⁴⁷.

Αρχικά το Ισλάμ δεν επέβαλε τον προσηλυτισμό. Το Κοράνι επέβαλε στους πιστούς να σέβονται τους «Λαούς της Βίβλου». Με την δυναστεία, όμως, των Αββασιδών (750-1258), άρχισε η μαζική μεταστροφή στον ισλαμισμό⁴⁸. Το jihad ως υποχρέωση των πιστών, δεν είναι ατομική, αλλά αφορά ολόκληρη την «Umma», σαν προσπάθεια που πρέπει να καταβληθεί από τους πιστούς ώστε να καταστούν δυνατές οι προϋποθέσεις της ανεμπόδιστης εξάπλωσης του Ισλάμ⁴⁹.

⁴⁴ Αναστάσιος (Γιανουλάτος) Αρχιεπίσκοπος Τυράνων και πάσης Αλβανίας, σ. 294, «Μάχεσθε μέχρις ότου αποσοβηθεί αφ' υμών ο κίνδυνος του πειρασμού και όταν δεν υπάρχει άλλη λατρεία ειμή μόνον του Θεού. Αν οι εχθροί θέσωσι τέρμα εις τα πράξεις αυτών, τότε ας παύσωσιν αι εχθροπραξίες, εκτός αν πρόκειται περί ασέβων»

⁴⁵ ΜΠΑΪΡΑΚΤΑΡΗΣ Γρηγόρης, «Οι Άραβες σαρώνουν τη μεσαιωνική ανατολή», άρθρο στο περιοδικό «Παγκόσμια Πολεμική Ιστορία», τεύχος 9, εκδ. Comrupress, Αθήνα Οκτώβριος 2006, σ. 16

⁴⁶ WHEATCROFT Andrew, «Οι οθωμανοί», εκδ. Νέα Σύνορα - Λιβάνη, Αθήνα 1994, σ. 86

⁴⁷ ΣΤΕΡΓΑΤΟΥ Ελίνα, «Γαζήδες, οι πολεμιστές της μουσουλμανικής πίστης» άρθρο στο περιοδικό «Ιστορικά Θέματα», τεύχος 41, εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα Ιούνιος 2005, σσ. 51-57

⁴⁸ Άτλας της Παγκόσμιας Ιστορίας, εκδ. εφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Αθήνα 1997, σ. 104

⁴⁹ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», εκδ. Παπαζήση, σ. 31, «Οι τύραννοι του κόμματος του Σατανά, συχνά προσέτρεξαν στην βία των όπλων για να διαλύσουν ή να εξαφανίσουν το κόμμα του Θεού. Ο πόλεμος λοιπόν είναι αναπόφευκτος. Το καθήκον των μουσουλμάνων είναι να πάρουν τα όπλα για να βοηθήσουν τους καταπιεσμένους. Το Ισλάμ δεν

«Φενταγίν», είναι ο μοναχικός άνθρωπος, ο μεμονωμένος στρατιώτης που εκπληρώνει την ιερή αποστολή του μέσα στην μοναξιά, την στέρηση και τον διανοητικό ασκητισμό. Δεν δρα από φανατισμό καθ' ότι η ψυχολογική ηρεμία του κατά την διάρκεια της μάχης επαυξάνεται από την υπόσχεσή της ανταμοιβής που επιφυλάσσεται σ' αυτούς που αποδέχονται να θυσιάσουν τα αγαθά και τις συναισθηματικές δεσμεύσεις αυτού του κόσμου υπέρ της πίστης. Αυτός ο υπέρτατος τύπος μουσουλμάνου πραγματώνεται μέσα από τον θάνατο⁵⁰.

Τώρα οι επαναστάτες ισλαμιστές, χρησιμοποιούν την έννοια του jihad αφενός μεν στο εσωτερικό της χώρας τους ως μοχλό ανατροπής της «προδοτικής καθεστωτικής τάξης και της κυβέρνησής τους» που περιφρόνησαν τη «Sharīa» και αφετέρου στο εξωτερικό ενάντια στο «σατανικό αμερικανο-σιωνικό ιμπεριαλισμό»⁵¹.

Σύγχρονοι θεωρητικοί του ισλαμικού κινήματος αρνούνται κάθε νομιμότητα στα σύγχρονα αραβικά μουσουλμανικά κράτη τα οποία κατά την γνώμη τους πρέπει να θεωρηθούν ως βέβηλα και να ταξινομηθούν στο πλαίσιο του «Daar al - Hard», «όχι μόνο λόγω της μη υπακοής τους στην Sharīa αλλά και γιατί διαγάγουν σχέσεις με το Ισραήλ και ακόμη, γιατί εκδηλώνουν σχέδια προσβολής του Ισλάμ. Άρα, ο jihad είναι επιτακτική υποχρέωση για τους πιστούς όλης της «Umma». Εκτός αυτού, η διαίρεση του Daar al - Islam σε μικρά εθνικά κράτη είναι κάτι το ασυμβίβαστο αφού δεν εκπροσωπούν με κανένα τρόπο τη δύναμη του «Ξίφους του Ισλάμ»⁵².

Η ερμηνεία του Ιερού Πολέμου, βρίσκεται στην διακριτική ευχέρεια των εκάστοτε ερμηνευτών της. Σήμερα οι τρομοκρατικές πράξεις του ισλαμικού ακτιβισμού γίνονται στο όνομα της θρησκείας του Ισλάμ. Ο δυτικός παρατηρητής δεν μπορεί να διακρίνει τον ισλαμικό επαναστατισμό από την πολιτική των μεμονωμένων εθνικών ισλαμικών κρατών, τον ιεροπολεμικό πανισλαμισμό από τις πολιτικές των δημοκρατιών ή μοναρχιών του πλανήτη που έχουν ως επίσημη θρησκεία το Ισλάμ. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η ισλαμική τρομοκρατία που αποτελεί για τους ριζοσπαστικούς ισλαμικούς κύκλους τον ένοπλο βραχίονα του Ισλάμ (jihad) δεν είναι κρατικής προέλευσης.

αναγνωρίζει τα γήινα σύνορα μεταξύ των κρατών. Αυτό που μετράει για το Ισλάμ είναι τα σύνορα της πίστης»

⁵⁰ CHARNAY Jean - Paul, «Πόλεμος στο όνομα του Αλλάχ», άρθρο στο περιοδικό «Ιστορία», τεύχος 401, εκδ. Πάπυρος, Αθήνα Νοέμβριος 2001, σ. 23

⁵¹ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», εκδ. Παπαζήση, σσ. 33-37

⁵² ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, ως άνω, σσ. 40-41

Η σημερινή ισλαμική τρομοκρατία, μπορεί να συγκριθεί με τους Ασασίνους καθ' όσον οι σημερινές οργανώσεις έχουν ομοιότητες στην δομή, την οργάνωση και τη θεολογία. Είναι μυστικιστικές κοινότητες οι οποίες είναι έτοιμες για πόλεμο και για θάνατο, ενώ οι διοικήσεις τους διαθέτουν πυραμιδοειδή οργάνωση. Μέσα στον κύκλο των οπαδών τους, περιλαμβάνονται άλλοι ομόκεντροι και μικρότεροι κύκλοι, αποτελούμενοι από πράκτορες και πιο ενεργά μέλη⁵³.

Τον «jihad» είναι οφειλόμενο χρέος κάθε μουσουλμάνου πιστεύει η Παλαιστινιακή Ισλαμική Οργάνωση «Χαμάς» η οποία ιδρύθηκε το 1987, από τον Σεΐχη Ahmed Yassin στην Γάζα. Οι μαχητές της δηλώνουν την δημιουργία ενός πυρήνα ο οποίος θα καθοδηγείται από την θέληση του Αλλάχ ενάντια στους εβραίους με σκοπό την απελευθέρωση της Παλαιστίνης. Η «Χαμάς», αποτελεί τμήμα της «Μουσουλμανικής Αδελφότητας» και χαρακτηρίζεται από βαθιά κατανόηση του Ισλάμ στην πίστη, την πολιτική, την παιδεία, τις τέχνες, την κοινωνία. Υψώνουν το λάβαρο του Ιερού Πολέμου απέναντι στους καταπιεστές με στόχο την επιβολή του προτύπου του Προφήτη και του Κορανίου⁵⁴.

2.6 Ο πόλεμος στο Ισλάμ σήμερα

Όλα τα χρόνια, κυρίως μετά τον αποικισμό, δεν έλειψαν από την γη του Ισλάμ και τα κινήματα που προωθούσαν πολιτικές μεταρρυθμίσεις επικαλούμενα την μουσουλμανική θρησκεία. Η αντίσταση κατά του αποικισμού πήρε συχνά θρησκευτική τροπή. Πολλοί μουσουλμάνοι, ιδίως Άραβες, στρατολογήθηκαν για να αναλάβουν το «Τζιχάντ» ενάντια στον κατακτητή. Η κατάληξη πολλών χρόνων πολέμου στο Αφγανιστάν, ήταν η εγκαθίδρυση του καθεστώτος των Ταλιμπάν, ενώ ο αγώνας των Τσετσένων ενάντια στη Μόσχα στοχεύει αφ' ενός να εγκαθιδρύσει ένα ανεξάρτητο καθεστώς και αφ' ετέρου να επαναφέρει τη «μουσουλμανική εξουσία» σε ισλαμικό έδαφος. Η αντίσταση Αφρικανών στους δυτικούς, αποτελεί τη συνέχεια των πρώτων επαναστάσεων με διεκδικήσεις θρησκευτικού τύπου.

Σύμφωνα με μία εκδοχή, σήμερα, «τζιχάντ» σημαίνει «προσπάθεια». Προσπάθεια, πρώτα, απέναντι στον εαυτό του πιστού δηλ. στους πειρασμούς του και δεύτερον να γνωρίσει κάποιος στον κόσμο που δεν γνωρίζει, τι είναι το Ισλάμ. Έχει καθαρά τον χαρακτήρα αυτοάμυνας, «δεν πρέπει να σκοτώσεις άοπλο, γυναικόπαιδα

⁵³ ΤΣΟΠΑΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Μωάμεθ - ο ιδρυτής του Ισλάμ», εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα 2007, σ.91

⁵⁴ ΤΣΑΤΣΗΣ Θωμάς, «Ισμαήλ Ναουχάντα μιάμις του Αλ Ακσά», άρθρο στην εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» της 15 Οκτωβρίου 2007, σ. 19

και ηλικιωμένους και δεν πρέπει να κάψεις δέντρο ή γη». Άρα, κατά την άποψη αυτή, όλα αυτά που κάνει ο Μπιν Λάντεν δεν έχουν σχέση με την θρησκεία⁵⁵.

Ο Ι. ΜΑΖΗΣ, γράφει ότι οι πιστοί του Ισλάμ ανέρχονται σε 1.300.000.000, με ρυθμούς αυξητικούς. Η σύγχρονη γεωπολιτική επιστήμη διαχωρίζει τον γεωγραφικό χώρο του Ισλάμ σε Κεντρικό και Περιφερειακό Ισλάμ. Το Κεντρικό Ισλάμ περιλαμβάνει τις χώρες που εξισλαμίσθηκαν κατά τους πρώτους αιώνες της Εγίρας, δηλ. για τις χώρες που ευρίσκοντο συγκεντρωμένες υπό την εξουσία των Χαλίφηδων της Δαμασκού και της Βαγδάτης (Αραβική χερσόνησος, Συρία, Ιορδανία, Ιράκ, Περσία, Λίβανο, Αίγυπτο, Αφγανιστάν, χώρες Μαγκρέμπ). Αντίθετα, το περιφερειακό Ισλάμ αντιστοιχεί στις μακρινές εκτάσεις του Ισλάμ και συγκεκριμένα σ' αυτές που εξισλαμίσθηκαν κατά το τέλος του Μεσαίωνα (Ινδία, Ινδονησία, Κεντρική Ασία, Ν. Σαχάρα)⁵⁶.

Όσον αφορά το Ισλάμ στην γειτονική Τουρκία, παραμένει εκφράζοντας το σύνολο σχεδόν του τουρκικού λαού και η εφαρμογή των θρησκευτικών κανόνων είναι λεπτομερής ιδίως μετά των χωρικών των μικροαστών εμπόρων. Η βίαιη προσπάθεια του Κεμάλ για τον ξεριζωμό του Ισλάμ από τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα δεν μπορούσε παρά να επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα. Στην Τουρκία, το Ισλάμ ως θρησκεία δεν μπόρεσε ποτέ να επηρεάσει τα πολιτικά καθεστώτα καθ' ότι οι κεμαλικοί κύκλοι δεν δίστασαν τρεις φορές σήμερα να περισώσουν την κεμαλική καθαρότητα δια πραξικοπημάτων⁵⁷.

Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός αναπτύσσεται ως αντίδραση σε αλλαγές που άπτονται της θρησκευτικής πρακτικής. Οι φονταμενταλιστές, θέλουν να ξαναγυρίσουν σε όσα εκείνοι θεωρούν ως θεμέλια της παράδοσής τους, θεμέλια των οποίων η ύπαρξη προκύπτει από την αυστηρή ερμηνεία των αρχικών κειμένων.

Σήμερα οι μουσουλμάνοι θεολόγοι και νομοδιδάσκαλοι (*ulemas*), προβαίνουν σε έναν διαχωρισμό του πλανήτη σε ότι αφορά την γεωπολιτική του σημασία. Σύμφωνα με τον διαχωρισμό αυτόν ο πλανήτης αποτελείται από τρεις ζώνες:

⁵⁵ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Αλ. «Η θρησκεία μας είναι θρησκεία ειρήνης», άρθρο στην εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» της 15 Οκτωβρίου 2007, σ. 17

⁵⁶ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», εκδ. Παπαζήση, σσ. 25-26

⁵⁷ ΕΛΙΑΜΕΠ, «Η Τουρκία σήμερα», επιμέλεια Θ. Βερέμης, «Το Ισλάμ στην Τουρκία», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1995

α. Την ζώνη του Οίκου του Ισλάμ (*Daar al-Islam*), δηλ. τον μουσουλμανικό κόσμο τον χώρο που το Ισλάμ εκφράζει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού.

β. Την ζώνη του Οίκου του Πολέμου (*Daar al - harb*), δηλ. το τμήμα εκείνο της διεθνούς κοινωνίας όπου το Ισλάμ αποτελεί ακόμα μειονότητα. Οι μόνες σχέσεις που επιτρέπεται να διατηρούνται μεταξύ των δύο οίκων είναι αυτές που υπαγορεύονται από την ύψιστη ανάγκη, όπως η αγορά βασικών ειδών διατροφής. Δεν πρέπει για κανέναν λόγο να περιλαμβάνουν στο φάσμα τους ανταλλαγές πολυτελών προϊόντων διότι αυτές τελικά οδηγούν σε σχέσεις εξάρτησης του Οίκου του Ισλάμ από τον Οίκο του Πολέμου. Ανάμεσα σ' αυτούς τους οίκους ξεσπά ο Ιερός Πόλεμος «*jihad*», μια μορφή του οποίου είναι η ένοπλη δράση με σκοπό την υπεράσπιση ή την εξάπλωση του Ισλάμ.

γ. Την ζώνη του οίκου της συνύπαρξης, δηλ. χώρες που ήταν υπό την εξάρτηση του Ισλάμ. Οι χώρες αυτές διατηρούν τους νόμους τους κατά την διοίκησή τους αλλά ως «προτεκτοράτα» του γειτονικού ισλαμικού κράτους⁵⁸.

Η θρησκεία του Ισλάμ, χρησιμοποιείται προκειμένου αφ' ενός μεν να συσπειρώσει πολιτικά ισλαμικούς λαούς έναντι στο δυτικό ιμπεριαλισμό αλλά και για να ενδυναμώσει τις πολιτικές κάθε κράτους χωριστά με τη χρησιμοποίηση ιδεολογικά του θρησκευτικού του στοιχείου: την 11^η Αυγούστου 1990, ο Σαντάμ Χουσεϊν από την Βαγδάτη, κάλεσε «τους πιστούς» σε Ιερό Πόλεμο εναντίον των «Αμερικανοσιωνιστών», για να προκαλέσει ρήγμα στον πολυεθνικό αποκλεισμό που επιβλήθηκε στο Ιράκ μετά την εισβολή του στρατού του στο Κουβέιτ. Ο πολιτικός του λόγος, δεν ήταν παναραβικός μόνο, αλλά πανισλαμικός. Ο *Muhammad Arcoun*, καθηγητής της Ισλαμικής Ιστορίας και Σκέψης στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης, παρατηρεί ότι το ισλαμικό κίνημα αλλά και τα καθεστώτα που το προωθούν καταφεύγουν σε μαζική εκκοσμίκευση του θρησκευτικού στοιχείου για να επιτύχουν κοινωνικές και πολιτικές επαναστάσεις και κινητοποιήσεις⁵⁹.

Η θρησκεία του Ισλάμ λειτουργεί ως μία συλλογική συνείδηση. Οι αναφορές στα ένδοξα χρόνια του Ισλάμ αποτελούν την «οδό και το φως» των πιστών και σημείο σωτηρίας για την επίτευξη της οποίας πρέπει πρώτα να ανατραπούν όλες οι διεφθαρμένες εξουσίες που έχουν εγκατασταθεί στα εδάφη του Ισλάμ και να

ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», εκδ. Παπαζήση, σσ. 26-27

⁵⁹ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, *ως άνω*, σ. 38

καταδικαστούν στην λαϊκή συνείδηση για τις καταχρήσεις και τον ενδοτισμό τους. Ο πολιτικός λόγος αυτών των πιστών σήμερα, αγγίζει αναμφίβολα το σημαντικότερο ποσοστό των πιστών του Ισλάμ. Σήμερα το Ισλάμ, βαδίζει υπό το λάβαρο της πολιτιστικής χειραφέτησης.

Σύμφωνα με τον I. MAZH, πέραν από τον Δυτικό «ιμπεριαλισμό», που κατά πολλούς είναι υπεύθυνος για τον κατακερματισμό της Κοινότητας των Πιστών εντός εθνικών συνόρων, το ρήγμα στην πολιτική ενότητα του μουσουλμανικού κόσμου είναι αποτέλεσμα και άλλων παραμέτρων, όπως του σχίσματος μεταξύ σουνιτών και σιϊτών, του χάσματος μεταξύ περσικού και αραβικού πολιτισμού, της επέμβασης των τουρκικών φυλών της Ασίας και της αρπαγής της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας των πιστών από αυτά και της τεράστιας εξάπλωσης του Ισλάμ από τη Ν. Σαχάρα μέχρι την Ινδία, δηλ. σε γεωγραφικούς χώρους με πολιτισμό τελείως διαφορετικό απ' αυτόν της Μέσης Ανατολής.

Σήμερα, ένα Ισλάμ με σαλαφιστικές, τακφριστικές και διεθνιστικές ιεροπολεμικές τάσεις στο πλαίσιο της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και της νοτιοανατολικής Μεσογείου σε συνδυασμό με έναν σιιτικό ισλαμιστικό εξτρεμισμό μέσω της Τεχεράνης, χρησιμοποιεί τη θρησκεία ως μέσον πολιτικής συνένωσης των απανταχού μουσουλμάνων.

Στο πακιστανικό Ισλάμ, οι χειρισμοί των ΗΠΑ με στόχο την ριζοσπαστικοποίηση των σουνιτών και την χρησιμοποίησή τους εναντίον των σοβιετικών (1979-1988) και μετά των Ταλιμπάν το 1995, ενίσχυσαν τον ριζοσπαστικό σουνιτισμό και ιδιαίτερα τις Σαλαφιστικές τάσεις. Για τις ΗΠΑ, δεν είναι εύκολο να περιστείλουν τις ανεξέλεγκτες επιχειρήσεις των ισλαμικών διεθνιστών μουτζαχεντίν που επιχειρούν με ορμητήριο τα πακιστανικά εδάφη. Ένα, άριστο επίσης, εκρηκτικό ισλαμικό μίγμα, αποτελεί η συνεργασία των Νεομπαντί και των Ουαχαβιστών με δεδομένες τις σχέσεις που οι οπαδοί τους διατηρούν με τους φιλοταλιμπανιστές Παστούν. Όσον αφορά το Αφγανιστάν το παστουνικής (πάλι) προέλευσης ισλαμικό κίνημα συνδέει τις εξτρεμιστικές δυνάμεις περίξ των αφγανοπακιστανικών σπόρων μεταξύ τους αλλά και με το Ιράν. Όσον αφορά το Ιράκ, το ισλαμιστικό κίνημα αντίστασης κατά των ΗΠΑ, δεν επιθυμεί να παραχωρήσει τον έλεγχο στους διεθνιστές τακφριστές, ούτε στην ηγεσία της Αλ Κάϊντα. Έτσι, οι σαλαφιστικές τακφριστικές οργανώσεις (παραφυάδες της Αλ Κάϊντα) δεν καταφέρνουν να επιβληθούν στις ιρακινές εθνικιστικές αντίστοιχές τους. Όσον αφορά τον Λίβανο, πρέπει να πούμε ότι πολλοί (ξένοι) μαχητές σαλαφιστές, κατευθύνθηκαν στο στρατόπεδο της Χεζμπολά το

2006, μετά την ασύμμετρη σύγκρουση μεταξύ ισραηλινών Ενόπλων Δυνάμεων και *Χεζμπολά*.

Όσον αφορά, το Ουαχαβιστικό καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας σήμερα, η οποία ανησυχεί για έναν πιθανό ηγεμονικό ρόλο ενός πυρηνικά εξοπλισμένου Ιράν στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, υπάρχουν υποψίες ότι χρηματοδοτεί σαλαφιστικά και τακφιριστικά κινήματα, εκτιμώντας ότι με τον τρόπο μειώνει την γεωστρατηγική ισχύ της Τεχεράνης, στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν, στον Λίβανο και στο Πακιστάν. Πρόκειται για ένα φοβερό «κουβάρι» που φέρνει μία επικίνδυνη αστάθεια στην περιοχή⁶⁰.

Το Ισλαμικό Κράτος γεννήθηκε το 1999 ως Jama'at al-Tawhid wal-Jihad, οργάνωση που αρχικά είχε συμμαχήσει με την Αλ Κάιντα. Το 2006 ανακηρύσσεται σε Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ, τον Φεβρουάριο του 2014 αποσχίζεται από την Αλ Κάιντα και τον Ιούνιο του 2014 ανακηρύσσεται σε Ισλαμικό Χαλιφάτο. Ο εμφύλιος πόλεμος που ξέσπασε στη Συρία το 2011 έδωσε νέα ώθηση στους τζιχαντιστές του Ισλαμικού Κράτους οι οποίοι υπό την ηγεσία του «χαλίφη» Αμπού Μπακρ αλ-Μπαχτάντι, αυτοανακηρύχθηκαν σε χαλιφάτο, το οποίο κατάφερε να ελέγχει στο απόγειό του, μία περιοχή από το Ιράκ μέχρι το βόρειο τμήμα της Συρίας, η οποία κατοικείται από δέκα εκατομμύρια ανθρώπους και μέσω «θυγατρικών» οργάνωσεων ελέγχει επίσης περιοχές στη Λιβύη, τη Νιγηρία και το Αφγανιστάν. «Θυγατρική» του Ισλαμικού Κράτους δρα επίσης στη χερσόνησο του Σινά στην Αίγυπτο με συχνές επιθέσεις σε στρατιωτικούς και όχι μόνο στόχους - η πρόσφατη πτώση ρωσικού αεροσκάφους στην περιοχή συνδέεται με το Ισλαμικό Κράτος, το οποίο ούτως ή άλλως ανέλαβε την ευθύνη.

Ως χαλιφάτο το Ισλαμικό Κράτος διεκδικεί τη θρησκευτική, πολιτική και στρατιωτική εξουσία των μουσουλμάνων όλου του κόσμου, έχοντας καταφέρει μέσω της προπαγάνδας να προσηλυτίσει στις τάξεις τους μαχητές υπηκόους ευρωπαϊκών κρατών από υποβαθμισμένες περιοχές ευρωπαϊκών μεγαλουπόλεων και όχι μόνο.

⁶⁰ MAZHS Ιωάννης, «The Radical Islamic Threat in the Southeast Mediterranean», Begin - Saddat (BESA) Center of Strategic Studies, September 2007, σσ. 1-10 και 14-15

Κεφάλαιο Τρίτο

Το Ισλάμ ως πολιτική και στρατιωτική ηγεσία

3.1 Γενικά

Το Ισλάμ προσφέρει έναν κεντρικό δογματικό πυρήνα για τις μουσουλμανικές κοινωνίες αλλά δεν αποτελεί παρά μία κάνναβο στην οποία εγγράφονται οι ιδιομορφίες των διάφορων εθνοπολιτιστικών ομάδων και πλήθος οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών χαρακτηριστικών κάθε μουσουλμανικού εθνικού κοινοτικού σχηματισμού. Το καθένα από αυτά τα ισλάμ (με γιώτα πεζό) αποτελεί την ιδεολογική έκφραση μιας ιδιαίτερης κοινωνίας, στο πλαίσιο της οποίας εντοπίζονται τα επί μέρους Ισλάμ των αστικών ή κοινοτικών της συγκεντρώσεων. Υπάρχουν διαφορές και διαφοροποιήσεις ανάμεσα λ.χ. στο Τουρκικό, το Σαουδαραβικό, το Αφγανικό ή το Ινδονησιακό Ισλάμ. Υπάρχουν διαφορές μεταξύ του σουνιτικού και του σιιτικού Ισλάμ. Υπάρχουν ποικίλες εκφάνσεις στο μυστικιστικό Ισλάμ, υπάρχουν ευδιάκριτες διαφορές στα κατά τόπους πολιτικά ισλάμ και στα ισλαμιστικά κινήματα.

Η σημερινή γεωπολιτική δυναμική που δείχνει τις πρώτες κατευθύνσεις ανάπτυξης των ισλάμ στον πλανήτη μας επιτρέπει, πιθανόν, να θεωρήσουμε ότι μετά την πτώση των δογμάτων και των ιδεολογιών στη Δύση, μετά τη φθορά του σοσιαλισμού αφενός και των εξαγωγίμων στις χώρες του Τρίτου Κόσμου Καπιταλιστικών μοντέλων αφετέρου, για τα ισλάμ ανοίγεται ένας νέος ζωτικός χώρος. Ένας χώρος που μπορεί να καλυφθεί από μια νέα ιδεολογική και πολιτική δύναμη με τεράστιο δημογραφικό και οικονομικό ειδικό βάρος στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, ώστε να μπορέσει να διεκδικήσει με τη σειρά της την "ορθότητα" των "λύσεων" της, σε αντιπαράθεση με αυτές που πρότειναν, τα ήδη υπάρχοντα πολιτικά - κοινωνικά μοντέλα.

Το τέλος της αποικιοκρατίας σηματοδοτεί την περίοδο της αυτοκριτικής για τα ισλάμ. Στο πλαίσιο της δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για συγκρίσεις με το ένδοξο παρελθόν. Η Al Nahda⁶¹ των αρχών του 20ού αι. βασίζεται στη διαλεκτική δημιουργία των θέσεων της ανασυγκρότησης της μουσουλμανικής κοινωνίας κατά τις επιταγές του Κορανικού Νόμου. Οι ιθύνοντες των νεογέννητων ισλαμικών κινήματων, καταφεύγοντας σε συνεχείς συγκρίσεις με το "ένδοξο" παρελθόν, χαρακτηρίζουν τους

⁶¹ Al Nahda, «αφύπνιση ή αναγέννηση». Πολιτιστική αναγέννηση που ξεκίνησε στην Αίγυπτο στα τέλη του 19^{ου} αιώνα

δέκα τελευταίους αιώνες ως βέβηλη παράκαμψη της μουσουλμανικής Ιστορίας. Έτσι στις αρχές του 20ού αιώνα εμφανίζεται σιγά-σιγά το ισλαμιστικό κίνημα.

Η κρίση του ευρωπαϊκού φιλελευθερισμού προώθησε τις μαρξιστικές-τροτσκικές ιδέες των δεκαετιών του 1940 και του 1950. Η εθνικιστική ιδεολογία χρησίμευσε για να αποκτηθεί η πολιτική ανεξαρτησία, ο τριτοκοσμικός εθνικιστικός σοσιαλισμός της δεκαετίας του 1960 κατήγγειλε τον οικονομικό νέο αποικισμό και συνέβαλλε στην επανάκτηση της εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών πηγών των χωρών αυτών από τις τοπικές εξουσίες κατά την δεκαετία του 70.

Την δεκαετία του 1980 το Ισλάμ βαδίζει υπό το λάβαρο της πολιτιστικής χειραφέτησης. Η Ιρανική Επανάσταση είναι πολιτιστική επανάσταση. Έτσι συμπεραίνουμε ότι το ισλαμικό κίνημα πηγάζει ουσιαστικά από μια πολιτιστική κρίση, μια κρίση εθνικής ταυτότητας και παραδοσιακών, θεμελιωδών αξιών ενώπιον ενός σαρωτικού εκσυγχρονιστικού τυφώνα, απρογραμμάτιστου κοινωνικά και πολιτικά, που τραντάζει συθέμελα τις αρχαϊκές δομές της μουσουλμανικής κοινωνίας και οικονομίας. Η προσπάθεια αντικατάστασης των αρχαϊκών δομών ήταν τέτοια ώστε η προσπάθεια εναρμόνισης αυτών των νεωτερισμών με το πολιτιστικό περιβάλλον των χωρών που δέχονταν την επέμβαση όχι μόνο δεν καρποφορούσε αλλά και προκαλούσε αλληπάλληλες ιδεολογικές - πολιτικές κρίσεις.

Μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το μέλλον των αριστερών ιδεολογιών και των τριτοκοσμικών παραφυάδων τους στην περιοχή είναι μάλλον σκοτεινό και αβέβαιο. Η κρίση του σοσιαλισμού και των προοδευτικών λαϊκίστικων ιδεολογιών που εκπορεύοντο από αυτόν, όπως και η πρόσφατη κρίση του αραβισμού (που κορυφώθηκε με την κρίση Ιράκ-Κουβέιτ) αποτελούν για πολλούς τα αίτια ανόδου του ισλαμισμού και της παρακμής των αριστερών ιδεολογιών.

Η Νέα Τάξη πραγμάτων απαιτεί την προσαρμογή σε άλλη λογική και δεδομένα τα οποία φαίνονται αρκετά απόμακρα για τις μουσουλμανικές κοινωνίες του κεντρικού Ισλάμ. Ως εκ τούτου μόνη εναπομένουσα εναλλακτική κοινωνική - πολιτική και πολιτιστική λύση εμφανίζεται το σύγχρονο ισλαμιστικό πολιτικό ιδεολόγημα. Διότι ο σύγχρονος ισλαμισμός δεν αποτελεί θεολογία αλλά κυρίως πολιτική ιδεολογία η οποία εμπνευσμένη από τις παραδοσιακές αξίες απαντά στις αναξιόπιστες πια δυτικές θεωρίες διαμορφώνοντας αυτές ανάλογα με το πολιτιστικό πλέγμα του μουσουλμανικού κοινωνικού σχηματισμού στο πλαίσιο του οποίου λειτουργεί.

Όταν ο Mawdudi⁶² ομιλεί περί ιδεολογίας ισλαμικής, εκείνο που εννοεί είναι ότι το Ισλάμ είναι ένα σύστημα ολιστικό που έχει απαντήσεις για όλα. Για τους ισλαμιστές, το Ισλάμ θα είναι ο κανόνας της κοινωνίας, μόνο όταν τα δεδομένα της κοινωνικής ζωής θα αντιμετωπίζονται σύμφωνα προς την Ισλαμική σκέψη και όχι όπως αντιμετωπίζουν το πρόβλημα οι παραδοσιακοί ιεροδιδάσκαλοι μόνο ως προς το δίκαιο αλλά και το σύνταγμα, την οικονομία, την πολιτική εξουσία. Εκείνο που επιδιώκεται είναι να δοθεί στην θρησκεία το εύρος που είχε την εποχή του προφήτη και όχι να ευρίσκεται στην περιοχή που την περιόρισαν οι ιεροδιδάσκαλοι με τους μουσουλμάνους άρχοντες.

3.2 Το ισλαμιστικό κίνημα

Είναι γεγονός ότι πρέπει να αναζητήσουμε την πηγή των πρώτων ιδεολογικών εστιών του ισλαμικού και του ισλαμιστικού κατά συνέπεια κινήματος, στην περίοδο της Ισλαμικής Αναγέννησης, της Nahda, με την αναγκαιότητα πρώτιστα να ορίσουμε, την έννοια του αραβικού Μεσαίωνα. Ο L. Cardet αναφέρει χαρακτηριστικά: «Η κλασική περίοδος του μουσουλμανικού πολιτισμού αντιστοιχεί με τον ευρωπαϊκό Μεσαίωνα, ενώ στον ευρωπαϊκό αιώνα του Διαφωτισμού αντιστοιχεί χρονολογικά ο πραγματικός αραβικός Μεσαίωνας».

Η ευρωπαϊκή αποικιοκρατική επέμβαση του 19ου αιώνα συναντά ένα αποστεωμένο Ισλάμ και επιβάλλει, έναν κοινωνικό δυϊσμό που στηρίχθηκε και διογκώθηκε από τα οικονομικά πρότυπα που εμφυτεύτηκαν σε κοινωνίες ανέτοιμες να τα δεχθούν.

Είναι γεγονός πως ο δυτικός εκσυγχρονισμός και οι ρυθμοί του δεν μπόρεσαν να αφομοιωθούν και να υιοθετηθούν από τις μουσουλμανικές κοινωνίες των αρχών του αιώνα. Έτσι προκάλεσαν βαθιές κρίσεις κοινωνικής αποσταθεροποίησης στους εθνικούς σχηματισμούς που τους υπέστησαν. Οι οικονομικά ισχυρές τάξεις των μουσουλμάνων γοητεύονται εύκολα από το όραμα του δυτικού εκσυγχρονισμού, δημιουργώντας ακόμη μεγαλύτερες αποστάσεις από τις οικονομικά ασθενείς μουσουλμανικές μάζες, οι οποίες αμύνονται καταφεύγοντας στο μόνο έρεισμα που τους απομένει, τις παραδόσεις τους. Το Ισλάμ μετατρέπεται σε «καταφύγιο

⁶² Ο Σαγίντ Αμπούλ Αλά Μαουντούντι (σύνρπου: مودودی الاعلی ابو – γνωστός και ως Σείχης αλ-Χαντίθ Μαουντούντι, (25 Σεπτεμβρίου 1903 - 22 Σεπτεμβρίου 1979) ήταν Ινδό-Πακιστανός λόγιος, φιλόσοφος, νομικός, δημοσιογράφος, ισλαμιστής και ιμάμης.

συνειδήσεων» χωρίς να λαμβάνει πλέον μέρος στο κοινωνικό γίγνεσθαι και διατηρώντας μόνο τη θρησκευτική του διάσταση.

Βέβαια, όλοι οι ηγέτες των ισλαμιστικών κινημάτων διατυπώνουν τον πολιτικό τους λόγο ισχυριζόμενοι ότι τον θεμελιώνουν στην "καρδιά" της μουσουλμανικής θρησκείας. Παραβλέπουν όμως το γεγονός ότι, από θεολογική σκοπιά, το Ισλάμ εκφράζεται μόνον στην αραβική γλώσσα, ενώ τα ισλάμ χρησιμοποιούν το καθένα τη γλώσσα των δικών τους εθνικών κοινωνικών σχηματισμών, που, ενώ είναι μουσουλμανικοί, καμιά σχέση δεν έχουν με τους Άραβες και τα αραβικά.

Το ισλαμικό ιδεολόγημα θέλει να εδραιώσει την πολιτική ενότητα του μουσουλμανικού κόσμου, βασισμένο στη θεολογία, το Κοράνι και τα Λόγια (hadith) γραμμένα φυσικά στη γλώσσα του Προφήτη, δηλαδή στα αραβικά.

Το ίδιο συμβαίνει στην κοινωνική δραστηριότητα με το έμβλημα των Ισλαμιστών «Εξέλθομε απ' τα τεμένη» και στην πολιτική σκέψη όπου επιδιώκεται να έχουν οι Ισλαμιστές μια ολοκληρωμένη εικόνα της κοινωνίας, μια ιδεολογία πέραν των απλών θρησκευτικών διδαγμάτων. Προτείνοντας την Ισλαμική ιδεολογία αποδέχονται τη θρησκεία ως ένα ολιστικό σύστημα, ανταύγεια της μοναδικότητας του Θεού. Μοναδικότητα όλων των πράξεων της προσωπικής ζωής, μοναδικότητα της κοινότητας, μοναδικότητα θεϊκή.

Είναι, αλήθεια ότι ο πολιτικός αυτός ισλαμιστικός λόγος γειτνιάζει απόλυτα με τον τροτσκισμό. Έτσι μπορούμε να εξηγήσουμε την μέχρι πρότινος συμβίωση των σοσιαλιστικών και ισλαμιστικών ιδεών, οι οποίες χαρακτήριζαν και χαρακτηρίζουν ακόμα πολλές από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι αποτελεί δείγμα αριστερού και προοδευτικού λόγου, ο οποίος έχει τις πηγές του όχι στο σιιτικό ριζοσπαστικό Τεχερανικής έμπνευσης, αλλά στους θεωρητικούς των "Αδελφών Μουσουλμάνων της Αιγύπτου και ακόμα στους πιο σύγχρονους ακτιβιστές του ίδιου κινήματος, όπως ο Muhammad al-Salam Faradj (1954-1982), ο οποίος ηγείτο της ομάδας των δολοφόνων του Ανουάρ Σαντάτ.

Το Ισλάμ έχει την ιδιομορφία να συνδυάζει το πολιτικό στοιχείο με το θρησκευτικό, λόγω του γεγονότος ότι ο προβληματισμός του δημιουργού του βασιζόταν στην προσπάθεια για την απόκτηση της εξουσίας που θα δημιουργούσε το κατάλληλο διοικητικό πλέγμα για την επιβολή του. Την ιδιομορφία αυτήν εκμεταλλεύονται οι ισλαμιστές προσέχοντας, να αναφέρονται μόνο στο θρησκευτικό στοιχείο, το οποίο χρησιμοποιούν ως συγκολλητικό υλικό για τις μάζες, ιδιαίτερα μετά

την αποτυχία των αφιχθεισών από την Ευρώπη ιδεολογιών. Αλλά το ότι οι εισαχθείσες αυτές ευρωπαϊκές ιδεολογίες έχουν περιπέσει σε δυσμένεια δεν οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι δεν κατάφεραν να ανταπεξέλθουν στα πιεστικά προβλήματα των μουσουλμανικών χωρών. Αποδίδεται, επίσης, και στην σε πολλές περιπτώσεις, κακή χρήση των ιδεολογιών αυτών από τους τοπικούς ηγέτες.

Συμπερασματικά μπορούμε να καταλήξουμε στο ότι το ισλαμιστικό φαινόμενο είναι ουσιαστικά μια κοινωνικοπολιτική αμφισβήτηση με σημαντικά μειωμένο θρησκευτικό περιεχόμενο. Δεν πρόκειται, λοιπόν, τόσο για μια θρησκευτική έκρηξη στις μουσουλμανικές κοινωνίες, αλλά για μια εκκοσμίκευση και εκλογίκευση του Ισλάμ, χωρίς να προηγηθεί κάποια πνευματική αναγέννησή του.

Το σιιτικό ισλαμιστικό κίνημα έχει υιοθετήσει ιδιαίτερη στρατηγική σε ό,τι αφορά στην εξαγωγή της ισλαμιστικής επανάστασης σε κράτη όπου το μουσουλμανικό στοιχείο αποτελεί μειονότητα. Η στρατηγική αυτή στοχεύει στην ανάδειξη των ιδιαίτερων εσωτερικών αντιφάσεων κάθε κράτους στο πλαίσιο του οποίου διαβιούν αυτές οι μουσουλμανικές μειονότητες και στην κατάδειξη ότι καταπιέζονται και εξαναγκάζονται να αφισλαμισθούν δια της βίας από την κεντρική διοίκηση.

Σε περιπτώσεις που το κράτος το οποίο φιλοξενεί τη μειονότητα έχει ως θρησκεία το Ισλάμ αλλά οδηγείται σε εκσυγχρονιστικές λύσεις δυτικού τύπου, η ισλαμιστική προπαγάνδα προσπαθεί να καταδείξει με κάθε μέσο (πολιτικό, τρομοκρατικό, θρησκευτικό κ.τ.λ.) την ανωτερότητα των "καθαρών" παραδοσιακών ισλαμικών "λύσεων" κατά τον Κορανικό Νόμο, φυσικά με την ερμηνεία που τα εκάστοτε ισλαμιστικά κέντρα θεωρούν ορθότερη.

Το πρότυπο του εθνικού κράτους δεν αποτελεί παρά αποτέλεσμα μιας εκφυλιστικής διαδρομής του Ισλάμ στο χρόνο, η οποία το οδηγεί στη fitna (αναρχία, αταξία), γεγονός που ανατρέπει τη διαδικασία εξέλιξης της Umma. Αυτό οφείλεται εξ ολοκλήρου στη εκφυλισμένη ελίτ, την προδοτικά απομακρυσμένη από τις παραδοσιακές της αξίες. Η αντίληψη λοιπόν του ισλαμιστικού κινήματος για το Ισλάμ είναι ότι αυτό αποτελεί επαναστατική πράξη.

Έτσι οι ισλαμιστές προτείνουν έναν ενιαίο και πολυμέτωπο αγώνα στα μέτωπα της εκπαίδευσης, της πολιτικής και της θρησκείας ώστε να επανέλθει η κοινωνία των πιστών στην πρωταρχική της καθαρότητα. Ο ισλαμισμός δεν αποτελεί με κανένα τρόπο κληρικαλισμό⁶³, εφόσον οι ισλαμιστές δεν ανήκουν στον κλήρο, με

⁶³ Κληρικαλισμός (clericalisme). Πρόκειται για εκφυλισμό του ζηλωτισμού προς την Κοινωνία των Θεολόγων ή, όπως θα την συναντήσουμε παρακάτω, στην περίπτωση του χομείνικου Ιράν, Κυβέρνηση

την εξαίρεση του Ιράν (Νομοδιδάσκαλοι). Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ο σουνιτικός ισλαμισμός, δεν γίνεται αντιληπτός παρά μόνο στο πλαίσιο του κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων. Απεναντίας, το σιιτικό του αντίστοιχο έχει πρότυπο την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, εκεί δηλαδή όπου ο κλήρος έχει αναλάβει τη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας. Επίσης αποτελεί το μαχητικότερο και το πλέον διαδεδομένο στοιχείο (αντικείμενο σοβαρότατου προβληματισμού στη Δύση λόγω των ακτιβιστικών του μεθόδων και της πολιτικο-στρατιωτικής του πρακτικής). Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι ο ριζοσπαστικότερος, ισλαμιστικός ζηλωτισμός είναι αυτός των Ulemas. Ο ισλαμιστικός αυτός ζηλωτισμός θεωρεί τη Sharia ως μέσο και όχι ως σκοπό και στοχεύει στη επανίδρυση των πολιτικών σχέσεων κατά το πρότυπο της αρχαίας Umma (Κοινότητα των Πιστών).

Η λύση του προβλήματος του ισλαμιστικού κινήματος δεν βρίσκεται χαμένη στις υπέροχα διακοσμημένες σελίδες του Ιερού Κορανίου ούτε αποτελεί υπόθεση μιας "ορθής" ή "λανθασμένης" ερμηνείας του. Βρίσκεται στο πρόβλημα κατοχής και διαχείρισης των αποθεμάτων νερού του Τίγρη και του Ευφράτη, στον έλεγχο των μεγάλων αγωγών που καταλήγουν στον Περσικό, την Ερυθρά, μέσω Λιβάνου και Τουρκίας, ή στη Μεσόγειο, των αποθεμάτων της Μουσούλης και του Κιρκούκ τα οποία θα περιέρχονταν στη δικαιοδοσία ενός πιθανού κουρδικού κράτους και φυσικά και δικαιολογημένα στην παροχή σαφών εγγυήσεων από μέρους τον αραβικού κόσμου για τη διασφάλιση και τον απόλυτο σεβασμό των συνόρων του κράτους του Ισραήλ.

Οι προτεινόμενες λύσεις, οι θεωρητικές προσεγγίσεις και οι ιδεολογικές εκφάνσεις των αναζητήσεων της ιδανικής ισλαμικής κοινωνίας και πολιτείας στη νεότερη και σύγχρονη εποχή βρίσκουν την πλέον δυναμική και απαιτητική έκφρασή τους στο ισλαμιστικό κίνημα. Με τον όρο «ισλαμιστικό κίνημα» καλύπτουμε όλα εκείνα τα κινήματα του σύγχρονου ισλαμικού κόσμου, που φέρουν πολιτική ιδεολογία, κοινωνική -πολιτική δράση, πολιτικούς και όχι θρησκευτικούς στόχους αλλαγής της υφιστάμενης κοινωνίας και πολιτείας.

Ο όρος «ισλαμιστικός ζηλωτισμός⁶⁴» [islamic fundamentalism]

των Νομοδιδασκάλων (Wilayat al Faqit). Το παράδοξο σ' αυτήν την εκδοχή είναι, ακριβώς, ότι εκείνοι που ανέλαβαν την ερμηνεία των Κειμένων οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι η πολιτική εξουσία ανήκει σ' αυτούς που τα ίδια τα κείμενα δεν προβλέπουν, δηλαδή στους ερμηνευτές τους! Δεν υπάρχει η παραμικρή μνεία στο Κοράνι για το θεσμό του μουσουλμανικού κλήρου. Πρόκειται καθαρά για δημιούργημα Μεσαίωνα

⁶⁴ Ο Youssef Choueiri, στην εξαιρετική μελέτη του «Islamic Fundamentalism», θεωρεί ως πυρήνα του ισλαμικού ζηλωτισμού τη μαχητική ιδεολογία των σύγχρονων ισλαμικών κινήματων. Χρησιμοποιεί ωστόσο τον όρο «islamic fundamentalism» για να κάνει αναφορά σε «ισλαμικά κινήματα στοχασμού και σε πολιτικά κινήματα, που αναδύθηκαν από το 18^ο αιώνα και μετά» στον χώρο του Ισλάμ.

χρησιμοποιείται συχνά διεθνώς για να εκφράσει το ίδιο, δηλαδή όλες τις εκφάνσεις και αναφορές της πολιτικοποιημένης ιδεολογίας των ισλαμικών (και των ισλαμιστικών κατά συνέπεια) κινήματων. Χρησιμοποιείται για να καταδείξει πρωτίστως την ιδεολογική ερμηνεία του Κορανίου, για να «δηλώσει την επιστροφή στα κείμενα, πέρα από την παράδοση που τα υπερφόρτωσε και τα παραμόρφωσε. Πρόκειται «για την επιστροφή σε κάτι, το ξαναδιάβασμα, την αναζήτηση των ριζών».

Καθένα από αυτά τα κινήματα θεωρείται ξεχωριστή οντότητα, είναι προϊόν διαφορετικών συνθηκών και κοινωνικού -οικονομικού περιβάλλοντος και εκλαμβάνεται ως ιδιαίτερο ιδεολογικό πλαίσιο αναφοράς. Το μεταρρυθμιστικό κίνημα επανάφερε την αναζήτηση της γνώσης και τη λειτουργία της διαβούλευσης στους κόλπους της κοινότητας των πιστών. Τέλος, το ριζοσπαστικό κίνημα υπογράμμισε και συνεχίζει να το κάνει την απόλυτη κυριαρχία του Θεού και το ρόλο του ιερού πολέμου, ως τις πλέον σημαντικές όψεις του Ισλάμ.

Οι ισλαμιστές κατηγορούν το "Δυτικό Ιμπεριαλισμό" ως υπεύθυνο της δημιουργίας των εθνικών μουσουλμανικών κρατών και, ως εκ τούτου και των εθνικών συνόρων, με τον κατακερματισμό της Κοινότητας των Πιστών σε "κράτη-Θραύσματα". Λησμονούν όμως ότι εθνικά κράτη με εθνικά σύνορα υπήρχαν πολύ πριν ο Προφήτης λάβει τη θεία Επιφοίτηση. (Β, Αφρική, η Αίγυπτος και η Περσία είναι γεωγραφικές οντότητες πολλών χιλιετιών). Αντιθέτως, εθνικά κράτη όπως το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές διαχώρισαν τη θέση τους από την Ινδία τη δεκαετία του '50 και έκοψαν τους δεσμούς τους μ' αυτήν το 1971, μέσα σ' ένα λουτρό αίματος, βασισμένα κυρίως στο θρησκευτικό (μουσουλμανικό) στοιχείο, υλοποιώντας τα ισλαμικά κελεύσματα της "μουσουλμανικής διεθνούς".

Τέλος τον κύριο ρόλο για παραγωγή δύο ουσιαστικά ιδεολογικών τάσεων μαχητών, εντασσόμενων στον εξτρεμιστικό ισλαμιστικό σουνιτικό ιεροπολεμικό κλάδο διαδραματίζουν τα πακιστανικά ιεροσπουδαστήρια. Οι κύριες ιδεολογικές τάσεις έχουν ως βάση το αυστηρό σουνιτικό δόγμα και την αρχή να πολεμήσουν εναντίον των «χριστιανών σταυροφόρων», των «σιωνιστών» και των «διστραμμένων

Αντιλαμβάνεται τον ισλαμικό ζηλωτισμό ως μία στάση διάνοησης και στοχασμού, που επιδιώκει να ανασύρει και να διαμορφώσει πολιτικές αρχές μέσα από ένα αιώνιο Θεϊκό κείμενο, το Κοράνι. Υπό αυτήν τη θεώρηση εντοπίζει τρία διαφορετικά κινήματα, ενταγμένα μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο του ισλαμικού ζηλωτισμού:

α. Το αναβιωτικό κίνημα [revivalism], μεταξύ 1744-1885

β. Το μεταρρυθμιστικό κίνημα [reformism], μεταξύ 1839-1954

γ. Το ριζοσπαστικό κίνημα [radicalism], από το 1945 μέχρι σήμερα.

αιρετικών σιϊτών». Από το σημείο αυτό και έπειτα υπάρχει η τάση του «εθνικιστικού ισλαμιστικού κινήματος» που έχει ως πρώτιστο εχθρό τις τρεις προαναφερθείσες ομάδες και η τάση του «Σαλαφιστικού -Τακφιστικού- Ισλαμιστικού Κινήματος» που χαρακτηρίζεται από έντονο διεθνιστικό προσανατολισμό και προσθέτει έναν εχθρό (κατ' απόλυτη προτεραιότητα αντιμετώπισης): τα «πλανημένα και προδοτικά ισλαμικά καθεστώτα» τα οποία «απομακρύνθηκαν» από το Λόγο του Προφήτη και τα κελεύσματα της Σαρία. Αυτά τα καθεστώτα παραπλανούν και μολύνουν την Ούμα με την ύπαρξή τους και τη δράση τους.

Οι Σαλαφιστές είναι ουσιαστικά θεράποντες της Ουαχαβιτικής ερμηνείας του Ισλάμ έστω και αν το αρνούνται. Οι πλέον ριζοσπάστες επιρρίπτουν το ανάθεμα (τακφίρ) στους υπόλοιπους αδελφούς τους. Αυτή η τάση του Σαλαφισμού συνδέεται με τον «Τακφισμό» και συμπληρώνει την διεθνιστική τάση του διεθνιστικού σουνιτικού ισλαμιστικού εξτρεμισμού. Ο Τακφισμός αποτελεί πανάρχαια θρησκευτική -πολιτική αντίληψη του ισλαμικού κόσμου ο οποίος επανήλθε στην επιφάνεια και κρυσταλλώθηκε σε πολιτική πρακτική ως αποτέλεσμα της ήττας του αραβικού κόσμου από το Ισραήλ στον Πόλεμο των 6 Ημερών το 1967. Έτσι κατά τη δεκαετία του 1970 εμφανίστηκαν πολλοί μικροί τακφιστικοί πυρήνες σε ολόκληρο τον αραβικό κόσμο και κατά τη δεκαετία του 1980 τους συναντούμε στο πλευρό των μουτζαχεντίν του Αφγανιστάν, κατά τη διάρκεια της αφγανικής αντίστασης εναντίον των Σοβιετικών.

Συνεπώς, για λόγους κατανόησης της σημασίας του Ισλαμιστικού διεθνιστικού φαινομένου αλλά και της χρήσεως των νέων ορισμών, θα πρέπει να διευκρινίσουμε τα εξής:

α. Μπορεί κάποιος να είναι Σαλαφιστής, άρα διεθνιστής ισλαμιστής και να ασκεί τον ιερό πόλεμο σε όλο το μήκος και το πλάτος της Ούμα, αλλά να μην είναι Τακφιστής, δηλαδή, να μην αρχίζει να ασκεί τον Ιερό Πόλεμο πρώτα εναντίον της κυβερνήσεως της χώρας του, έστω και αν τη θεωρεί βέβηλη.

β. Μπορεί να είναι κάποιος Σαλαφιστής και Τακφιστής, δηλαδή να αρχίζει τον ένοπλο Τζιχάντ εναντίον της «βέβηλης» κυβερνήσεως της ίδιας του της χώρας.

γ. Μπορεί κάποιος να είναι Ισλαμιστής και να θέλει να επιβληθεί η Σαρία στον τόπο του αλλά να μην είναι Σαλαφιστής ούτε Τακφιστής.

δ. Μπορεί κάποιος να ανήκει στους Ταλιμπάν και να είναι απλώς Ισλαμιστής. Αυτό συνέβαινε μέχρι το 1996 στους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν.

ε. Μπορεί κάποιος να ανήκει στους Ταλιμπάν και να είναι Σαλαφιστής χωρίς να είναι Τακφιριστής, αλλά να πολεμά ως μουτζαχίντ σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου τον αποστέλλει ο Σεΐχης του. Αυτό χαρακτηρίζει κυρίως τους μαχητές της Αλ Κάιντα.

στ. Μπορεί κάποιος να ανήκει στους Ταλιμπάν αλλά να είναι Σαλαφιστής -Τακφιριστής και να ασκεί τον ένοπλο Τζιχάντ πρώτα στη χώρα του και κατόπιν στον κόσμο ή ταυτοχρόνως. Αυτό και πάλι θα εξαρτάται από τις εντολές του Σεΐχη του.

Σύμφωνα λοιπόν προς την νέα ορολογία που προώθησαν το Αμερικανικό State Department και Defense Department, οι Σαλαφιστές ονομάζονται «τζιχαντιστές» και «εξτρεμιστές» για να διακρίνονται από τους υπόλοιπους, οι οποίοι μπορεί μεν να είναι ισλαμιστές αλλά δεν καταφεύγουν, τις περισσότερες φορές, στον ένοπλο Τζιχάντ.

3.3 Η ιδεολογική διάσταση του Ισλάμ

Ο ιερός πόλεμος ανάμεσα στον οίκο του Ισλάμ και στο οίκο του πολέμου. καλείται Jihad. Μία μορφή του Jihad είναι η ένοπλη δράση με σκοπό την εξάπλωση ή την υπεράσπιση του Ισλάμ. Το Ισλάμ δεν αναγνωρίζει τα γήινα σύνορα μεταξύ των κρατών, αυτό που μετράει είναι τα σύνορα της πίστης. Ο Jihad σημαίνει κατάκτηση χώρων υπό ορισμένες συνθήκες. Ο Jihad που γίνεται με σκοπό την κατάκτηση άλλων χώρων και βασιλείων αποτελεί υποχρέωση για όλους τους ενήλικες μη αναπήρους ανθρώπους του ισλαμικού κράτους. Ο πόλεμος αυτός γίνεται με την παρουσία του Ιμάμη (ανάλογα με τις εντολές του) ή με την ηγεσία ενός μουσουλμάνου μονάρχη. Η έννοια αυτή, με την ασάφεια που την διακρίνει επέτρεψε στους διάφορους ηγέτες των ισλαμικών κρατών να την ερμηνεύσουν με τον συμφερότερο γι' αυτούς τρόπο. Επίσης πρόβλημα υπάρχει στη νομιμότητα του τρόπου με τον οποίο ο Αρχηγός των πιστών λαμβάνει το χρίσμα και προσδιορίζει το εύρος των εξουσιών του.

Ο Muhammad Arcouh⁶⁵ εντοπίζει το "γόρδιο" σύμπλεγμα που υφίσταται μεταξύ θρησκευτικού και πολιτικού στοιχείου του Jihad και παρατηρεί ότι το ισλαμιστικό κίνημα, αλλά και τα καθεστώτα που το προωθούν, καταφεύγουν σε μαζική εκκοσμίκευση του θρησκευτικού στοιχείου για να επιτύχουν κοινωνικές και πολιτικές επαναστάσεις και κινητοποιήσεις. Επίσης, θεωρεί ότι δεν πρέπει να προχωρούμε στην ανάλυση του ιεροπολεμικού φαινομένου βασιζόμενοι στη δογματική διαίρεση μεταξύ

⁶⁵ Καθηγητής της Ισλαμικής Ιστορίας στο πανεπιστήμιο της Σορβόνης

σιϊτών και σουνιτών. Πιστεύει ότι μ' αυτόν τον τρόπο καταλήγουμε σε «ανάπτυξη θεολογικών ιδεολογιών ή θεολογιών κατά βάση ιδεολογικών» παραδεχόμενος, παρ' όλ' αυτά, ότι η γλωσσολογική, σημειωτική και ιστορική ανάλυση δεν αφήνει περιθώριο αμφιβολιών σε ό,τι αφορά στην ιδεολογική διάσταση του Jihad. Η ανάλυσή του καταλήγει στο ότι η κάθε ισλαμική κοινωνία με τις ιδιομορφίες και τις κοινωνικοπολιτικές ανάγκες της διαμορφώνει την έννοια του ιεροπολεμικού λόγου και αφήνει τελικά στο περιθώριο την "εσωτερική" διάσταση του Ιερού Πολέμου και το ρόλο του στην ψυχική και πνευματική ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε πιστού.

Ορισμένοι μελετητές του Ισλάμ, θεωρούν ότι ο τελικός σκοπός του Jihad δεν είναι η επιβολή του Ισλάμ, αλλά η διατήρησή του στην κοινωνία και η εξασφάλιση των προϋποθέσεων της εξάπλωσής του, δρώντας με τέτοιο τρόπο ώστε ο οποιοσδήποτε άπιστος να έχει την ελευθερία να ασπασθεί τη θρησκεία του Ισλάμ. Οι αγωνιστές αυτού του πολέμου ονομάζονται Μουτζαχεντίν. Ο Μουτζαχεντίν που θα σκοτωθεί σε έναν τέτοιο πόλεμο γίνεται Chahid (Μάρτυρας του Ισλάμ).

Από νομική άποψη ο Jihad αποτελεί ένοπλη δράση με σκοπό την εξάπλωση του Ισλάμ και την άμυνα των εδαφών του. Η βασική αρχή του ισλαμικού ουνιβερσαλισμού υπαγορεύει την εξάπλωση του Ισλάμ σε ολόκληρο τον πλανήτη έστω και δια του ξίφους. Οι λαοί της Βίβλου (Χριστιανοί και Εβραίοι) έχουν την ελάχιστη υποχρέωση να υποταχθούν στην πολιτική εξουσία του Ισλάμ· μόνο τότε ο Jihad δεν θα έχει συνέπειες για αυτούς. Για τους ειδωλολάτρες όμως επιφυλάσσεται θάνατος ή εξανδραποδισμός διότι για το Ισλάμ ένας είναι ο σκοπός: η εγκαθίδρυση διεθνούς μουσουλμανικής κοινωνίας υποκειμένης σε μια και μόνο αρχή.

Ο Jihad δεν είναι πια ένας εξωγενής αμυντικός πόλεμος αλλά αποτελεί εξέγερση εναντίων κυβερνήσεων που έχουν ξεφύγει από την Sharia, το Νόμο του Ισλάμ. Το πρόβλημα παραμένει ιδιαίτερα στη σιϊτική αντίληψη, η οποία, ενώ δεν παραδέχεται κατά βάση παρά μόνο τον αμυντικό Jihad, εφαρμόζει μια "προληπτική", θα λέγαμε, αντίληψη για την άμυνα που ισοδυναμεί με καθαρή επίθεση. Τώρα, οι επαναστάτες ισλαμιστές χρησιμοποιούν την έννοια του Jihad αφενός μεν στο εσωτερικό της χώρας τους, ως μοχλό ανατροπής της προδοτικής καθεστηκυίας τάξης και της κυβέρνησής της, που περιφρόνησαν τη Sharia και την εφαρμογή της, αφετέρου δε στο εξωτερικό ενάντια στο σατανικό αμερικανο-σιωνικό ιμπεριαλισμό και στον άθεο Κομμουνισμό, που οδήγησαν στον κατακερματισμό και στο ξεπούλημα της Κοινότητας των Πιστών. Ο σκοπός είναι η επαναδημιουργία της Umma, η τιμωρία του Σιωνισμού και η επικράτηση της Sharia σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Ο Jihad με όλες τις μορφές του, αμυντικά και πνευματικά αποτελεί επιτακτική υποχρέωση για τους πιστούς όλης της Umma, εντός και εκτός των ορίων του εθνικού κράτους. Η ισλαμική παράδοση κάνει διαχωρισμό μεταξύ συλλογικού Jihad (Fardkifaya) και προσωπικού Jihad (fard'ayn).

Επίσης πρέπει να υπογραμμίσουμε τη σχέση του "όλου" προς το "μέρος", η οποία υφίσταται μεταξύ του ισλαμικού και του ισλαμιστικού κινήματος και, λαμβάνοντας υπόψη τον ιδεολογικό -θρησκευτικό λόγο του Ιερού Πολέμου, εντοπίζουμε στο ισλαμιστικό κίνημα τον παναραβικό κλάδο (Αδελφοί Μουσουλμάνοι, Αιγύπτου και Συρίας, και τον παν ισλαμικό κλάδο (Τεχεράνη). Τονίζεται λοιπόν, ότι ο Jihad που λειτουργεί στην εποχή μας ως ένοπλος γεωπολιτικός καταλύτης του πανισλαμισμού της Τεχεράνης ή και του παναραβισμού της Βαγδάτης και της Συρίας είναι αυτός που αντιστοιχεί στην ερμηνεία του ζηλωτικού, ριζοσπαστικού ισλάμ. Είναι δηλ. η απόρροια του ισλαμικού θρησκευτικού -ιδεολογικού σχήματος που τα ΜΜΕ αποκαλούν συνήθως "φανατισμό" ή "φονταμενταλισμό"⁶⁶

Το Κοράνι συχνά κατηγορείται για απρόκλητη βία και εδάφια του προωθούν τον πόλεμο. Αυτές οι κριτικές, καθώς επίσης και άλλες παρόμοιες κατηγορίες, δεν έχουν καμία απολύτως βάση όταν μελετάμε το Κοράνι στο σωστό του θεολογικό και ιστορικό πλαίσιο. Μελετώντας τα «βίαια» εδάφια του Κορανίου θα δούμε ότι απευθύνονται σε όσους είναι σε κατάσταση πολέμου με τους Μουσουλμάνους και όχι γενικά και αόριστα χωρίς αιτία εναντίων των μη Μουσουλμάνων.

Η μέθοδος των επικριτών είναι να παίρνουν ορισμένα Κορανικά εδάφια που μιλούν για την επίθεση και την άμυνα απέναντι στον εχθρό και να τα παρουσιάζουν χωρίς καμία πηγή η απόδειξη από το Ιστορικό τους πλαίσιο σαν βίαια χωρία. Στις ελάχιστες φορές που μπαίνουν στην διαδικασία να χρησιμοποιήσουν πηγές τις

⁶⁶ **Φονταμενταλισμός (fondamentalisme)** Η απόδοση του όρου είναι "**ζηλωτισμός**". Με τον όρο "**ζηλωτισμός**" εννοούμε την ιδέα επιστροφής στα κείμενα ,πέρα από την παράδοση που τα υπερφόρτωσε και τα παραμόρφωσε .Πρόκειται για την "επιστροφή σε κάτι...", το ξαναδιάβασμα, την αναζήτηση των ριζών. Ο εχθρός εδώ δεν είναι ο εκσυγχρονισμός αλλά η παράδοση και, όταν πρόκειται συγκεκριμένα για το Ισλάμ ότι δεν ανήκει στη Παράδοση του Προφήτη (**Summa**). Πρόκειται για αναθεωρητισμό που δεν αποτελεί αφ' εαυτού πολιτική θέση διότι η επιστροφή μπορεί να λάβει πολύ διαφορετικές μορφές. Επιστροφή στην αυστηρή εφαρμογή των θρησκευτικών κανόνων, όπως αυτή γίνεται αισθητή στις μουσουλμανικές κοινότητες της διασποράς. Έπειτα, επιστροφή στη μελέτη του Κορανίου και των **Hadith**. Εδώ πρόκειται για το ζηλωτισμό των **madrasa** (Παραδοσιακές θεολογικές σχολές). Ακόμη, αφορά στην επιστροφή στην εφαρμογή της Sharia και σ' αυτήν την περίπτωση ομιλούμε για το ζηλωτισμό των **Ulemas**. Βέβαια, ακόμα και σ' αυτήν την τελευταία πτυχή του ζηλωτισμού, μπορούμε να κάνουμε τη διάκριση μεταξύ ενός σώματος ερμηνευτών, οι οποίοι δημιουργούν νέα παράδοση κατά τη σχολαστική ερμηνεία των κείμενων, και ενός νέου μουσουλμάνου διανοούμενου, ο οποίος προσπαθεί να ανακαλύψει ένα πολιτικό μοντέλο στην κοινωνία των χρόνων του Προφήτη

διαστρεβλώνουν με την γνωστή μέθοδο της κοπτοραπτικής. Δεν παρουσιάζουν ούτε και τους ενδιαφέρει για ποιο λόγο αυτά τα εδάφια αποκαλύφθηκαν στους Μουσουλμάνους, ούτε καν μελετάνε τις συνθήκες που βρισκόντουσαν οι πρώτοι Μουσουλμάνοι με αποτέλεσμα να παρερμηνεύονται τα χωρία του Κορανίου και άστοχα να παρουσιάζουν ένα βιβλίο που δήθεν καλεί στον πόλεμο και την βία χωρίς αιτία.

3.4 Το φαινόμενο του ισλαμικού κράτους ή ISIS ή DAESH⁶⁷

Η πραγματική ημερομηνία της ανόδου του ισλαμικού κράτους πρέπει να εντοπιστεί στη διαδρομή των αραβικών εξεγέρσεων που ξέσπασαν τη διετία 2011-2012. Αυτές οι εξεγέρσεις αντανάκλουν μια τεράστια ελπίδα, μια ελπίδα που πρέπει να συνεχίσουμε να υπερασπιζόμαστε. Ήρθαν αντιμέτωπες με την καταστολή και τελικά με την ανατροπή τους, αδυνατώντας να εμβαθύνουν σε θεμελιώδη ζητήματα. Τα εμπόδια που αντιμετώπισαν οι εξεγέρσεις, δημιούργησαν ένα κενό που αναγκαστικά καλύφθηκε από κάτι άλλο. Η κοσμοθεωρία του ISIS είναι μια ιδεολογική έκφραση αυτής της νέας πραγματικότητας. Για να είμαστε σαφείς, η άνοδος του ISIS δεν μπορεί να εξηγηθεί απλά ως αποτέλεσμα της ιδεολογίας ή της θρησκείας, όπως πολλοί δυτικοί σχολιαστές φαίνεται να πιστεύουν. Υπάρχουν ουσιαστικές κοινωνικές και πολιτικές ρίζες που εξηγούν την ανάπτυξη της οργάνωσης. Μια σοβαρή ανάλυση αυτής της ιδεολογικής έκφρασης, θα μας βοηθούσε να κατανοήσουμε πώς οι διάφοροι αλληλοδιαπλεκόμενοι παράγοντες - η καταστροφική εξάπλωση του θρησκευτικού σεχταρισμού, η ισοπεδωτική καταστολή στη Συρία και το Ιράκ, καθώς και τα συμφέροντα των διαφόρων περιφερειακών και διεθνών δυνάμεων στη Μέση Ανατολή έχουν επωάσει από κοινού την άνοδο του ISIS.

Πρόκειται για τη διαλεκτική μιας υποχώρησης: η ανάπτυξη του ISIS τροφοδοτήθηκε από την αδυναμία υλοποίησης των φιλοδοξιών του 2011, καθώς η περιοχή είχε φτάσει στο ναδίρ πολλαπλών και βαθιών κρίσεων. Ενώ είναι προφανές ότι το ISIS έχει δημιουργήσει μια παραπλανητική ιδεολογική πλαισίωση αυτών των κρίσεων, την ίδια στιγμή είναι αυτή ακριβώς η πλαισίωση που, για κάποιους, αντηχεί βιωμένες εμπειρίες και μια αντίληψη του κόσμου που σηματοδοτεί την έκδηλη αίσθηση του χάους και της καταστροφής.

⁶⁷ HANIEH Adam «Lineages of Revolt: Issues of Contemporary Capitalism in the Middle East. Chicago, IL: Haymarket Books, 2013».

3.4.1 Τα φαντάσματα του 2011

Οι ανακατατάξεις που ξεκίνησαν με τις διαδηλώσεις στην Τυνησία και την Αίγυπτο το 2010 και το 2011, και στη συνέχεια εξαπλώθηκαν σε ολόκληρη την περιοχή, αποτέλεσαν τις πιο σημαντικές εξεγέρσεις στη Μέση Ανατολή των τελευταίων πενήντα χρόνων. Είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου την αρχική υπόσχεση που περιείχαν αυτά τα κινήματα, σε μια εποχή που τόσο πολλοί σπεύδουν να τα απορρίψουν ως εκ των προτέρων καταδικασμένα - ή ακόμη χειρότερα τα αντιμετωπίζουν ως αποτέλεσμα υποκινούμενων εξωτερικών συνομοσίων.

Οι διαμαρτυρίες αυτές προσέλκυσαν εκατομμύρια κόσμου σε μαζικές πολιτικές δράσεις, για πρώτη φορά εδώ και πολλές γενιές, κλονίζοντας βαθιά τις κατεστημένες δομές του κράτους και τους δεσμούς με τα καταπιεστικά καθεστάτα που υποστηρίζονται από τη Δύση. Ακόμα περισσότερο, από τη στιγμή που αυτά τα κινήματα είχαν τοπικό χαρακτήρα ο οποίος υποδήλωνε τις ομοιότητες και τις κοινές εμπειρίες των λαών της Μέσης Ανατολής. Η επίδρασή τους στην πολιτική συνείδηση και στις μορφές οργάνωσης παραμένει αισθητή σε ολόκληρο τον κόσμο.

Από την έναρξη αυτών των εξεγέρσεων, ήταν σαφές ότι τα ζητήματα που διακυβεύονταν ξεπερνούσαν κατά πολύ το απλουστευτικό σχήμα που πολλοί σχολιαστές επαναλάμβαναν: "δημοκρατία εναντίον δικτατορίας". Οι βαθύτεροι λόγοι που οδήγησαν τους ανθρώπους στο δρόμο ήταν στενά συνδεδεμένοι με τις μορφές του καπιταλισμού στην περιοχή: δεκαετίες νεοφιλελεύθερης οικονομικής αναδιάρθρωσης, οι επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους τα αραβικά κράτη κυβερνήθηκαν από αυταρχικά αστυνομικά και στρατιωτικά καθεστάτα υποστηριζόμενα για καιρό από τη Δύση.

Οι παράγοντες αυτοί πρέπει να εξεταστούν στο σύνολό τους, όχι ως μεμονωμένες ή ασύνδετες μεταξύ τους αιτίες. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι διαδηλωτές άρθρωσαν ρητά το σύνολο αυτών των λόγων ως αφορμή του θυμού τους. Οι υποβόσκουσες αιτίες έδειχναν όμως ότι τα βαθιά προβλήματα που αντιμετώπιζε ο αραβικός κόσμος δεν θα μπορούσαν ποτέ να λυθούν μέσω της απλής αντικατάστασης του κάθε μονάρχη. Από την άλλη πλευρά, η προσπάθεια επικεντρώθηκε στο να αποτραπεί οποιαδήποτε απειλή για τις πολιτικές και οικονομικές δομές, στις οποίες πρόστρεξαν οι ελίτ –υποστηριζόμενες από τις δυτικές δυνάμεις και τους τοπικούς τους συμμάχους- επιδιώκοντας να αποσοβήσουν κάθε πιθανότητα αλλαγής. Αυτό έγινε με ποικίλα μέσα, με μια σειρά από πολιτικά πρόσωπα που ήρθαν να διαμορφώσουν τις

αντεπαναστατικές διαδικασίες με διαφορετικό τρόπο σε κάθε χώρα.

Το ISIS και οι πρώιμες εκφάνσεις του παρέμεναν κατά κύριο λόγο ασύνδετοι με τις πρώτες φάσεις των εν λόγω εξεγέρσεων, τις μαζικές διαδηλώσεις, τις απεργίες και τα δημιουργικά κινήματα διαμαρτυρίας που συγκλόνισαν όλες τις αραβικές χώρες κατά τη διάρκεια του 2011. Πράγματι, το μόνο σχόλιο που το ISIS (εκείνη την εποχή γνωστό ως Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ) θα μπορούσε να κάνει μετά την ανατροπή του Αιγύπτιου δικτάτορα Χόσνι Μουμπάρακ ήταν μια δήλωση προειδοποίησης εναντίον του κοσμικού κράτους, της δημοκρατίας, και του εθνικισμού, παροτρύνοντας τους Αιγύπτιους να μην «αντικαταστήσουν αυτό που είναι καλύτερο με αυτό που είναι χειρότερο.» Ωστόσο, δεδομένου ότι οι αρχικές προσδοκίες για πραγματική αλλαγή φάνηκαν να εκμηδενίζονται, το ISIS και άλλες ομάδες τζιχαντιστών αναδείχθηκαν ως σύμπτωμα της απόκρουσης (της εξέγερσης), μια έκφραση της φαινομενικής υποχώρησης της επαναστατικής διαδικασίας και της αυξανόμενης αίσθησης του χάους.

3.4.2 Σαουδική Αραβία, Συρία και Ισλαμικό Κράτος

Η χρησιμότητα της θρησκείας στην εδραίωση εξουσιών έχει, φυσικά, μια μακρά γενεαλογία στην περιοχή. Είναι πλέον ευρέως γνωστό ότι οι οργανωτικές ρίζες των ισλαμικών φονταμενταλιστικών κινήματων (συμπεριλαμβανομένων και των προγόνων του ISIS) έχουν τις ρίζες τους στη συμμαχία των ΗΠΑ με τις χώρες του Κόλπου και κυρίως στη Σαουδική Αραβία, ήδη από τις δεκαετίες 1960-1970. Καθώς είχε να αντιμετωπίσει τα αναδυόμενα αριστερά και πατριωτικά κινήματα στην περιοχή, η χρηματοδότηση του ισλαμισμού θεωρήθηκε ένα αποτελεσματικό αντίβαρο για την αποδυνάμωση αυτών των κινήματων. Μετά το 1980, η πολιτική αυτή εφαρμόστηκε συστηματικότερα μέσω της υποστήριξης των ΗΠΑ και της Σαουδικής Αραβίας στους Άραβες Ισλαμιστές μαχητές του Αφγανιστάν. Ήταν σε αυτή την περιοχή που οι προετοιμασίες για έναν ένοπλο ιερό πόλεμο είχαν την πρώτη τους πρακτική εφαρμογή. Αυτή η μακρόχρονη εργαλειώδη χρήση του ισλαμικού φονταμενταλισμού οδήγησε ορισμένους αναλυτές στο συμπέρασμα ότι το ISIS είναι ένα εργαλείο των χωρών του Κόλπου. Με μια πρώτη ματιά οι ισχυρισμοί αυτοί φαίνεται να έχουν νόημα. Ιδεολογικά, υπάρχουν κοινά στοιχεία μεταξύ του καθεστώτος της Σαουδικής Αραβίας και του Ισλαμικού Κράτους. Αμφότερα μοιράζονται μια εξόχως περιοριστική ερμηνεία της ισλαμικής τιμωρίας (Χουντούντ). Πράγματι, οι αποκεφαλισμοί και ακρωτηριασμοί με την υπογραφή του ISIS στις περιοχές που ελέγχει, δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στην περιοχή, εκτός από τη Σαουδική Αραβία. Όταν το ISIS αναζητούσε σχολικά

βιβλία για τα σχολεία των περιοχών που ελέγχει, τα μόνα αποδεκτά εγχειρίδια θεωρήθηκαν αυτά που υπήρχαν στη Σαουδική Αραβία.

Από την άλλη πλευρά, η αυξανόμενη δύναμη του ISIS συνδέεται ξεκάθαρα με την καταστολή της συριακής εξέγερσης από την κυβέρνηση Άσαντ. Λίγους μήνες μετά την έναρξη της εξέγερσης, ο Άσαντ απελευθέρωσε εκατοντάδες κρατούμενους (μεταξύ των οποίων και καλά εκπαιδευμένους τζιχαντιστές), πολλοί από τους οποίους έγιναν ηγέτες και αγωνιστές σε ισλαμικές φονταμενταλιστικές ομάδες. Πρώην υψηλόβαθμοι Σύριοι πράκτορες έχουν υποστηρίξει ότι αυτή ήταν μια σκόπιμη προσπάθεια του καθεστώτος προκειμένου να ανατροφοδοτήσει τη θρησκευτική διχόνοια και να προσδώσει ισλαμιστικό χαρακτήρα στην εξέγερση.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι όταν οι Σύριοι διαδηλωτές βρέθηκαν αντιμέτωποι με τις βόμβες, τα τανκς και τις τυφλές αεροπορικές επιθέσεις των στρατιωτικών δυνάμεων του Άσαντ, πολλοί ήταν εκείνοι που μεταπήδησαν στις τζιχαντιστικές ομάδες οι οποίες ήταν καλά εκπαιδευμένες για σκληρές μάχες. Ανάμεσα σε αυτές τις ομάδες ήταν και η Ζαμπάτ αλ Νούσρα (Jabhat al Nusra -JaN), μια οργάνωση που ιδρύθηκε αφού το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ απέστειλε μαχητές στη Συρία στα τέλη του 2011 και η οποία έκανε τη δημόσια εμφάνισή της τον Ιανουάριο του 2012. Κατά τη διάρκεια του 2013, καθώς η βία και οι εκδιώξεις πληθυσμών επιδεινώθηκαν, η JaN ήρθε σε μια δυσάρεστη ρήξη με τη μητρική της οργάνωση πάνω σε ζητήματα στρατηγικής κατεύθυνσης. Το δίλημμα ήταν αν θα έπρεπε να επικεντρωθούν στην αντιμετώπιση του συριακού στρατού και την αποδυνάμωση των θρησκευτικών διαιρέσεων, ή αν αντίθετα θα έδιναν προτεραιότητα στον εδαφικό έλεγχο, με βάση τον ισλαμικό νόμο και στη συνέχιση μιας στρατηγικής πόλωσης έναντι όλων των άλλων ομάδων. Το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ επέλεξε το δεύτερο δρόμο, ανακοινώνοντας την εκδίωξη των απείθαρχων στελεχών της JaN στις 9 Απριλίου του 2013 και τη δημιουργία του πρόσφατα αναμορφωμένου ISIS.

Υπό αυτές τις συνθήκες, τα καλέσματα για περισσότερη δυτική στρατιωτική επέμβαση στην περιοχή, το μόνο που μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικά είναι περισσότερη στήριξη στην οργάνωση. Ακριβώς επειδή ο πόλεμος και η κατοχή αποτελούν το γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη του Ισλαμικού κράτους, είναι φανερό ότι αυτού του είδους η απάντηση μπορεί μόνο να επιδεινώσει την κατάσταση. Πράγματι, σύμφωνα με τη στρατηγική της πόλωσης, οι πρόσφατες επιθέσεις του ISIS στοχεύουν ρητά προς αυτή την κατεύθυνση, ώστε να προκληθεί μεγαλύτερη παρέμβαση της Δύσης στην περιοχή, ως μέσο για την εμβάθυνση της αίσθησης της

κρίσης και του χάους. Πρέπει να είμαστε δύσπιστοι όσον αφορά τις αναλύσεις που αποδίδουν την άνοδο του ISIS σε αυτόματα αντανακλαστικά και στις μηχανορραφίες του πολέμου και του ιμπεριαλισμού. Η εξέλιξη αυτή δεν είχε τίποτε το νομοτελειακό. Το ISIS βρήκε στην ανατροπή των εξεγέρσεων του 2011 -και στην αποτυχία τους να αμφισβητήσουν ουσιαστικά τις αυταρχικές κυβερνήτες– το πρόσφορο έδαφος πάνω στο οποίο μπορούσε να ευδοκιμήσει και να αναπτυχθεί.

3.4.3 Το τέλος του ISIS;

Καθώς η πολιτική απεχθάνεται το κενό και καθώς οι λαϊκές και δημοκρατικές κινητοποιήσεις άρχισαν να υποχωρούν τα τελευταία τρία χρόνια, το Ισλαμικό Κράτος ήταν μία από εκείνες τις δυνάμεις που ήρθε να δρέψει τους καρπούς της υποχώρησης. Δρώντας παρασιτικά, η οργάνωση έχει επενδύσει στην έκρηξη της θρησκευτικής βίας, που καλλιεργείται σκόπιμα από τους ηγέτες των χωρών της περιοχής, πατώντας πρώτα στο έδαφος του Ιράκ και αργότερα στη Συρία. Και στις δύο αυτές χώρες, η οργάνωση αντιμετώπισε (και κατάφερε να δημιουργήσει) μια πραγματικότητα που ταιριάζει μακάβρια στο σχήμα της «διαχείρισης της αγριότητας».

Ωστόσο, παρά τη φαινομενική τελμάτωση της κατάστασης, υπάρχουν λόγοι για να ελπίζει κανείς. Υπάρχουν τοπικές δυνάμεις που αντιμετωπίζουν το Ισλαμικό Κράτος σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες –με πιο σημαντικό, το κουρδικό κίνημα (που ταυτόχρονα αντιμετωπίζει την καταστολή της τουρκικής κυβέρνησης) καθώς και αντιπολιτευόμενες δυνάμεις –μακριά από το ISIS- στη Συρία. Τις Ταυτόχρονα, κάποια θαρραλέα κοινωνικά και πολιτικά κινήματα στο Ιράκ, τη Συρία, το Λίβανο, την Αίγυπτο και αλλού συνεχίζουν να αψηφούν τη λογική του σεχταρισμού και αποδεικνύουν ότι ο αγώνας για μια προοδευτική εναλλακτική λύση παραμένει ζωντανός.

Επιπλέον, αν δούμε τις τελευταίες εξελίξεις, μέσα από το πρίσμα της υποχώρησης του ISIS, μπορούμε να ανακτήσουμε σε ένα βαθμό την αισιοδοξία μας, κατανοώντας ότι η οργάνωση δεν προσφέρει καμία αποτελεσματική απάντηση στην τρέχουσα κατάσταση της περιοχής. Δεν εκπροσωπεί κανένα είδος αντιιμπεριαλιστικής απάντησης ή πειστικού δρόμου για μια Μέση Ανατολή ελεύθερη από την κυριαρχία και την ξένη ή ντόπια καταπίεση. Παρά τις αντιξοότητες των τελευταίων ετών, οι δυνατότητες ανάπτυξης μιας πραγματικά εναλλακτικής λύσης δεν έχουν σβήσει και το σημαντικότερο, αυτή είναι πιο αναγκαία από ποτέ.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Συμπεράσματα - προτάσεις

Όπως και σε όλες τις θρησκείες, έτσι και στον μουσουλμανικό κόσμο υπάρχουν άθεοι, όπως υπάρχουν και φανατικοί πιστοί, άτομα που εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, ενώ άλλοι όχι, αυτοί που αρνούνται τους νεωτερισμούς, οι μυστικιστές, άνθρωποι ανοικτόμυαλοι, ή όχι. Η μορφή της σχέσης των ατόμων με τη θρησκεία, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικό, πολιτικό, γεωγραφικό και ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται.

Η καθημερινή συμπεριφορά του Μουσουλμάνου στηρίζεται στο Κοράνι, στη Σούννα και παραπέμπει στις παραδόσεις που έχουν διαμορφωθεί με βάση το ήθος, τις θρησκευτικές πρακτικές, πράξεις και διηγήσεις του προφήτη όπως αυτές διαδόθηκαν αρχικά προφορικά και εν συνεχεία ερμηνεύθηκαν από διάφορους θρησκευτικούς ηγέτες⁶⁸. Αποτέλεσμα των παραπάνω μη επακριβώς καταγεγραμμένων πηγών και καθορισμένων κανόνων και σε συνδυασμό με την ανάδειξη πολιτικών και φυλετικών θεμάτων και διαφορών, υπήρξε η διάσπαση του μουσουλμανικού κόσμου σε πολυάριθμες κοινότητες, ομάδες και αιρέσεις. Πλέον των δύο βασικών μουσουλμανικών κοινοτήτων (σιϊτών και σουνιτών) αναπτύχθηκαν αρκετές σχολές εφαρμογής του ισλαμικού νόμου, διαφορετικές θεολογικές παραδόσεις, θρησκευτικά Τάγματα και πλήθος ερμηνειών των ιερών παραδόσεων και διηγήσεων του Μωάμεθ.

Ο κατακερματισμός των μουσουλμάνων έχει τις ρίζες του βαθιά και σήμερα έχει επεκταθεί σε όλες σχεδόν τις μουσουλμανικές κοινότητες. Οι θεμελιώδεις θρησκευτικές διαφορές μεταξύ Σουνιτών και Σιϊτών έχουν να κάνουν με το θέμα διαδοχής του Μωάμεθ ως επικεφαλής της μουσουλμανικής κοινότητας. Οι αγώνες της διαδοχής που ακολούθησαν σε συνδυασμό με τις ηγετικές φιλοδοξίες των διαδόχων και αργότερα με τις φυλετικές και πολιτικές διαφορές οδήγησαν στη σημερινή πολυδιάσπαση του ισλαμικού χώρου αλλά και σε τρομερές μεταξύ τους συγκρούσεις στο όνομα της αληθινής και μοναδικής πίστης. Η διαφορά όμως μεταξύ των Σουνιτών και Σιϊτών περιέχει και την εθνοτική -φυλετική διάσταση καθόσον ο Αλή εκπροσωπούσε το ρεύμα (ισλαμικό ριζοσπαστισμό) που επιδίωκε να παραμερίσει το εθνικό, αραβικό σύστημα ανισότητας και να δώσει το προβάδισμα στο θρησκευτικό σύστημα αξιών. Αντίθετα, ο Αμπού-Μπακρ, ένας από τους πρώτους συντρόφους του

⁶⁸ Αποσπάσματα από το βιβλίο του Γεράσιμου Καραμπελιά, **Τουρκία: Θρησκεία, Κοινωνία και Πολιτική**, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2004.

Προφήτη και πεθερός του που τελικά επικράτησε, εκπροσωπούσε μια συνέχεια για τον αραβισμό, λόγω της προσήλωσης του στις παραδοσιακές αραβικές αξίες.

Όσον αφορά την κοινωνική δομή και την πολιτική του το Ισλάμ βρήκε την τέλεια έκφρασή του στην οργάνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η συνύπαρξη αυτών των δύο λειτουργιών και αξιωμάτων στο ίδιο πρόσωπο (σουλτάνο -χαλίφη) συμβόλιζε το ισλαμικό ιδεώδες της πολιτικής κοινότητας που βασίζεται στη νομιμότητα και στην αρμονία των θρησκευτικών αρχών. Ο σουλτάνος- χαλίφης, ως αρχηγός της μουσουλμανικής κοινότητας όφειλε να ασκεί τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία στην επικράτειά του με βάση τις αρχές της ισλαμικής θρησκείας, τη Σαρία. Επίσης η πολιτική διαχωρισμού των κατοίκων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, με βάση το θρήσκευμά τους συνέβαλε τα μέγιστα στη λειτουργία της ισλαμικής θρησκείας ως μηχανισμού κοινωνικής ολοκλήρωσης. Μουσουλμάνοι ασκητές και διάφορα μοναχικά τάγματα άσκησαν σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας των Μουσουλμάνων κατοίκων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τα παραπάνω οδήγησαν στη δημιουργία διαφορετικών ισλάμ εντός της μουσουλμανικής κοινότητας: του ορθόδοξου σουνιτικού ισλάμ, που εκπροσωπεί την πολιτική φιλοσοφία, την κουλτούρα και τις ιδεολογικές και οικονομικές επιδιώξεις της άρχουσας κρατικής τάξης και διαφορετικών λαϊκών, μυστικιστικών, ετερόδοξων ή και ορθόδοξων ισλάμ των πολυπληθών εξουσιαζόμενων μουσουλμανικών πληθυσμών της αυτοκρατορίας. Έτσι οδηγηθήκαμε στην οικοδόμηση των λαϊκών ισλάμ και του ηγετικού ισλάμ.

Το σημερινό ισλαμικό θρησκευτικό κίνημα πηγάζει ουσιαστικά από μία πολιτιστική κρίση εθνικής ταυτότητας και παραδοσιακών αξιών, ενάντια σε έναν δυτικό εκσυγχρονισμό που τραντάζει τις αρχαϊκές δομές της μουσουλμανικής κοινωνίας και οικονομίας. Η νέα τάξη πραγμάτων απαιτεί μία λογική απόμακρη για τις περισσότερες μουσουλμανικές κοινωνίες. Έτσι θα συμφωνήσουμε με την άποψη ότι «ο σύγχρονος Ισλαμισμός δεν αποτελεί πλέον τόσο θεολογία αλλά κυρίως πολιτική ιδεολογία εμπνευσμένη από τις παραδοσιακές αξίες⁶⁹» .

Η έννοια του τζιχάντ (jihad) είναι αμφιλεγόμενη. Σε μια προσπάθεια συνδυασμού των ερμηνειών και θέσεων μπορούμε να πούμε ότι συνιστά ένα τρίπτυχο μίας κατ' αρχών προσπάθειας του ιδίου πιστού ενάντια στα πάθη του, μίας συλλογικής προσπάθειας, εν συνεχεία, ολόκληρης της «Umma» με σκοπό να προάγει το «Καλό»

⁶⁹ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 48-50

και να εμποδίσει την εξάπλωση του «Κακού» και τρίτον ένας ένοπλος αγώνας του πιστού. Ορισμένοι μετριοπαθείς μελετητές, θεωρούν ότι ο τελικός σκοπός του τζιχάντ δεν είναι η επιβολή του Ισλάμ αλλά η διατήρησή του στην κοινωνία και η εξασφάλιση των προϋποθέσεων της εξάπλωσής του, δρώντας με τέτοιο τρόπο ώστε ο οποιοσδήποτε άπιστος να έχει την ελευθερία να ασπασθεί τη θρησκεία του Ισλάμ. Φυσικά δεν λείπουν και οι ακραίες θέσεις που επιδιώκουν τον μέχρι εσχάτων πόλεμο κατά των απίστων.

Το Ισλάμ αποτελεί μια νέα ιδεολογική και πολιτική δύναμη με τεράστιο δημογραφικό και οικονομικό ειδικό βάρος, που επιδιώκει να διεκδικήσει παγκοσμίως, με τη σειρά της την «ορθότητα» των λύσεων της, σε αντιπαράθεση με αυτές που πρότειναν τα ήδη υπάρχοντα πολιτικοκοινωνικά μοντέλα.

Το πρόβλημα αντιπαράθεσης του Ισλάμ με τη Δύση, προκύπτει και από την αδυναμία του να βρει συμβιβαστική λύση συνύπαρξης με την έννοια του έθνους-κράτους καθώς (αντίθετα με ότι συμβαίνει στη Δύση), δίνει έμφαση στην κοινότητα και όχι στο άτομο ενώ η θρησκευτική πίστη είναι συγχρόνως υπερκόσμια και εγκόσμια και επικρατεί σε κάθε έκφανση της ζωής. Στην πλειοψηφία των ισλαμικών πληθυσμών, η έννοια του έθνους εξακολουθεί να έρχεται σε δεύτερη μοίρα μετά τη θρησκευτική κοινότητα.

Στο ερώτημα της συμβατότητας του Ισλάμ με τους σύγχρονους πολιτικούς θεσμούς (έννοια έθνους-κράτους), την οικονομική ανάπτυξη (καπιταλισμός) και τα ατομικά δικαιώματα (όπως αυτά γίνονται αντιληπτά στη Δύση) δεν είναι δυνατόν να δοθεί συγκεκριμένη απάντηση. Ο λόγος είναι η πολυδιάσπαση του Ισλάμ σε πολλά ισλάμ εξαιτίας των διαφορετικών ιδεολογικών εκφράσεων των πολυαριθμών κοινωνιών και των συνθηκών που τις διαμόρφωσαν και τις επηρεάζουν.

Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός αναπτύσσεται ως αντίδραση σε αλλαγές που άπτονται της θρησκευτικής πρακτικής. Οι φονταμενταλιστές, θέλουν να ξαναγυρίσουν σε όσα εκείνοι θεωρούν ως θεμέλια της παράδοσής τους, θεμέλια των οποίων η ύπαρξη προκύπτει από την αυστηρή ερμηνεία των αρχικών κειμένων. Κατά τους φονταμελιστές, η θρησκεία του Ισλάμ λειτουργεί ως μία συλλογική συνείδηση, οι αναφορές στα ένδοξα χρόνια του Ισλάμ αποτελούν την «οδό και το φως» των πιστών και σημείο σωτηρίας για την επίτευξη της οποίας πρέπει πρώτα να ανατραπούν όλες οι διεφθαρμένες εξουσίες που έχουν εγκατασταθεί στα εδάφη του Ισλάμ και να καταδικαστούν στην λαϊκή συνείδηση για τις καταχρήσεις και τον ενδοτισμό τους. Ο

πολιτικός λόγος αυτών των πιστών σήμερα, αγγίζει αναμφίβολα το σημαντικό ποσοστό των πιστών του Ισλάμ.

Σήμερα, ένα Ισλάμ με σαλαφιστικές, τακφιριστικές και διεθνιστικές ιεραποστολικές τάσεις στο πλαίσιο της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και της νοτιοανατολικής Μεσογείου σε συνδυασμό με έναν σιτικό ισλαμιστικό εξτρεμισμό μέσω της Τεχεράνης, προτάσσει τη θρησκεία ως μέσον πολιτικής συνένωσης των απανταχού μουσουλμάνων. Στην ουσία, οι εκφραστές του Ισλάμ αυτού, πέραν των γνήσιων φονταμελιστών εκφραστών του, σε μεγάλο μέρος εξυπηρετούν εθνικά και κρατικά συμφέροντα και εν ονόματι της θρησκείας, προσπαθούν να επιβάλουν στα υπόλοιπα μουσουλμανικά κράτη, με κάθε μέσο, τις ιδεολογικές πεποιθήσεις και επιλογές τους.

Η στρατηγική της Δύσης μετά τα πρόσφατα γεγονότα (11η Σεπτεμβρίου, Ταλιμπάν, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Ισλαμικό Κράτος, κ.λπ.) τείνει να ενισχύσει τη συγκρότηση ενός ενιαίου ισλαμικού μετώπου, από το οποίο θα βγουν κερδισμένες οι πλέον αντιδραστικές δυνάμεις του Ισλάμ.

Το ισλαμιστικό κίνημα, ενώ δεν μπορεί άμεσα να καταλάβει την εξουσία και «να εφαρμόσει» το πρόγραμμά του, μπορεί ωστόσο να υποχρεώσει όλες σχεδόν τις κυβερνήσεις των μουσουλμανικών χωρών και τις άρχουσες τάξεις τους να «ισλαμοποιηθούν» και να μεταβάλουν τη «μουσουλμανική ταυτότητα» στο κυρίαρχο στοιχείο τους. Μια τέτοια εξέλιξη θα επιτρέψει στις ισχυρότερες μουσουλμανικές χώρες (Πακιστάν, και πιθανώς Ινδονησία, Τουρκία κ.λπ.) να χρησιμοποιήσουν το δυναμικό αυτού του «ισλαμικού στρατοπέδου» ως όπλο για την προώθηση των επιδιώξεών τους, γεωπολιτικών και οικονομικών.

Ο ισλαμικός νόμος, Σαρία, στο Ισλάμ έχει έννοια πολύ ευρύτερη από ό,τι εννοούμε ως δίκαιο κατά την ευρωπαϊκή, δυτική αντίληψη. Δεν είναι μόνον ο «νόμος», ο οποίος καθορίζει τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, αλλά πρόκειται περισσότερο για μια θρησκευτική διδασκαλία που μέσα από ένα πλέγμα απαγορεύσεων και καθηκόντων προσπαθεί να καθορίσει όλες τις πράξεις και σχέσεις του ατόμου και κάθε πτυχή της προσωπικής και κοινωνικής ζωής του. Ενώ στο δυτικό δίκαιο προέχει η υπεράσπιση των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, στο ισλαμικό δίκαιο τονίζονται αντίθετα, οι απαγορεύσεις και επιβάλλονται πολυποίκιλα καθήκοντα. Με την πάροδο του χρόνου, δημιουργήθηκαν λεπτομερέστατοι κατάλογοι καθηκόντων που καθορίζουν ακόμη και καθημερινές πράξεις, όπως ο τρόπος φαγητού, ο τρόπος ένδυσης, κόμμωσης κ.λπ. Η Σαρία, το ισλαμικό δίκαιο, μέσω αυτών των πολυάριθμων δεσμεύσεων και

υποχρεώσεων δεν αποσκοπεί μόνο στο να εξασφαλίσει μια ευτυχισμένη και θεάρεστη ζωή στον πιστό, αλλά και την ανταμοιβή του παραδείσου. Για το λόγο αυτόν, όπως και επειδή έλκει την καταγωγή της από το Θεό, σε αντίθεση με το κοσμικό ανθρώπινο δίκαιο, η αποδοχή της Σαρίας, είναι αναμφισβήτητη για τον πιστό μουσουλμάνο και οι νομοδιδάσκαλοι απολαμβάνουν ιδιαίτερο κύρος στις ισλαμικές κοινωνίες.

Το σημερινό ισλαμικό θρησκευτικό κίνημα πηγάζει ουσιαστικά από μία πολιτιστική κρίση εθνικής ταυτότητας και παραδοσιακών αξιών, έναντι σε έναν δυτικό εκσυγχρονισμό που τραντάζει τις αρχαϊκές δομές της μουσουλμανικής κοινωνίας και οικονομίας. Η νέα τάξη πραγμάτων απαιτεί μία λογική απόμακρη για τις περισσότερες μουσουλμανικές κοινωνίες. Έτσι ο σύγχρονος Ισλαμισμός δεν αποτελεί πλέον τόσο θεολογία αλλά κυρίως πολιτική ιδεολογία εμπνευσμένη από τις παραδοσιακές αξίες⁷⁰.

Όλα τα χρόνια, κυρίως μετά τον αποικισμό, δεν έλειψαν από την γη του Ισλάμ και τα κινήματα που προωθούσαν πολιτικές μεταρρυθμίσεις επικαλούμενα την μουσουλμανική θρησκεία. Η αντίσταση κατά του αποικισμού πήρε συχνά θρησκευτική τροπή. Πολλοί μουσουλμάνοι, στρατολογήθηκαν για να αναλάβουν το «Τζιχάντ» ενάντια στους κατακτητές αποικιοκράτες (ως επί το πλείστο δυτικούς).

Η θρησκεία του Ισλάμ, χρησιμοποιείται προκειμένου αφ' ενός μεν να συσπειρώσει πολιτικά ισλαμικούς λαούς έναντι στο δυτικό ιμπεριαλισμό αλλά και για να ενδυναμώσει τις πολιτικές κάθε κράτους χωριστά με την χρησιμοποίηση ιδεολογικά του θρησκευτικού του στοιχείου. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι σήμερα το Ισλάμ, βαδίζει υπό το λάβαρο της πολιτιστικής χειραφέτησης.

Πέραν από τον Δυτικό «ιμπεριαλισμό», που είναι υπεύθυνος για τον κατακερματισμό της κοινότητας των πιστών εντός εθνικών συνόρων, το ρήγμα στην πολιτική ενότητα του μουσουλμανικού κόσμου είναι αποτέλεσμα και άλλων παραμέτρων, όπως του σχίσματος μεταξύ σουνιτών και σιϊτών, του χάσματος μεταξύ περσικού και αραβικού πολιτισμού και της επέμβασης των τουρκικών φυλών της Ασίας με αποτέλεσμα την αρπαγή της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας των πιστών ταυτόχρονα με την τεράστια εξάπλωση του Ισλάμ από τη Ν. Σαχάρα μέχρι την Ινδία, δηλ. σε γεωγραφικούς χώρους με πολιτισμό τελείως διαφορετικό απ' αυτόν της Μέσης Ανατολής.

Το Ισλαμικό Κράτος, γνωστό και ως Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Αλ Σαμ (ISIS), ακολουθεί μια ξεχωριστή εκδοχή του Ισλάμ της οποίας οι πεποιθήσεις για

⁷⁰ ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», εκδ. Παπαζήση, σσ. 48-50

τον δρόμο προς την Ημέρα της Κρίσης καθορίζουν τη στρατηγική του, και μπορούν να βοηθήσουν τη Δύση να μάθει τον εχθρό της και να προβλέψει τη συμπεριφορά του. Η άνοδός του στην εξουσία είναι λιγότερο κάτι σαν τον θρίαμβο της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην Αίγυπτο (μια οργάνωση της οποίας οι ηγέτες θεωρούνται αποστάτες από το Ισλαμικό Κράτος) απ' ό,τι η πραγματοποίηση μιας δυστοπικής εναλλακτικής πραγματικότητας στην οποία ο Ντέιβιντ Κόρες ή ο Τζιμ Τζόουνς επιβίωσαν για να ασκήσουν απόλυτη εξουσία όχι σε λίγες εκατοντάδες ανθρώπους, αλλά σε 8 εκατομμύρια.

Έχουμε παρεξηγήσει τη φύση του Ισλαμικού Κράτους τουλάχιστον με δύο τρόπους. Πρώτον, τείνουμε να θεωρούμε τον τζιχαντισμό μονολιθικό, και να εφαρμόζουμε τη λογική της Αλ Κάιντα σε μια οργάνωση που την επισκίασε καθοριστικά. Οι υποστηρικτές του Ισλαμικού Κράτους, ακόμα αναφέρονται στον Οσάμα Μπιν Λάντεν ως «Σείχη Οσάμα», έναν τίτλο με τιμητική χροιά. Όμως ο τζιχαντισμός έχει εξελιχθεί από τότε που η Αλ Κάιντα βρισκόταν στο ζενίθ της, από το 1998 περίπου ως το 2003, και πολλοί τζιχαντιστές περιφρονούν τις προτεραιότητες της οργάνωσης και τη σημερινή ηγεσία της⁷¹.

Έχουν περάσει αιώνες από τότε που οι θρησκευτικοί πόλεμοι έπαυσαν στην Ευρώπη, και οι άνθρωποι σταμάτησαν να πεθαίνουν σε μεγάλους αριθμούς εξαιτίας απόκρυφων θεολογικών διενέξεων. Εξού, μάλλον, και η δυσπιστία και η άρνηση με την οποία η Δύση αντιμετώπισε τα νέα της θεολογίας και των πρακτικών του Ισλαμικού Κράτους. Πολλοί αρνούνται να πιστέψουν ότι η οργάνωση αυτή είναι τόσο αφοσιωμένη όσο ισχυρίζεται, ή τόσο οπισθοδρομική ή βιβλική όσο δείχνουν οι πράξεις και οι δηλώσεις της. Ο σκεπτικισμός τους είναι κατανοητός. Στο παρελθόν, οι Δυτικοί που κατηγορούσαν τους Μουσουλμάνους για τυφλή υπακοή στις αρχαίες γραφές, γεγονός που θλίβει τους ακαδημαϊκούς – ειδικά τον μακαρίτη Έντουαρντ Σαϊντ – ο οποίος τόνισε ότι το να αποκαλείς τους Μουσουλμάνους «αρχαίους» ήταν συνήθως άλλος ένας τρόπος για να τους υποτιμήσεις. Δείτε διαφορετικά, προέτρεψαν οι μελετητές, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες δημιουργήθηκαν οι ιδεολογίες αυτές – κακή διακυβέρνηση, μεταβαλλόμενα κοινωνικά ήθη, η ταπείνωση του να ζεις σε εδάφη που είχαν αξία μόνο για το πετρέλαιό τους⁷².

Όλοι οι Μουσουλμάνοι παραδέχονται πως οι πρώιμες κατακτήσεις του Μωάμεθ δεν ήταν γαλήνιες, και ότι οι νόμοι του πολέμου που μεταβιβάστηκαν στο

⁷¹ GRAEME WOOD What ISIS really wants, The Atlantic magazine

⁷² GRAEME WOOD What ISIS really wants, The Atlantic magazine

Κοράνι και στις αφηγήσεις της κυριαρχίας του Προφήτη προσαρμόστηκαν ώστε να ταιριάζουν σε μια πολυτάραχη και βίαιη εποχή. Σύμφωνα με τον Χάικελ⁷³, οι πολεμιστές του Ισλαμικού Κράτους αποτελούν αυθεντικές αναδρομές στο πρώιμο Ισλάμ και αναπαράγουν πιστά τις νόρμες του σχετικά με τον πόλεμο. Η συμπεριφορά αυτή περιλαμβάνει μια σειρά από πρακτικές, τις οποίες οι μοντέρνοι Μουσουλμάνοι κλίνουν να μην αναγνωρίζουν ως αναπόσπαστες στα ιερά τους κείμενα.⁷⁴

Δεδομένου ότι ο ευρωπαϊκός κόσμος, ιδιαίτερα της Μεσογειακής και της Ανατολικής Ευρώπης, βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με τον ισλαμικό και αντιμετωπίζει άμεσα την πίεσή του, μια τέτοια στρατηγική οδηγεί αναπόφευκτα και την Ελλάδα σε σύγκρουση με τον κόσμο αυτό. Κατά συνέπεια, η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. προτείνεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας στρατηγικής προσέγγισης με τους Αραβικούς λαούς καθώς και στην ενίσχυση του προοδευτικού Ισλάμ.

Η χώρα μας προτείνεται επίσης να ενισχύσει την αυτονομία της, σε όλα τα πεδία και να συμβάλλει στην οικοδόμηση ενός πολυπολικού κόσμου. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στην Ευρώπη, θα πρέπει να ενισχύσουμε την ιδέα μιας ισόρροπης ευρωπαϊκής ταυτότητας. Οι Ευρωπαϊκοί πολιτισμοί θα πρέπει να δείξουν απέναντι στο Ισλάμ μία καθολικότητα χωρίς υπεροψίες και ισοπεδώσεις και να συμπράξουν σε ένα κόσμο όπου ο δυτικός ορθολογισμός θα συμπράξει με την ισλαμική θεωρία για την παγκόσμια ειρήνη και πρόοδο.

⁷³ Ο Μπερνάρντ Χάικελ, ο επιφανέστερος κοσμικός ειδικός στην ιδεολογία του Ισλαμικού Κράτους, πιστεύει πως η οργάνωση προσπαθεί να επιστρέψει στις πρώιμες μέρες του Ισλάμ και αναπαράγει πιστά τις πολεμικές του νόρμες. «Υπάρχει μια επιμελής, παθολογική σοβαρότητα» στην αφοσίωση της οργάνωσης στα κείμενα του Κορανίου, δηλώνει.

⁷⁴ «Η δουλεία, η σταύρωση και οι αποκεφαλισμοί δεν είναι κάτι που επιλέγουν προσεκτικά από την μεσαιωνική παράδοση οι τερατώδεις τζιχαντιστές», δήλωσε ο Χάικελ. Οι πολεμιστές του Ισλαμικού Κράτους «είναι βαθιά ριζωμένοι στη μεσαιωνική παράδοση και τη φέρνουν χονδρικά στο παρόν».

Βιβλιογραφία

Βιβλία-Εκδόσεις

Ελληνικά

- ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (Γιανουλάτος) Αρχιεπίσκοπος Τυράνων και πάσης Αλβανίας, «Ισλάμ - Θρησκευολογική επισκόπηση», εκδ. Ακρίτας, 27η έκδοση, Αθήνα 2004
- ΒΑΤΙΚΙΩΤΗΣ Παναγιώτης, «Ισλάμ και κράτος», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2000
- ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Ενάντια στη Θρησκεία, Εκδόσεις Ίκαρος, 2006.
- ΔΟΜΗ, Εγκυκλοπαίδεια, 1976.\
- ΕΛΙΑΜΕΠ, «Η Τουρκία σήμερα», επιμέλεια Θ. Βερέμης, «Το Ισλάμ στην Τουρκία», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1995
- ΖΕΓΚΙΝΗΣ Ευστράτιος, «Γενίτσαροι και μπεκτασισμός», εκδ. Βανιάς, Θεσσαλονίκη 2002
- ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ, Τουρκία: Θρησκεία, Κοινωνία και Πολιτική, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2004.
- ΚΟΥΤΣΗΣ Αλέξανδρος, «Μέση Ανατολή - Διεθνείς σχέσεις και πολιτική ανάπτυξη», τόμος Α', εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1992
- ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης, «Ψυχή και Αθανασία, κατά την ελληνική σκέψη», εκδ. Εύανδρος, Αθήνα 2006
- ΛΙΠΟΒΑΤΣ Θ., ΔΑΜΕΡΤΖΗΣ Ν., ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ Β., «Θρησκείες και πολιτική στην νεωτερικότητα», εκδ. Κριτική, Αθήνα 2002
- ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «The Radical Islamic Threat in the Southeast Mediterranean», Begin - Saddat (BESA) Center of Strategic Studies, September 2007
- ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Μυστικά ισλαμικά τάγματα και πολιτικο- οικονομικό ισλάμ στην σύγχρονη Τουρκία», εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα 2000
- ΜΑΖΗΣ Ιωάννης, «Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», εκδ. Παπαζήση
- ΜΑΚΡΗΣ Νίκος, «Η καταγωγή των θρησκειών», τόμος Α' και Β', εκδ. Πολιτικά Θέματα / ΙΡΙΣ, Αθήνα 1992
- ΠΕΝΤΑΚΗΣ Κ. (μτφ), «Το Ιερό Κοράνι», εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2006
- ΤΣΟΠΑΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Μωάμεθ - ο ιδρυτής του Ισλάμ», εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα 2000.

Ξενόγλωσσα

- BARNAVI Elie, Φονικές Θρησκείες, Εκδόσεις Πόλις, 2007
- BERNARD Lewis, «Η ανάδυση της σύγχρονης Τουρκίας», τόμος Ι, - «Τα στάδια της ανάδυσης», επιμέλεια Στέφανος ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001.
- BURESI Pascal, «Ο κόσμος του Ισλάμ - μία πίστη πολλοί πολιτισμοί» για την ελληνική γλώσσα εκδ. Κασταλία, ειδική έκδοση για την εφημ. Ελευθεροτυπία, Αθήνα 2007
- GELLNERE Ernest., «Postmodernism, Reason and Religion, Routledge», London 1992
- GIBB Jean, Modern Trends and Islam, London 1992.
- GIRA Dennis - Routier Jean - Luc, «Οι θρησκείες σήμερα και ποιο το μέλλον τους », για την ελληνική γλώσσα εκδ. Κασταλία, ειδική έκδοση για την εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», Αθήνα 2007
- GOODWIN Godfrey, «Οι Γενίτσαροι», εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1997
- HANIEH Adam «Lineages of Revolt: Issues of Contemporary Capitalism in the Middle East. Chicago, IL: Haymarket Books, 2013».

HOURANI Albert, «Ιστορία των Αραβικών λαών», εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1991
KOPPULU Mehmed Fuad, «Οι απαρχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας», επιμέλεια Στέφανος ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001
MOMPFI Arsham, «Ισλάμ - Ιστορία, επεκτατισμός και βία», εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997
SAMUEL David, Grand Illusions, the Atlantic Monthly, Washington, DC, June 2007
SCHUON Frithjot, «Comprendre L Islam (Seuil/Sagesses)» 1976
SHABAN M.A., «Ισλαμική ιστορία - Μία νέα ερμηνεία», τόμος I, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2006
SHAYKH Fadhlalla Haeri, «Ισλαμισμός», εκδ. Φλώρος, Αθήνα 199
WHEATCROFT Andrew, «Οι οθωμανοί», εκδ. Νέα Σύνορα - Λιβάνη, Αθήνα 1994.

Άρθρα – Εφημερίδες – Περιοδικά

ANEMODOYPA Μαρία, «Οι Ασασίνοι της Συρίας», άρθρο στο περιοδικό «Ιστορία», τεύχος 449, εκδ. Πάπυρος, Αθήνα Νοέμβριος 2005.
Άτλας της Παγκόσμιας Ιστορίας, εκδ. εφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Αθήνα 1997
ΒΕΡΝΑΔΡΟΣ Παναγιώτης, «Οι πρώτοι τρομοκράτες του ισλάμ», άρθρο στο περιοδικό «Ιστορία», τεύχος 404, εκδ. Πάπυρος, Αθήνα Φεβρουάριος 2002
ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ Χρήστος, Εθνικές Επάλξεις, Σεπτέμβριος 1995, Ο Χριστιανισμός: Ρεαλισμός ή Ιδεολόγημα;
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, Γεωστρατηγική , τεύχος 10 «Γεωπολιτική προσέγγιση των ισλαμικών οργανώσεων - η περίπτωση του ινδοπακιστανικού Ισλάμ»
ΚΑΚΟΣ Δημήτρης, «Ο μπεκτατισμός στη Μικρά Ασία», άρθρο στο περιοδικό «Ιστορικά Θέματα», τεύχος 8, εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα Ιούνιος 2002
ΜΠΑΪΡΑΚΤΑΡΗΣ Γρηγόρης, «Οι άραβες σαρώνουν τη μεσαιωνική ανατολή», άρθρο στο περιοδικό «Παγκόσμια Πολεμική ιστορία», τεύχος 9, εκδ. Comrupress, Αθήνα Οκτώβριος 2006
ΣΑΚΚΑΣ Παναγιώτης, «Το κοράνιο και οι πηγές του», άρθρο στο περιοδικό «Ιστορικά Θέματα», τεύχος 9, εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα Ιούλιος 2002
ΣΤΕΡΓΑΤΟΥ Ελίνα, «Γαζήδες, οι πολεμιστές της μουσουλμανικής πίστης» άρθρο στο περιοδικό «Ιστορικά Θέματα», τεύχος 41, εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα Ιούνιος 2005
ΤΣΑΤΣΗΣ Θωμάς, «Ισμαήλ Ναουχάντα ιμάμης του Αλ Ακσά», άρθρο στην εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» της 15 Οκτωβρίου 2007
CHALIAND G. Afganistan ,ben Laden est probablent mort, Le Figaro Magazine
CHARNAY Jean - Paul, «Πόλεμος στο όνομα του Αλλάχ», άρθρο στο περιοδικό «Ιστορία», τεύχος 401, εκδ. Πάπυρος, Αθήνα Νοέμβριος 2001
HERSH S. The redirection : A strategic shift, The New Yorker, 5/03/2007
GRAEME Wood What ISIS really wants, The Atlantic magazine.

Εγκυκλοπαίδειες- Λεξικά

ΚΡΙΑΡΑΣ Εμμανουήλ, «Νέο Ελληνικό Λεξικό», εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2003
ΠΑΠΥΡΟΣ-ΛΑΡΟΥΣ, Εγκυκλοπαίδεια, 1973
ΡΟΖΕΝΤΑΛ Μ., Φιλοσοφικό Λεξικό, Εκδόσεις Γνώσεις, 1976
NICOLLE D., «Ιστορικός Άτλας του Ισλάμ», εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2005

Διαδύκτιο

<http://www.naftemporiki.gr/story/1032174/pos-gennithike-kai-gigantothike-to-islamiko-kratos>